การจัดการแสดงโขน: กรณีโรงมหรสพหลวงศาลาเฉลิมกรุง

จุฬาลักษณ์ เอกวัฒนพันธ์

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการบริหารศิลปะและวัฒนธรรม
คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา
เมษายน 2553
ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยบูรพา

คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์และคณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ได้พิจารณาวิทยานิพนธ์ของ จุฬาลักษณ์ เอกวัฒนพันธ์ ฉบับนี้แล้ว เห็นสมควรรับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารศิลปะและวัฒนธรรม ของมหาวิทยาลัยบูรพาได้

คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

..... อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เลิศศิริร์ บวรกิตติ)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม

(ศาสตราจารย์ สุชาติ เถาทอง)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม

(รองศาสตราจารย์ เทพศักดิ์ ทองนพคุณ)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธาน

(ดร.ไพโรจน์ ทองคำสุก)

..... กรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เลิศศิริร์ บวรกิตติ)

..... กรรมการ

(ศาสตราจารย์ สุชาติ เถาทอง)

..... กรรมการ

(รองศาสตราจารย์ ลัดดา ศุขปรีดี)

คณะศิลปกรรมศาสตร์อนุมัติให้รับวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารศิลปะและวัฒนธรรม ของมหาวิทยาลัยบูรพา

.....คณบดีคณะศิลปกรรมศาสตร์

(อาจารย์สมาน สรรพศรี)

วันที่.....เดือน.....พ.ศ. 2553

ประกาศคุณูปการ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลงได้ด้วยความกรุณาจาก ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เลิศศิริร์ บวรกิตติ อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก ศาสตราจารย์ สุชาติ เถาทอง อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม ที่กรุณาให้คำปรึกษาแนะนำแนวทางที่ถูกต้องตลอดจนแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ ด้วยความละเอียดถี่ถ้วน และเอาใจใส่ด้วยดีเสมอมา จึงขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้

ขอขอบพระคุณผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านที่กรุณาให้ความรู้ ให้คำปรึกษา ตรวจแก้และวิจารณ์ผลงาน ทำให้งานวิจัยมีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น นอกจากนี้ยังได้รับความอนุเคราะห์จากบุคลากรของโรงมหรสพหลวงศาลาเฉลิมกรุง และผู้ชมทุกท่านที่ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดีทำให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จได้ด้วยดี

คุณค่าและประโยชน์ของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยขอมอบเป็นกตัญญูกตเวที แด่บุพการี บูรพาจารย์และผู้มีพระคุณทุกท่านทั้งอดีตและปัจจุบัน ที่ทำให้ข้าพเจ้าเป็นผู้มีการศึกษาและประสบความสำเร็จมาจนตราบทุกวันนี้

จุฬาลักษณ์ เอกวัฒนพันธ์

49926554: สาขาวิชา: การบริหารศิลปะและวัฒนธรรม; ศศ.ม. (การบริหารศิลปะและวัฒนธรรม)
คำสำคัญ: ประวัติการแสดง/ รูปแบบการจัดการแสดง/ แนวทางการพัฒนา การจัดการแสดงโขน โรงมหรสพหลวงศาลาเฉลิมกรุง

จุฬาลักษณ์ เอกวัฒนพันธ์: การจัดการแสดงโขน: กรณีโรงมหรสพหลวงศาลาเฉลิมกรุง (KHON PERFORMANCE OF SALACHALERMKRUNG ROYAL THEATRE) คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์: เลิศศิริร์ บวรกิตติ, D.ca, สุชาติ เถาทอง, M.F.A. 109 หน้า. ปี พ.ศ. 2553.

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อเก็บรวบรวมประวัติการจัดการแสดงโขนของโรงมหรสพหลวงศาลาเฉลิมกรุง เพื่อศึกษาแบบแผนการดำเนินงานการจัดการแสดงโขนเฉพาะการผลิต ของโรงมหรสพหลวงศาลาเฉลิมกรุง ตอน หนุมานชาญกำแหง และเพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาด้านการจัดการแสดงโขนของโรงมหรสพหลวงศาลาเฉลิมกรุง โดยเริ่มต้นจากการค้นคว้าจากเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ทำการค้นคว้าข้อมูลทางภาคสนาม โดยวิธีการสัมภาษณ์ ผู้จัดการการแสดงและทีมงาน แจกแบบสอบถามให้กับผู้เข้าชมการแสดง ทำการวิเคราะห์ข้อมูล เชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยเชื่อมโยงผลจากการวิเคราะห์ข้อมูลทั้งสองแบบ เพื่อเป็นการสรุปจากการวิจัยในครั้งนี้

จากการวิจัยพบว่า (1) การจัดการแสดงโขนโรงมหรสพหลวงศาลาเฉลิมกรุงมีทั้งหมด 3 ครั้ง ครั้งที่ 1 วันที่ 14 ธันวาคม พ.ศ. 2536 โขนจิตนฤมิต เรื่อง รามเกียรติ์ ตอนยกรบ ครั้งที่ 2 วันที่ 3 ธันวาคม พ.ศ. 2548 ตอนพระจักราวตาร ครั้งที่ 3 วันที่ 26 ธันวาคม พ.ศ. 2550 ตอน หนุมานชาญกำแหง (2) จากผลการศึกษาแบบแผนการจัดการแสดงมหรสพหลวงศาลาเฉลิมกรุง ตอนหนุมานชาญกำแหง ช่วงที่ 1 บริษัทศิลป์ศิริโขนละคร จำกัด มีแนวคิดที่ต้องการทำให้เกิดรูปแบบการบริหารจัดการองค์กรทางการแสดง (Theatre Company) ด้วยการนำระบบการจัดการและการผลิตละครโดยมีการวางโครงสร้างการจัดการองค์กรทางการแสดงแบบสากลโดยใช้หลักการบริหาร ช่วงที่ 2 การวางแบบแผนโครงการการจัดการแสดงโขนที่ บริษัทศิลป์ศิริโขนละคร จำกัด ได้พยายามวางแนวทางไว้ในตอนต้น เริ่มมีการเปลี่ยนวัตถุประสงค์ในการจัดโครงสร้าง เพราะผู้บริหารหลายท่านเข้ามามีบทบาทในการบริหารงานการแสดง ช่วงที่ 3 ระบบการบริหารจัดการแบบการจัดการองค์กรทางการแสดง ลดบทบาทลงอย่างมาก ระบบการทำงานไม่เป็นไปตามระบบและโครงสร้างที่วางไว้ จึงไม่สามารถบรรลุจุดประสงค์ตามที่วางไว้ได้ (3) แนวทางการพัฒนาด้านการจัดการแสดงโขนของศาลาเฉลิมกรุง ด้วยการตระหนักว่าปัจจัยที่จะส่งเสริมพัฒนาและสนับสนุนให้โขนสามารถยืนหยัดอยู่ได้อย่างมั่นคงและยั่งยืนท่ามกลางความเชี่ยวกราดของกระแสโลกาภิวัตน์ นอกเหนือจาก

การธำรงไว้ซึ่งคุณค่าแห่งศิลปะ สิ่งสำคัญที่ไม่อาจละเลยได้คือ ผู้จัด ผู้แสดง และผู้ชม การนำเอาหลักการทางการบริหารงานทั่วไปมาใช้กับการบริหารการละครนั้นสามารถช่วยให้การปฏิบัติงานแสดง ซึ่งเป็นกิจกรรมส่วนหนึ่งของการบริหารงาน มีระเบียบ แบบแผน อันจะเป็นผลดีต่อการปฏิบัติงานของทีมงานและนักแสดง ผู้ผลิตงาน ต้องมีคุณลักษณะพิเศษที่จะต้องเข้าใจลักษณะของงานการแสดง เพื่อความรวดเร็วในการปฏิบัติงาน และควรคำนึงถึงความเหมาะสมของเวลาในการแสดง ความสนุกสนานที่มอบให้ผู้ชมไม่ว่าจะเป็นเนื้อหาสาระ บทบาทของผู้แสดง ต้องประณีต เครื่องแต่งกายต้องวิจิตรงดงาม ไม่จัดแบบสุขเอาเผากิน หรือดูถูกผู้ชม นึกว่าผู้ชมดูไม่รู้เรื่อง การจัดการแสดงบนเวทีถือว่าเป็นการแสดงฝีมือของผู้จัด เวลาที่ใช้ไม่ควรเกิน 1 ชั่วโมง 30 นาที และต้องแน่ใจว่าการแสดงนั้น ๆ จะสามารถดึงดูดผู้ชมได้ตลอด การจัดการแสดง ต้องระวังอย่าให้เกิน 2 ชั่วโมง มิฉะนั้นจะเป็นการยัดเยียดการแสดง ทำให้ความมีคุณค่าลดน้อยลง อย่างไรก็ตาม ผลจากการจัดการแสดงโขน ไม่อาจจะปรากฏผลสำเร็จให้เห็นในชั่วข้ามคืน หากจะเป็นเพียงการปูรากฐานแห่งการพัฒนาอย่างยั่งยืนสำหรับวงการนาฏศิลป์ไทยและประชาชนทั่วไปในอนาคต

49926554: MAJOR: ARTS AND CULTURAL ADMINISTRATION; M.A. (ART AND CULTURAL ADMINISTRATION)
KEYWORDS: KHON PERFORMANCE HISTORY/ MANAGEMENT PATTERN ON KHON PERFORMANCE/ DEVELOPMENTAL SCHEME FOR KHON PERFOMANCE SALA CHALOEMKRUNG ROYAL THEATRE

JULALUCK EAKWATTANAPUN: KHON PERFORMANCE OF SALA CHALERMKRUNG ROYAL THEATRE. ADVISORY COMMITTEE: LERTSIRI BOWORNKITTI, D.ca, SUCHART THAOTHONG, M.F.A. 109 P. 2010.

The purposes of the research were to collect and gather the history of Khon Performaence at Sala Chalermkrung Royal Theatre in order to determine the implementation plan for the Khon production of Sala Chalermkrung Royal Theatre as how it methodically organizes the episode called “Hnnuman Chankhamheng”, as well as to study a developmental guideline for the performance organization of Sala Chalermkrung Royal Theatre, starting from conduction a documentary research and related research papers, gathering field data by the organizer and crew interview, distributing questionnaires to spectators. Data analyzes were conducted in both quantitative and quantitative research designs. The research results reveal as follows:

(1) Khon Performance was arranged by Sala Chalermkrung Royal Theatre 3 times. The first time was held on December 14, 1993, by Khun Chitnauemit entitled “Yok Lop”, and excerpt from Ramakien story. The second was on December 3, 2005, entitled “Phra Chakkrawatar”. And the last was on December 26, 2007, entitled “Hanuman Chankamhaeng”. (2) The results of Sala Chalermkrung Royal Theatre performance organized for the “Hanuman Chankamhaeng” episode of Sil Siri Khon Lakhon Co., Ltd. in the stage had a concept of being a theatre company by adopting drama management and production system with its international performance structure through the management principle. In the second stage, the previously attempted structure initiated by Sil Siri Khon Lakhon Co., Ltd. went through a change driven by many executives. In the third stage the theatre company structure declined its roles substantially. The system and structure were inconsistent. Therefore, the planed structure failed. (3) The developmental guideline for Sala Chalermkrung Royal Theatre’s Khon Performance organizing was realized that the factors would help promote, develop and encourage Khon to persist securely and sustain among globalization rapidness. Besides the upkeep of the values of arts, the important things that

may not be omitted were organizers, dancers and spectators. Adopting of general management principle in drama management enhances performance activities which were part of systematic and organized administration this would yield good benefits for the teamwork, the performers and the producers needing to specialize in the nature of work performance for its promptness, appropriate men, and enjoyment give to the audience in terms of contents and manages. The performers, roles and costumers needed to be neat and exquisite without the audience negative feedback. Stage arrangement must be attractive all the time. The duration should not exceed 2 hours otherwise it could too much overwhelm the spectators and devalue the work. However, Khon performance cannot succeed overnight, but it will be a laid foundation of sustainable development of that performance arts the public in the future.

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อภาษาไทย ..... ง

บทคัดย่อภาษาอังกฤษ ..... ฉ

สารบัญ ..... ซ

สารบัญตาราง ..... ญ

สารบัญภาพ ..... ฎ

บทที่

1 บทนำ 1

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา 1

วัตถุประสงค์ของการวิจัย 3

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ 3

ข้อตกลงเบื้องต้น 4

ขอบเขตของการวิจัย 4

นิยามศัพท์จำเพาะ 4

2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง 6

หลักการบริหารและการจัดการ 6

กระบวนการบริหาร กับกระบวนการจัดงานแสดง 16

รูปแบบองค์กรการผลิตการละครไทย 18

รูปแบบองค์กรการผลิตการแสดงแบบสากลในปัจจุบัน 20

ประวัติโขน 23

องค์ประกอบการแสดงโขน 27

ประวัติโรงมหรสพหลวงศาลาเฉลิมกรุง 29

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง 31

3 ระเบียบวิธีวิจัย 34

ประชากรกลุ่มตัวอย่าง 34

เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล 34

สารบัญ (ต่อ)

บทที่		หน้า
	ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือ	38
	การเก็บรวบรวมข้อมูล	38
	การวิเคราะห์ข้อมูล	38
4	ผลการศึกษา	40
	ผลการเก็บรวบรวมประวัติการจัดแสดงโขนโรงมหรสพหลวงศาลาเฉลิมกรุง	40
	ผลสรุปการสัมภาษณ์ แบบแผนการจัดการแสดงโขนของโรงมหรสพหลวง ศาลาเฉลิมกรุง ตอนหนุมานชาญกำแหง	54
	ผลวิเคราะห์แบบสอบถามความพึงพอใจของผู้ชมในการชมการแสดง เพื่อหาแนวทางการพัฒนาด้านการจัดการแสดงโขนของโรงมหรสพหลวง ศาลาเฉลิมกรุง	61
5	อภิปรายผล สรุปผล และข้อเสนอแนะ	70
	อภิปรายผล	70
	สรุปผลการวิจัย	78
	ข้อเสนอแนะ	90
บรรณานุกรม		91
ภาคผนวก		93
ประวัติย่อของผู้วิจัย		109

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
2-1	ปัจจัยที่ควรพิจารณาในการวิเคราะห์ SWOT	15
4-1	เพศของผู้ตอบแบบสอบถาม	61
4-2	อายุของผู้ตอบแบบสอบถาม	61
4-3	ระดับการศึกษาของผู้ตอบแบบสอบถาม	62
4-4	รายได้ของผู้ตอบแบบสอบถาม	62
4-5	สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม	63
4-6	การรับทราบข้อมูลการจัดกิจกรรมทางด้านศิลปกรรม	64
4-7	โอกาสเข้าชมหรือร่วมกิจกรรมทางด้านศิลปะการแสดง	65
4-8	จำนวนครั้งของการจัดกิจกรรมด้านศิลปะการแสดง	65
4-9	ประเภทของศิลปะการแสดงที่นิยมเข้าร่วมกิจกรรม	66
4-10	ตอนหรือกิจกรรมการแสดงโขนที่ต้องการให้ผู้จัด จัดแสดงในครั้งต่อไป	67
4-11	ระดับความพอใจต่อการแสดงโขน	68

สารบัญภาพ

ภาพที่		หน้า
2-1	ความสัมพันธ์ของหน่วยงานหลักและหน่วยงานที่ปรึกษา	8
2-2	ช่วงของการควบคุมแคบ สายการบังคับบัญชายาว	9
2-3	ช่วงของการควบคุมกว้าง สายการบังคับบัญชาสั้น	9
2-4	แผนภูมิองค์การในแนวดิ่ง	10
2-5	แผนภูมิองค์การแบบวงกลม	11
2-6	โขนกลางแปลง	24
2-7	โขนนั่งราว	25
2-8	โขนหน้าจอ	25
2-9	โขนโรงใน	26
2-10	โขนฉาก	26
2-11	โขนชักรอก	27
4-1	เครื่องแต่งกาย	51
4-2	เครื่องแต่งกาย	52
4-3	การแต่งหน้า	53
5-1	แบบแผนดำเนินการจัดการแสดงและฝ่ายงานต่าง ๆ โรงมหรสพหลวงศาลาเฉลิมกรุง ตอนหนุมานชาญกำแหง ช่วงที่ 1 (ควบคุมการแสดง)	73
5-2	แบบแผนดำเนินการจัดการแสดงและฝ่ายงานต่าง ๆ โรงมหรสพหลวงศาลาเฉลิมกรุง ตอนหนุมานชาญกำแหง ช่วงที่ 2 (ควบคุมการแสดง)	74
5-3	แบบแผนดำเนินการจัดการแสดงและฝ่ายต่าง ๆ โรงมหรสพหลวงศาลาเฉลิมกรุง ตอนหนุมานชาญกำแหง ช่วงที่ 3 (ควบคุมการแสดง)	74
5-4	ฉากกำเนิดหนุมานชาญกำแหง	82
5-5	ฉากวานรอ่อนแรงด้วยต้องสาป	82
5-6	ฉากขุนทหารรับอาสาสืบหนทาง	83
5-7	ฉากช่วยสีดา-ล้างสหัสกุมาร	83
5-8	ฉากขุนทหารถมศิลา จับมัจฉาอรทัย	84
5-9	ลวงเอาดวงใจทศกัณฐ์	85

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพที่ หน้า

5-10 ฉากกุมภัณฑ์พ่ายแพ้หนุมาน 86

5-11 ฉากขุนทหารครองพารา 86

บทที่ 1
บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในยุคสมัยนี้วัฒนธรรมไม่ใช่เป็นเรื่องของชาติใดชาติหนึ่งเท่านั้น ปัจจุบันกระแสความตื่นตัวเรื่องวัฒนธรรมกำลังเกิดขึ้นทั่วโลกไม่เว้นแม้แต่ประเทศไทย การหวนคืนทางวัฒนธรรม (Cultural Turn) เป็นกระแสโต้กลับต่อระบบทุนนิยมและการบริโภคนิยม วัฒนธรรมเป็นปัจจัยสำคัญในการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับทุนต่าง ๆ ของประเทศ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) ได้ทบทวนทุนที่มีอยู่ในประเทศ พบว่า ทุนสังคม มีความเชื่อมโยงและเป็นปัจจัยสนับสนุนให้ทุนต่าง ๆ มีความเข้มแข็ง แต่ที่ผ่านมายังได้รับการเสริมสร้างและนำไปใช้ประโยชน์ค่อนข้างน้อย โดยเฉพาะทุนทางวัฒนธรรมซึ่งเป็นหนึ่งในองค์ประกอบสำคัญ ของทุนทางสังคมและเป็นจุดแข็งที่สามารถเชื่อมโยงทุนทางเศรษฐกิจ โดยมีนโยบายวัฒนธรรมเน้นความสมดุลของวัฒนธรรมทางวัตถุและทางจิตใจ เพื่อนำไปสู่การพัฒนา ที่ยั่งยืนเป็นสำคัญ ซึ่งประเทศไทย ได้นำมิติทางวัฒนธรรมสอดเทรกไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ โดยเน้นเรื่องดุลยภาพระหว่างมนุษย์และธรรมชาติ รวมทั้งส่งเสริมให้ประชาชน มีการเรียนรู้รากเหง้าวัฒนธรรมดั้งเดิม เข้าใจการพัฒนาการตามยุค สมัย และสภาพปัจจุบัน ตลอดจนแนวโน้มในอนาคตของโลก เพื่อปรับวิถีชีวิตให้เข้ากับสภาพแวดล้อมได้อย่างเหมาะสม การก้าวไปสู่การพัฒนาให้มีความเจริญก้าวหน้าได้อย่างยั่งยืนได้นั้นประเทศไทยต้องพัฒนาความเข้มแข็งทางด้านเศรษฐกิจ และสังคมควบคู่กันไป ประเทศไทยเป็นประเทศหนึ่งที่ร่ำรวยและหลากหลายด้วย ทุนสังคมวัฒนธรรมอันเป็นผลรวมของสิ่งที่ดีงามที่มีอยู่ในสังคม ที่เกิดจากการสั่งสมต่อยอด และพัฒนาร่วมกันของคนในสังคม (กระทรวงวัฒนธรรม, 2550, หน้า 37)

วัฒนธรรมในปัจจุบัน แบ่งออกได้เป็น 3 มิติ คือ มรดกวัฒนธรรม (Cultural Heritage) วัฒนธรรมวิถีชีวิต (Living Culture) และวัฒนธรรมเชิงสร้างสรรค์ (Cultural Creativity) ซึ่งเป็นเรื่องของวัฒนธรรมร่วมสมัยท่ามกลางกระแสโลกาภิวัฒน์ ที่มีพัฒนาการไปตามความต้องการของสังคมสมัยใหม่ อาทิ อุตสาหกรรมทางวัฒนธรรม (Cultural Industry) (กุลวดี เจริญศรี, 2552) ความสำคัญต่ออุตสาหกรรมที่เกิดจากมรดกวัฒนธรรม ทั้งในแง่การต่อยอด ภูมิปัญญา และการนำบางส่วนของภูมิปัญญา หรือ นำสารัตถะของภูมิปัญญา มาเป็นปัจจัยในการผลิต ในการสร้างสรรค์ต่อเนื่อง แบ่งกลุ่มดังนี้ (1) กลุ่มมรดกวัฒนธรรม ได้แก่การแสดงออกทางวัฒนธรรมดั้งเดิม (Traditional

Cultural Expression) คำนี้ขยายความได้มาก เช่น อาหาร เส้นใย ผ้า เรื่องเล่า นิทาน ตำนาน ขนบธรรมเนียมประเพณี โขน ศิลปหัตถกรรม งานเทศกาล งานเฉลิมฉลอง และแหล่งวัฒนธรรม ได้แก่ อนุสรณ์สถานทางประวัติศาสตร์ พิพิธภัณฑ์ ห้องสมุด หอจดหมายเหตุ (2) กลุ่มศิลปะ ได้แก่ ทัศนศิลป์ ได้แก่ ภาพเขียน งานปั้น โบราณวัตถุ ภาพถ่าย และศิลปะการแสดง ได้แก่ การแสดง ดนตรี โรงหนัง โรงมหรสพ โอเปร่า หุ่น ละครสัตว์ ฯลฯ (3) กลุ่มสื่อ ได้แก่ การพิมพ์และสื่อสิ่งพิมพ์ ได้แก่ หนังสือ หนังสือพิมพ์ โสตทัศนูปกรณ์ ได้แก่ ภาพยนตร์ โทรทัศน์ วิทยุ การส่งสัญญานภาพ และเสียง (ทิพยรัตน์ หาญสืบสาย, 2550)

อนึ่งอุตสาหกรรมทางวัฒนธรรม ด้านศิลปะการแสดงไทย ที่ถูกจัดว่า เป็นศิลปะชั้นสูงอย่างหนึ่ง คือการแสดงโขน ซึ่งได้รับการสืบทอดมานานนับเป็นศตวรรษ เป็นที่ยอมรับของคนทุกคนที่ได้สัมผัสว่าโขน เป็นศิลปะที่มีคุณค่าในทุก ๆ ด้านสมเป็นศิลปะชั้นสูง คุณค่าของโขนมีอยู่ทุกองค์ประกอบ ลีลาท่าทางของการแสดง เครื่องแต่งกาย ความลุ่มลึกในบทพากย์ การจัดวางผู้แสดง และการคัดเลือกตอนที่นำมาแสดง เรียกได้ว่าทุกส่วนที่ประกอบขึ้นมาเป็นโขนเต็มไปด้วยความพิถีพิถัน จนได้รับการยอมรับนับถือกันว่า การแสดงโขน เป็นสัญลักษณ์อย่างหนึ่งของนาฏศิลป์ประจำชาติที่ทั้งคนไทยและคนต่างชาติยอมรับถึงคุณค่าของศิลปะการแสดงชนิดนี้

ด้วยคุณสมบัติอันทรงคุณค่าของโขนดังกล่าว จึงมีหน่วยงานทั้งของรัฐ และเอกชนพยายามที่จะปลูกฝัง และรักษาการแสดงโขนไว้ให้อยู่คู่กับประเทศไทยไปชั่วกาลนาน พร้อม ๆ กับมีการส่งเสริมเผยแพร่ให้คนไทยและชาวต่างชาติได้สัมผัสกับโขนอย่างถูกต้อง

โรงมหรสพหลวงศาลาเฉลิมกรุง เป็นอีกแห่งหนึ่งที่ร่วมสืบสานและเผยแพร่การแสดงโขน โดยร่วมมือกับสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ และ กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา เฉลิมฉลองพระเกียรติในวโรกาสที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงครองราชย์สมบัติ 60 ปี จัดโครงการ การแสดงโขนระยะยาว อันจะจัดขึ้นอย่างต่อเนื่องตลอดไป โดยนำเสนอ ชุดแรกในชื่อชุดพระจักราวตาร มาตั้งแต่เดือนธันวาคม 2548 และปัจจุบันศาลาเฉลิมกรุงได้จัดการแสดงโขนชุดหนุมานชาญกำแหง นอกจากการจัดแสดง โขน ซึ่งเป็นนาฏกรรมชั้นสูงของไทยแล้ว ศาลาเฉลิมกรุงก็เป็นโรงมหรสพหลวง ที่มีประวัติความเป็นมาอันยาวนานกว่ากึ่งศตวรรษ เป็นเสมือนสถาบันสัญลักษณ์แห่งการนำเสนอศิลปวัฒนธรรมประจำชาติ ด้วยรูปแบบของการแสดงอันวิจิตรตระการตา และถูกต้อง ตามขนบจารีตแบบแผน ซึ่งจะทำให้คนไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งเยาวชนไทยได้ตระหนัก ซาบซึ้ง และภาคภูมิใจในคุณค่าแห่ง ศิลปวัฒนธรรมประจำชาติ เป็นการสืบอายุศิลปะและศิลปินไทย ให้ดำรงอยู่อย่างยืนยาวและส่งผลดีต่อเกียรติภูมิของประเทศ

แต่ปัจจุบันการแสดงโขนที่โรงมหรสพหลวงศาลาเฉลิมกรุง เผชิญกับวิกฤตปัญหาประชาชนได้ไหลเคลื่อนไปตามกระแสวัฒนธรรมประชานิยมหรือ ตามแฟชั่น ประชาชนเลือกชม

การแสดงที่กำลังเป็นที่นิยมจากวัฒนธรรมต่างชาติ จากภาวะเช่นนี้จึงเป็นที่น่าวิตกว่าศิลปะการแสดงโขน ยังคงเหลือถึงลูกหลานของเราในวันข้างหน้าหรือไม่ เปรียบเทียบได้ระหว่างศิลปะการแสดงโขนละครรำของไทย กับคอนเสิร์ตทั่ว ๆ ไป หรือศิลปะการแสดงจากต่างชาติ ราคาบัตรอยู่ที่ 500-3,000 บาท โดยประมาณ คนดูไปซื้อตั้งแต่เช้า บัตรหมดในเวลาชั่วพริบตา แต่โขนละครที่แสดงโดยศิลปินฝีมือระดับชาติ บัตรราคา 100-300 บาท มีคนดูไม่ถึงครึ่งหนึ่งของโรงละคร นี่คือสภาพการณ์ของโขนละครไทยในปัจจุบัน (ธรรมจักร พรหมพ้วย, 2550)

การจะทำให้โขนยืนหยัดอยู่ภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์และการแก้ไขวิกฤตการณ์นี้ได้อย่างไร เป็นหน้าที่ของฝ่ายบริหารงานโรงละครทุก ๆ ฝ่าย ที่จะทำให้การแสดงโขนกลับมาเป็นที่นิยมของสังคมอีกครั้ง โดยการนำศิลปะการแสดงโขนมาพัฒนาให้เป็นอุตสาหกรรมทางวัฒนธรรม มีการแข่งขันเชิงธุรกิจระหว่างโรงละครอื่น ๆ และการแข่งขันกันในเชิงคุณภาพของงานการแสดง ใช้กลยุทธ์ทางด้านการแสดง ชูจุดเด่น สร้างจุดขาย เพื่อดึงดูดความสนใจจากประชาชนทั่วไป ทั้งนี้การจัดการแสดงเป็นปัจจัยหนึ่งที่สำคัญในการบริหารงานโรงละครจะช่วยผลักดันให้โรงมหรสพหลวงศาลาเฉลิมกรุง สามารถผ่านวิกฤตเศรษฐกิจไปได้หรือไม่ จึงทำให้ผู้วิจัยสนใจศึกษาการจัดการแสดงโขน: กรณีโรงมหรสพหลวงศาลาเฉลิมกรุง เพื่อเก็บรวมรวมประวัติที่เกี่ยวกับการจัดการแสดงโขน และศึกษาแบบแผนการดำเนินงานการจัดการแสดง ตอนหนุมานชาญกำแหง ในส่วนการผลิตจนนำไปสู่พัฒนาการจัดการแสดงโขนในโรงมหรสพหลวงศาลาเฉลิมกรุงในโอกาสต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อเก็บรวบรวมประวัติการจัดการแสดงโขนของโรงมหรสพหลวงศาลาเฉลิมกรุง
2. เพื่อศึกษาแบบแผนการดำเนินงานการจัดการแสดงโขนของโรงมหรสพหลวงศาลาเฉลิมกรุง ตอน หนุมานชาญกำแหง
3. เพื่อหาแนวทางการพัฒนาด้านการจัดการแสดงโขนของโรงมหรสพหลวงศาลาเฉลิมกรุง

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้ข้อมูลประวัติด้านการจัดการแสดงโขนของโรงมหรสพหลวงศาลาเฉลิมกรุง
2. ทราบแบบแผนการดำเนินงานการจัดการแสดงโขนของโรงมหรสพหลวงศาลาเฉลิมกรุง ตอนหนุมานชาญกำแหง

3. สามารถพัฒนาแนวทางด้านการจัดการแสดงโขนของโรงมหรสพหลวงศาลาเฉลิมกรุง

ข้อตกลงเบื้องต้น

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยรวบรวมประวัติการจัดการแสดงโขนของโรงมหรสพหลวงศาลาเฉลิมกรุง ศึกษาแบบแผนเฉพาะในส่วนการผลิตการแสดงโขน ตอนหนุมานชาญกำแหง และหาแนวทางพัฒนาด้านการจัดการแสดงโขนของโรงมหรสพหลวงศาลาเฉลิมกรุงเท่านั้น

ขอบเขตของการวิจัย

งานวิจัยครั้งนี้ศึกษาเฉพาะในส่วนของการจัดการแสดงเท่านั้น

1. เก็บรวบรวมประวัติการจัดการแสดงโขนของโรงมหรสพหลวงศาลาเฉลิมกรุง
2. ศึกษาแบบแผนการดำเนินงานการจัดการแสดงโขนในส่วนการผลิตการแสดงโรงมหรสพหลวงศาลาเฉลิมกรุง ตอนหนุมานชาญกำแหง
3. หาแนวทางการพัฒนาด้านการจัดการแสดงโขนของศาลาเฉลิมกรุง

นิยามศัพท์เฉพาะ

อุตสาหกรรมศิลปวัฒนธรรม หมายถึง อุตสาหกรรมที่มีความเกี่ยวข้องกับงานผลิตบริการด้านสื่อทุกสาขา ตั้งแต่โทรทัศน์ รายการโทรทัศน์ สิ่งพิมพ์ และการแสดง

การผลิตการแสดง หมายถึง การกำหนดสิ่งที่เป็นแนวทาง การดำเนินการตลอดจนภารกิจที่ต้องปฏิบัติ ซึ่งเป็นการเตรียมตัวล่วงหน้าโดยมีองค์ประกอบดังนี้ บท ฉาก ผู้แสดง เครื่องแต่งกาย การแต่งหน้า ขั้นตอนการเตรียมการ การซ้อม แสดงจริง และประเมินผล เพื่อให้ผู้ที่เกี่ยวข้องปฏิบัติภารกิจตามนโยบาย เป้าหมายวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้

แบบแผน หมายถึง การดำเนินการที่ไม่ใช่รูปแบบตายตัวที่จะถูกนำไปใช้โดยตรง แต่เป็นแนวทางหรือโครงที่จะถูกนำไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินการจัดการแสดงต่าง ๆ โดยไม่จำเพาะเจาะจง การนำไปใช้งานในขั้นสุดท้าย สำหรับโรงละครเฉลิมกรุงแบบแผนหมายถึงลักษณะที่เป็นแนวทางการดำเนินการการจัดการโรงละครและการจัดแสดงโขนของโรงละครที่ปฏิบัติกันมาจวบจนปัจจุบันก็ยังคงมีแนวทางเช่นนั้น

โขน หมายถึง ศิลปะการแสดงอย่างหนึ่งของไทย มีประวัติที่เก่าแก่ยาวนานมาก เชื่อว่ามีความเก่าแก่อย่างน้อยย้อนไปถึงสมัยอยุธยามีการสันนิษฐานว่าเป็นการแสดงที่พัฒนามาจากการแสดงชักนาคดึกดำบรรพ์ กระบี่กระบอง และการแสดงหนังใหญ่ ดังนั้นการแสดงโขนจึงเป็น

การรวมศิลปะการแสดงหลายชนิดเข้าด้วยกัน เป็นการแสดงที่อาศัยท่าเต้นเป็นการแสดงออกทางอารมณ์เป็นสำคัญ ตัวละครมีทั้งแบบสวมมงกุฎบนศีรษะ และสวมหน้ากาก โดยการแสดงเป็นเรื่องราว มีทั้งบทเจรจา และบทร้อง สำหรับเนื้อเรื่องที่นำมาแสดงโขนนั้นเดิมมีทั้งเรื่องอุณรุทและรามเกียรติ์ แต่ในปัจจุบันนิยมเล่นแต่เรื่องรามเกียรติ์เท่านั้น

โรงมหรสพหลวงศาลาเฉลิมกรุง หมายถึง โรงหนังพระราชทานจากรัชกาลที่ 7 เปิดดำเนินการภายใต้การบริหารของบริษัทเฉลิมกรุงมณีทัศน์ จำกัด เป็นทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ มีบุคลากรฝ่ายต่าง ๆ แยกงานรับผิดชอบอย่างชัดเจน มีคนจำนวนมากเพียงพอ ที่จะผลิตงานที่มีคุณภาพอย่างต่อเนื่อง โรงมหรสพหลวงศาลาเฉลิมกรุงตระหนักถึงความสำคัญที่จะมุ่งมั่นอนุรักษ์สถาปัตยกรรมอันงดงาม และธำรงรักษา ศิลปวัฒนธรรมอันดีงามของไทยให้คงอยู่ไว้สืบไป เพื่อให้ประชาชนได้รับชมการแสดงต่าง ๆ ที่มีคุณภาพครบทุกอรรถรส

บทที่ 2
เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่องการจัดการแสดงโขน: กรณีโรงมหรสพหลวงศาลาเฉลิมกรุง เพื่อมุ่งเน้นการเก็บรวบรวมประวัติการจัดการแสดงโขนของโรงมหรสพหลวงศาลาเฉลิมกรุง การศึกษาแบบแผนการดำเนินงานการจัดการแสดงโขนของโรงมหรสพหลวงศาลาเฉลิมกรุงในปัจจุบัน และหาแนวทางการพัฒนาด้านการจัดการแสดงโขนของโรงมหรสพหลวงศาลาเฉลิมกรุง โดยผู้วิจัยได้ศึกษาจากเอกสาร ตำรา บทความที่เกี่ยวข้อง เพื่อใช้ประกอบและสนับสนุนการวิจัย ดังนี้

1. หลักการบริหารและการจัดการ
2. กระบวนการบริหารกับกระบวนการจัดงานแสดง
3. ประวัติโขน และ กำเนิดโขน
4. องค์ประกอบในการแสดงโขน

หลักการบริหารและการจัดการ

ความหมายขององค์การและการบริหาร คำว่า “การบริหาร” ได้มีการให้คำจำกัดความแตกต่างกันออกไป โดย Peter F. Drucker (อ้างอิงจาก อุทัยวรรณ อัครวุฒ, 2540 หน้า 157) ปรมาจารย์ทางการบริหารของสหรัฐอเมริกาได้ให้คำจำกัดความไว้ว่า “การบริหาร” คือการทำให้งานต่าง ๆ ลุล่วงไปโดยอาศัยคนอื่นเป็นผู้นำ ซึ่งอาจขยายได้ว่า ภายในองค์การ ทรัพยากรด้านบุคคลจะเป็นทรัพยากรหลักขององค์การ ที่เข้ามาร่วมกันทำงานในองค์การ ซึ่งคนเหล่านี้จะเป็นผู้ใช้ทรัพยากรด้านวัตถุ

การจัดการและการบริหารมีความหมายไม่แตกต่าง สามารถใช้แทนกันได้ โดยทั่วไปบุคคลที่รับผิดชอบในด้านการวางแผน การจัดคนเข้าทำงาน การควบคุมมักเรียกว่า “ผู้จัดการ” (Manager) หรือ (Management) ในภาคธุรกิจเรียกว่า “นักบริหาร” (Administrate) (Breac and Dimball อ้างอิงจาก พยอม วงศ์สารศรี, 2530, หน้า30)

ในการศึกษาวิชาการบริหารหรือการจัดการ (Management) นั้นสิ่งที่ควบคู่กันและเกี่ยวข้องกันเสมอก็คือ “องค์การ” (Organization) มีคุณลักษณะสำคัญ 3 ประการดังนี้

1. เป็นกลุ่มตั้งแต่สองคนขึ้นไป
2. มีการรวมตัวกันเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน และร่วมมือกันทำงานในลักษณะที่มีการรวบรวมทรัพยากร และความพยายามของทุกฝ่ายมาดำเนินการร่วมกัน

3. มุ่งที่จะดำเนินการให้บรรลุถึงผลสำเร็จในเป้าหมายที่สูงสุด ซึ่งไม่อาจทำให้สำเร็จลงได้ด้วยการกระทำโดยลำพัง

โครงสร้างองค์การ

ความหมาย ของโครงสร้างองค์การเป็นสิ่งที่แสดงถึงกิจกรรมและกระบวนการทั้งหมดภายในองค์การ ดังนี้ (Daft, 1986)

1. โครงสร้างองค์การเป็นสิ่งที่อธิบายถึงการจัดสรรงานและความรับผิดชอบของบุคคลและหน่วยงานทั้งองค์การ

2. โครงสร้างองค์การกำหนดความสัมพันธ์ในการรายงานที่เป็นทางการ รวมทั้งจำนวนลำดับขั้นตอนของสายการบังคับบัญชา และช่วงการควบคุม (Span of Control) ของผู้บริหารในแต่ละคน

3. โครงสร้างองค์การจัดกลุ่มของบุคคลที่อยู่ในหน่วยงาน และจัดกลุ่มหน่วยงานภายในองค์การ

หลักการออกแบบโครงสร้างองค์การ

หลักการออกแบบโครงสร้างองค์การ ได้แก่ หลักการแบ่งงานกันทำ การแบ่งโครงสร้างหน่วยงานภายในช่วงการควบคุมและการมอบหมายอำนาจหน้าที่หลักการแบ่งงานกันทำ (Division of Labor)

เป็นหลักในการแบ่งงานเพื่อให้ได้ประโยชน์จากความชำนาญเฉพาะด้าน (Gilbson, 2000) โดยผู้บริหารจะแบ่งงานทั้งหมดขององค์การเป็นด้าน ๆ เพื่อให้ได้ประโยชน์จากความชำนาญที่ต้องใช้ในการทำงาน หลักการแบ่งงานกันทำมี 3 ลักษณะ คือ

1. งานที่ถูกแบ่งตามความชำนาญพิเศษของแต่ละคน (Personal Specialization) เช่น แบ่งตามวิชาชีพ

2. งานแบ่งตามความชำนาญเฉพาะด้านตามแนวนอน (Horizontal Specialization) คือ แบ่งเป็นกิจกรรมต่าง ๆ ตามลำดับขั้นตอนของกระบวนการทำงานในองค์การ

3. งานแบ่งตามความชำนาญเฉพาะด้านตามแนวตั้งขององค์การ (Vertical Specialization) หรือตามโครงสร้างสายการบังคับบัญชาจากสูงไปต่ำ งานฝ่ายบริหารจะต่างจากงานระดับปฏิบัติการ

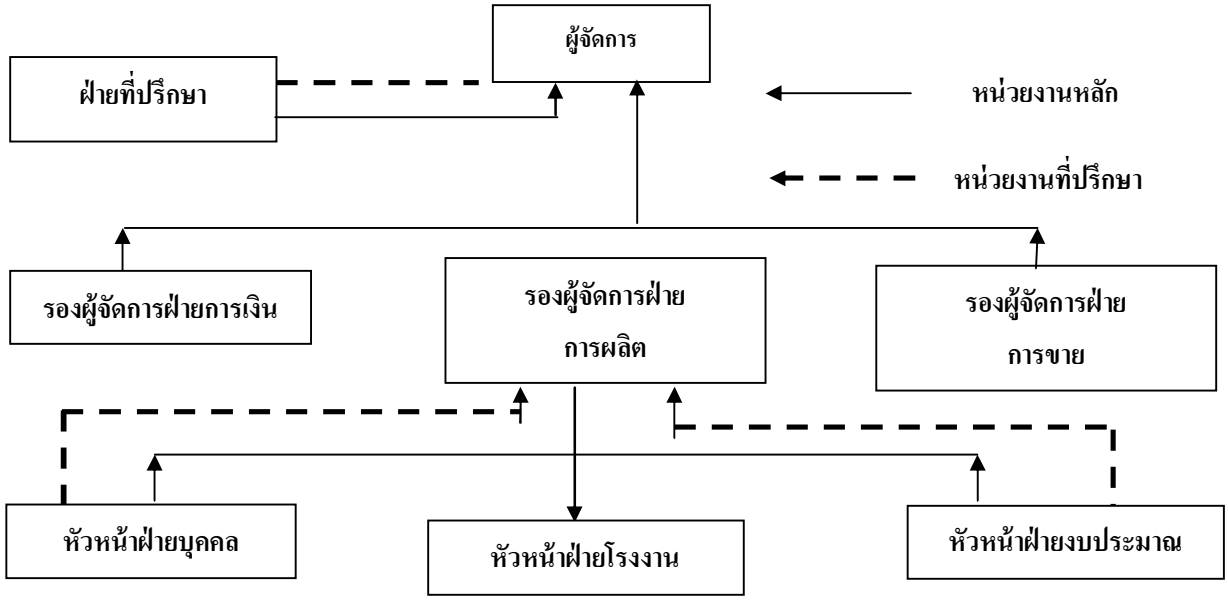

ภาพที่ 2-1 ความสัมพันธ์ของหน่วยงานหลักและหน่วยงานที่ปรึกษา

การจัดโครงสร้างองค์การ หมายถึง การกำหนดความสัมพันธ์ในองค์การทำงานกำหนดว่าใครเป็นผู้บังคับบัญชา ใครเป็นผู้ใต้บังคับบัญชา ใครทำงานสัมพันธ์กับใครอย่างไร มีการควบคุมอย่างไร โดยให้สัมพันธ์กับโครงสร้างของงานและโครงสร้างของอำนาจหน้าที่ที่ได้จัดกำหนดไว้แล้ว ดังนั้นความสัมพันธ์ต่าง ๆ จะต้องกำหนดในองค์การมีดังนี้

1. สายการบังคับบัญชา (Chain of Command) หมายถึง ความสัมพันธ์ตามลำดับขั้นระหว่างผู้บังคับบัญชา มีอำนาจสั่งการมากน้อยเพียงไร กับใคร และใครเป็นผู้บังคับบัญชาต้องรายงานหรือรับคำสั่งจากใคร ซึ่งจะบอกสาระสำคัญตามลำดับงานนั้น ๆ

2. ช่วงของการควบคุม (Span of Control) หมายถึง ผู้บังคับบัญชาคนหนึ่ง ๆ สามารถดูแล รับผิดชอบผู้ใต้บังคับบัญชาจำนวนกี่คน พร้อมกับรับผิดชอบหน่วยงานกี่หน่วยงาน ซึ่งแสดงถึงความรับผิดชอบงานมากน้อยเพียงใด ในองค์การโดยทั่วไปช่วงของการควบคุมผู้บังคับบัญชาระดับสูง 1 คนควรมีผู้ใต้บังคับบัญชาจำนวน 4-8 คน ผู้บังคับบัญชาระดับกลาง 1 คน ควรมีผู้ใต้บังคับบัญชาจำนวน 8-14 คน (Koontzม, Dounell and Weihrich, 1982, p185) และผู้บริหารระดับต้นจะมีผู้ใต้บังคับบัญชาจำนวนมากหรือน้อย หรือขนาดของการควบคุมจะกว้างหรือแคบย่อมขึ้นอยู่กับองค์ประกอบสำคัญดังต่อไปนี้ (Pearce and Robinson, 1989, p 336)

2.1 ชนิดของกิจกรรม ถ้าเป็นกิจกรรมที่มีความยุ่งยากซับซ้อน ต้องใช้เทคนิคสูง ๆ หรือกิจกรรมที่มีความหลากหลายมากชนิด ช่วงของการควบคุมจะแคบ แต่ถ้ากิจกรรมไม่ต้องใช้เทคนิคมากทำอยู่เป็นประจำ ช่วงของการควบคุมจะกว้าง

2.2 ลักษณะของผู้ใต้บังคับบัญชา ถ้าผู้ใต้บังคับบัญชาเป็นบุคคลที่มีคุณภาพช่วงของการควบคุมจะกว้าง แต่ถ้าผู้ใต้บังคับบัญชาเป็นบุคคลที่ไม่มีคุณภาพ ช่วงของการควบคุมก็จะแคบ

2.3 ลักษณะของผู้บังคับบัญชา ถ้าผู้บังคับบัญชาเป็นบุคคลที่มีสติปัญญา และความสามารถในการบริหาร ช่วงของการควบคุมก็จะกว้าง

ช่วงของการควบคุมจะมีความสัมพันธ์ผกผันกับสายการบังคับบัญชา คือ ช่วงของการควบคุมแคบ สายการบังคับบัญชาก็จะยาวและช่วงของการควบคุมกว้าง สายการบังคับบัญชาก็จะสั้นดังภาพที่ 2-2 และ 2-3

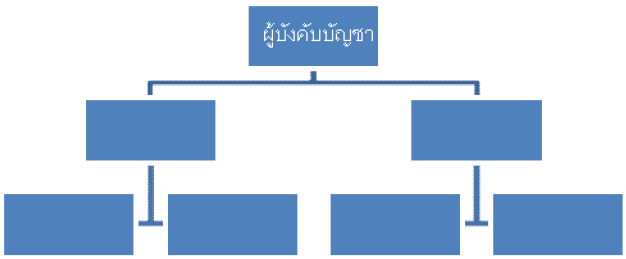

ภาพที่ 2-2 ช่วงของการควบคุมแคบ สายการบังคับบัญชายาว (นิพนธ์ ศศิธร, 2523)

ภาพที่ 2-3 ช่วงของการควบคุมกว้าง สายการบังคับบัญชาสั้น (นิพนธ์ ศศิธร, 2523)

แผนภูมิองค์การ หมายถึง แผนผังแสดงถึงความสัมพันธ์ของโครงสร้างงานตำแหน่งหน้าที่ ความรับผิดชอบ และการติดต่อสื่อสารพร้อมทั้งอำนาจในการตัดสินใจตามสายการบังคับบัญชา

สัญลักษณ์ที่ใช้ในแผนภูมิองค์การ

การเขียนแผนภูมิองค์การมีสัญลักษณ์ที่ใช้ทั่วไปดังนี้

1.กล่อง หมายถึง ตำแหน่งงานหรือตำแหน่งหน้าที่ เป็นรูปสี่เหลี่ยมพื้นผ้าถ้าตำแหน่งระดับสูงจะเขียนไว้สูงและลดหลั่นลงตามลำดับของสายงาน

2. เส้นทึบแนวนอน → หมายถึง ช่วงการบังคับบัญชา

3. เส้นทึบแนวตั้ง หรือแนวดิ่ง ↓ หมายถึง เส้นของสายการบังคับบัญชาหรือสายงานหลัก

ประเภทของแผนภูมิองค์การ (Types of Organization Charts)

แผนภูมิองค์การสามารถแบ่งเป็น 2 ประเภท คือ

1. แผนภูมิองค์การในแนวดิ่ง (Vertical Organization Chart) โดยทั่ว ๆ ไป จะใช้แผนภูมิประเภทนี้มาก ผู้บริหารระดับสูงจะอยู่สุดและลดหลั่นกันตามลำดับตามสายการบังคับบัญชาดังภาพที่ 2-4

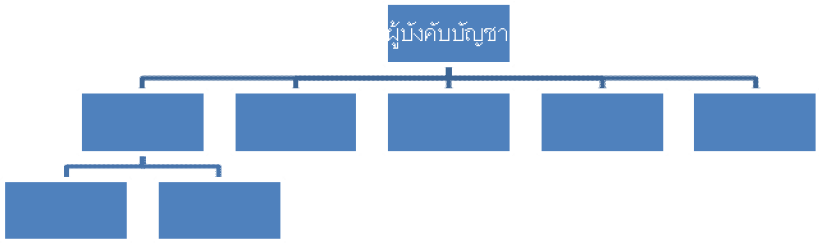

ภาพที่ 2-4 แผนภูมิองค์การในแนวดิ่ง (นิพนธ์ ศศิธร, 2523)

2. แผนภูมิองค์การแบบวงกลม (Circle Organization Chart) ผู้บริหารจะอยู่ตรงกลางระยะความห่างจากวงกลมซึ่งเท่า ๆ กันทุกจุด แต่ไม่ค่อยนิยมใช้กัน ดังภาพที่ 2-5

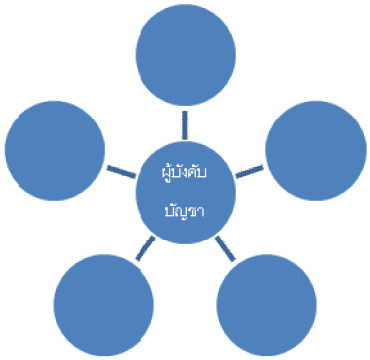

ภาพที่ 2-5 แผนภูมิองค์การแบบวงกลม (นิพนธ์ ศศิธร, 2523)

กระบวนการบริหาร (Element of Administration)

แนวความคิดทางการบริหารที่มีหลักเกณฑ์ (Scientific Management) บุคคลที่มีส่วนช่วยคิดค้นการบริหารที่มีหลักเกณฑ์คือ Henry Fayol ซึ่งเป็นผู้คิดหลักการบริหารที่ใช้ได้ทั่วไป (Universality of Management Principles) ได้สรุปสาระสำคัญไว้ดังนี้

1. ทำการวางแผน (Planning) หรือการที่จะต้องถือเป็นภาระรับผิดชอบในการพิจารณากำหนดวิถีทางที่ปฏิบัติไว้ล่วงหน้า การวางแผนถือได้ว่าเป็นหัวใจในการบริหารเพราะเกี่ยวข้องกับการกำหนดวัตถุประสงค์ หรือทิศทางการทำงานในอนาคตขององค์การ ซึ่งเปรียบได้กับเป็นการเลือกหนทางชีวิตขององค์การ การคิดที่ต้องใช้เหตุผลคิดให้ถูกต้องที่สุด เพื่อกำหนดว่าจะต้องใช้ทรัพยากรอะไร หรือต้องกระทำอย่างไรบ้าง จึงจะทำให้สามารถสำเร็จตามเป้าหมายต่าง ๆ ได้ กับการพิจารณาการกำหนดวิธี การแบ่งสรรการใช้ทรัพยากร และสิ่งจำเป็นที่ต้องกระทำต่าง ๆ การกำหนดวิธีการที่จะใช้ประเมินความเหมาะสมของกลยุทธ์ และเป้าหมายที่กำหนดขึ้นต่าง ๆ ที่กำลังพยายามทำอยู่นั้น

ลักษณะของแผนที่ดี

1. มีความยืดหยุ่น สามารถปรับให้เข้ากับสภาพแวดล้อมได้ดี
2. มีความครอบคลุมไปถึงหน้าที่ระดับต่าง ๆ ทั่วทั้งองค์การ
3. ได้ผลคุ้มค่า
4. แผนต้องชัดเจนว่าใครเป็นผู้รับผิดชอบ ทำอะไร อย่างไร ที่ไหน เมื่อไร
5. แผนต้องระบุเวลาเริ่มต้นและเวลาสิ้นสุดที่แน่นอน
6. การจัดทำแผนจะต้องเป็นตามขั้นตอนที่กำหนดและผ่านผู้มีอำนาจอนุมัติมาแล้ว
7. แผนจะต้องถูกกำหนดขึ้นมาจากข้อมูลที่แท้จริง
8. แผนต้องมีความสัมพันธ์และสอดคล้องกับวัตถุประสงค์และนโยบายขององค์การ

9. แผนที่ทำจะต้องมีความต่อเนื่องกับแผนอื่น ๆ ทั้งกระบวนการจัดการ

2. ดำเนินการจัดองค์การ (Organizing) เป็นภาระที่ต้องจัดเตรียมและให้มีความสัมพันธ์กันอย่างดีระหว่างกลุ่มกิจกรรมต่าง ๆ กำหนดความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มกิจกรรม ระบุขอบเขตของงานต่าง ๆ และพิจารณารายละเอียด ของความยากง่ายในแต่ละตำแหน่งเพื่อให้ทราบถึงคุณสมบัติของคนที่ต้องการได้

การจัดองค์การ เป็นความพยายามของผู้บริหารที่จะให้หนทางสำหรับการปฏิบัติงานให้สำเร็จผลตามแผนงานที่ได้วางเอาไว้ หน้าที่การจัดองค์การนี้เป็นหน้าที่ที่ต่อเนื่องจากขั้นของการใช้ความสามารถในด้านการวางแผนจนเสร็จสิ้นเป็นแผนงานต่างๆ

1. การจัดกลุ่มงานต่าง ๆ เป็นตำแหน่งงานในองค์การ

2. การกำหนดความสัมพันธ์ระหว่างผู้บังคับบัญชากับผู้ใต้บังคับบัญชา โดยวิธีมอบหมายงาน พร้อมทั้งอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบ

3. การกำหนดความสัมพันธ์ระหว่างตำแหน่งงานต่าง ๆ ภายในโครงสร้างเพื่อให้สามารถประสานกันได้ตลอดเวลา

3. การจัดคนเข้าทำงาน (Staffing) คือ ภาระการบริหารตัวคน เริ่มด้วยการเสาะหาคัดเลือก ให้ได้มาซึ่งคนที่มีคุณสมบัติเหมาะสมกับลักษณะงาน และจัดฝึกอบรมและพัฒนาคนงานให้มีความสามารถพร้อม หลักการคัดเลือกบุคลากรที่สำคัญ ของอุทัย หิรัญโต (2523, หน้า100) กล่าวถึงหลักการคัดเลือกบุคลากร ดังต่อไปนี้

3.1 งานขององค์การแต่ละงานและแต่ละตำแหน่ง หากมีลักษณะแตกต่างกันก็ควรคัดเลือก บุคลากรที่มีความรู้ความสามารถแตกต่างกัน เพื่อให้ได้บุคคลที่เหมาะกับงาน

3.2 การคัดเลือกบุคลากรต้องพยายามให้ได้บุคคลที่เหมาะสมกับตำแหน่งงานมากที่สุด ซึ่งรวมถึง ความเหมาะสมกับเพศ ความถนัดและคุณภาพ

3.3 การคัดเลือกบุคลากรจะต้องมีการทดสอบ หรือมีมาตรการวัดความรู้ความสามารถที่มี ประสิทธิภาพ เชื่อถือได้และเป็นธรรม

3.4 การคัดเลือกบุคลากรให้ดำรงตำแหน่งต่าง ๆ ซึ่งมีลักษณะของงานต่างกัน ควรใช้วิธีการ ที่ไม่เหมือนกัน ทั้งนี้โดยคำนึงถึงลักษณะของงานและสภาพการทำงานประกอบด้วย การคัดเลือกบุคลากรมีวัตถุประสงค์ที่จะค้นหาบุคคลที่มีลักษณะตามที่ระบุไว้ในการบรรยายลักษณะงานและการกำหนดลักษณะเฉพาะของงาน แต่การคัดเลือกบุคลากรมิใช่มุ่งหวังให้ทำงานเฉพาะ หน้าที่ที่มีอยู่เพียงอย่างเดียวเท่านั้น จะต้องพิจารณาถึงนิสัยใจคอ ความประพฤติ ว่าผู้สมัครมีความสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้เพียงใด นอกจากนี้ยังต้องพิจารณาคุณสมบัติและลักษณะในรายละเอียด หลาย ๆ ด้าน ดังนี้

3.4.1 ทักษะ (Skill) คือ ความสามารถที่จะใช้ร่างกายและจิตใจประสานงานกันในการปฏิบัติงาน

3.4.2 ประสบการณ์ (Experience) เป็นการพิจารณาด้านความจัดเจนหรือความชำนาญในงาน แต่การใช้คุณสมบัตินี้ต้องระมัดระวังตามสมควร เพราะคนที่ทำงานมานานไม่แน่นอนเสมอว่าจะมีความ จัดเจนหรือความชำนาญในงานที่ทำมามากกว่าผู้ที่ปฏิบัติงานมาในเวลาที่สั้นกว่า การพิจารณาความ จัดเจนหรือความชำนาญในงาน จึงต้องพิจารณาโดยรอบคอบ มิใช่แต่จะถือระยะเวลาที่เคยทำงานมาแล้วเท่านั้น

3.4.3 อายุ (Age) งานที่ต้องการความจัดเจนนั้น อาจจะดูได้จากอายุ หรืออย่างน้อยอาจจะใช้อายุเป็นเครื่องประกอบการพิจารณา งานที่มีลักษณะเช่นนี้ไม่ต้องการคนอายุน้อย กฎหมายอาจจะกำหนดบังคับเกี่ยวกับอายุในการทำงาน เช่น อายุขั้นต่ำและอายุขั้นสูงไว้ ในองค์การที่มีนโยบายประกันภัย ร่วมกันหรือประกันภัยในเรื่องสูงอายุด้วยการจ่ายบำเหน็จบำนาญ มักจะไม่จ้างคนงานที่มีอายุมาก การพิจารณาปัญหาเรื่องอายุ อาจจะมีผลกระทบถึงชื่อเสียงขององค์การด้วย หากไม่มีเหตุผลสมควรในการที่ไม่จ้างคนสูงอายุ และก็ยังไม่แน่ว่าคนงานที่มีอายุมากจะปฏิบัติงานสู้คนอายุน้อยไม่ได้

3.4.4 เพศ (Sex) ตามที่เคยเชื่อกันมาแต่ครั้งก่อน ๆ ว่า ผู้หญิงทำงานสู้ผู้ชายไม่ได้ บัดนี้ความคิดเริ่มจะเปลี่ยน โดยเฉพาะอย่างยิ่งบางเวลา เช่น ระหว่างสงครามแรงงานมีอยู่จำกัดต้องใช้ผู้หญิงทำงาน ซึ่งปรากฏว่าทำงานได้ผลไม่แพ้ผู้ชาย อาจจะมีข้อจำกัดอยู่บ้างในงานที่ต้องใช้กำลังกาย และงานที่ต้องทำในเวลาและสถานที่ที่ไม่เหมาะสม แต่ทั้งนี้ก็อาจจะมีวิธีการแก้ไข เช่น งานหนักอาจจะแบ่งแยกงานออกเป็นส่วนย่อยแล้วให้ผู้หญิงเข้าทำได้

3.4.5 การศึกษาและการอบรม (Education and Training) เป็นเครื่องแสดงถึงความสามารถของแต่ละคน งานบางอย่างต้องใช้ความรู้พิเศษ ระดับการศึกษาและอบรมในด้านนั้นโดยเฉพาะจึงเป็นเครื่องวัดได้อย่างดีแต่การพิจารณาคุณสมบัติในลักษณะนี้อาจจะต้องพิจารณาในความหมายที่กว้าง เพราะอาจจะไม่จำกัดเฉพาะการศึกษาที่ได้รับมาจากสถาบันการศึกษาเท่านั้น

3.4.6 ลักษณะของร่างกาย (Physical Characteristics) งานที่ต้องใช้กำลังก็ต้องการคนงานที่มีร่างกายแข็งแรง งานบางอย่างต้องใช้อวัยวะบางส่วนมากเป็นพิเศษ เช่น ต้องใช้สายตาใช้การฟัง ก็ต้องพิจารณาร่างกายส่วนนั้นเป็นสำคัญ การพิจารณาในด้านนี้โดยละเอียดอาจจะทำให้เกิดความต้องการจ้างบุคคลพิการ หรือทุพพลภาพบางประเภท ซึ่งเป็นการช่วยเหลือบุคคลประเภทนี้ และใช้เป็นเครื่องมือโฆษณาหาชื่อเสียงให้กับองค์การผู้จ้าง

3.4.7 รูปร่างลักษณะ (Appearance) หมายถึง การพิจารณาด้านรูปร่าง การแต่งกาย ความประณีต ความสะอาด ซึ่งงานบางอย่างจะต้องพิจารณาด้านนี้เป็นสำคัญ เช่น พนักงานขายของ เลขานุการ เป็นต้น

3.4.8 ความคิดริเริ่มและการตื่นตัวในการทำงาน (Initiative and Mental Alertness) ความคิดที่จะทำงานให้ดีขึ้น ความสนใจต่อสภาพงาน และหาทางแก้ไขให้ดีขึ้น อาจจะเป็นลักษณะที่ต้องการในงานบางประเภท แต่การพิจารณาลักษณะนี้ทำได้ยากและต้องใช้ความละเอียดถี่ถ้วน

3.4.9 ความถนัด (Aptitude) คุณสมบัติด้านความถนัดนี้เป็นที่สนใจกันมาก ในปัจจุบันงานบางอย่างในขั้นแรกอาจจะหาคนที่ได้รับการฝึกและอบรมงานในด้านนั้นมา โดยเฉพาะได้ยาก ก็อาจจะคัดเลือกโดยพิจารณาจากคุณสมบัติด้านความถนัดนี้ ถ้าคนงานมีระดับความถนัดสูงก็อาจจะฝึกอบรมได้ง่ายและสามารถปรับตัวให้เข้ากับสภาพของงานใหม่ได้ง่ายและคนงานที่มีลักษณะเช่นนี้อาจจะทำงานได้ยาวนาน

4. การสั่งการ (Directing) หรือภาระหน้าที่ในการกำกับให้งานเป็นไปตามที่ต้องการ ด้วยการพยายามเอาชนะใจผู้อยู่ใต้บังคับบัญชา ทุกฝ่ายให้ร่วมมือกันทำงาน การรู้จัก มอบหมายงาน ชักจูงใจและกระตุ้นให้ทุกคนทำงาน รู้จักประสานงานทุกฝ่ายด้วยกัน การเข้าใจเกี่ยวกับพฤติกรรมของคนและกลุ่มคน จะเป็นเครื่องมือสำคัญในการช่วยให้บังคับบัญชาได้ผลสูงสุด

5. การควบคุม (Controlling) คือ การมุ่งบังคับให้การทำงานเป็นไปตามแผน เพื่อป้องกันการเสียหาย กระบวนการควบคุมภายใต้ระบบการควบคุม คือ การวัดผลที่ทำไปด้วยการเปรียบเทียบ กับมาตรฐานที่กำหนด เพื่อช่วยให้ทราบข้อแตกต่างที่ผิดจากแผนและสามารถแก้ไขเข้าสู่ทิศทางที่ถูกต้องได้ การรู้จักใช้ระบบตอบแทน การลงโทษ เป็นศิลปะสำคัญที่ผู้บริหารทุกคนจำต้องเข้าใจด้วยเสมอ

จากข้อความข้างตน องค์การจึงมีลักษณะสำคัญที่หมายถึง รูปแบบของการทำงานของมนุษย์ที่มีลักษณะการทำงานเป็นกลุ่มที่มีการประสานงานกันตลอดเวลา ตลอดจนต้องมีการกำหนดทิศทาง มีการจัดระเบียบวิธีการทำงานและการติดตามวัดผลสำเร็จของงานที่ทำอยู่เสมอ

แนวคิดการวิเคราะห์ SWOT ของเสรี วงษ์มณฑา (2542, หน้า 114) กล่าวว่า การวิเคราะห์ SWOT หมายถึง การวิเคราะห์และประเมินว่า ธุรกิจมีจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส อุปสรรค อย่างไร เพื่อที่จะนำไปใช้ในการวางแผนและกำหนดกลยุทธ์ต่อไป

จุดแข็ง (Strengths) หมายถึง การวิเคราะห์สิ่งดีที่อยู่ภายในผลงาน (Product) และองค์กร (Company)

จุดอ่อน (Weaknesses) หมายถึง การวิเคราะห์สิ่งที่ไม่ดีที่อยู่ในผลงาน (Product) และองค์กร (Company)

โอกาส (Opportunities)

1. บริษัท ชื่อเสียง ภาพพจน์ในสายตาลูกค้าและเหนือกว่าคู่แข่งขัน
2. จุดอ่อนของคู่แข่งขัน
3. พฤติกรรมของผู้บริโภคที่เอื้ออำนวยต่อธุรกิจ โดยพิจารณาจากค่านิยมและรูปแบบการดำรงชีวิต

อุปสรรค (Threats)

1. ผลกระทบจากปัจจัยภายนอกที่มีผลในทางลบต่อบริษัท
2. จุดแข็งของคู่แข่งขัน
3. พฤติกรรมของลูกค้า ที่ไม่สอดคล้องกับการดำเนินกิจการองค์กร

ตารางที่ 2-1 ปัจจัยที่ควรพิจารณาในการวิเคราะห์ SWOT

จุดแข็ง (Strengths)	จุดอ่อน (Weaknesses)	โอกาส (Opportunities)	อุปสรรค (Threats)
- เงินทุนหมุนเวียน - ภาพพจน์ของผลงานและองค์กร - ส่วนแบ่งทางการตลาด - ช่องทางการจัดจำหน่าย - ผลงานไม่มีการลอกเลียนแบบ - ต้นทุนการผลิตมีคุณภาพ - มีผู้บริหารที่มากด้วยประสบการณ์ - มีทักษะในการออกแบบผลผลิตใหม่ - แคมเปญโฆษณาดี	- นโยบายผิดพลาด - ขาดแคลนเทคโนโลยีและบุคลากร - ช่องทางการจัดจำหน่ายไม่เพียงพอ - ไม่มีการโฆษณา - ต้นทุนการผลิตสูง - ภาพพจน์ผลงานไม่ดี - เงินทุนหมุนเวียนมีน้อย - มีการวางแผนการดำเนินธุรกิจที่ไม่มีประสิทธิภาพ	- อัตราการเจริญเติบโตของเศรษฐกิจ - คู่แข่งขันเลิกกิจการ จำนวนผู้ชื่นชอบที่เพิ่มมากขึ้น - ดอกเบี้ยเงินกู้ลดลง - มาตรการส่งเสริมจากภาครัฐบาล - ทัศนคติที่ดีต่อผลงาน	- คู่แข่งขันรายใหม่เข้ามาในตลาด - อัตราเงินแลกเปลี่ยนเงินตราระหว่างประเทศ - พฤติกรรมผู้เสพศิลป์เปลี่ยนแปลง - มีผลงานที่ใช้ทดแทนกันได้

กระบวนการบริหาร กับกระบวนการจัดงานแสดง

กระบวนการบริหารและจัดการ มีนักบริหารงานหลายคนพยายามคิดค้นวิธีการบริหารให้เป็นประสิทธิภาพ และเกิดประสิทธิผลแก่หน่วยงานให้มากที่สุด ซึ่งก็ได้มีนักวิชาการเขียนเสนอแนะนำไว้มากมาย ในที่นี้จะได้นำกระบวนการบริหารที่ได้รับการยอมรับกันทั่วไป มาเป็นแนวทางบริหารหรือจัดการละครเพียง 2 ประการคือ

1. กระบวนการบริหาร ที่ชื่อพาสเซ่ (PASCE) เป็นชื่อมาจากอักษรตัวหน้าของสมาคม ซึ่งเดิมเป็นของสมาคมการศึกษาแห่งอเมริกา (The American Association of School Administration) เสนอการทำงานไว้เพียง 5 ขั้นคือ

1.1 P ย่อมาจากคำว่า Planning หมายถึง การวางแผนงาน ระยะที่จะต้องเตรียมงานทุกฝ่าย โดยอาศัยการวางแผนแต่ละชนิดของงานไว้ก่อน จากแผนหลักมาเป็นแผนย่อย ๆ ซึ่งแต่ละแผนมีเวลากำกับไว้ด้วย

1.2 A ย่อมาจากคำว่า Allocation หมายความว่า หาบุคคลที่เหมาะสมมาใช้ในงานแต่ละแผนที่วางไว้

1.3 S ย่อมาจากคำว่า Stimulation คือ การบำรุงขวัญ เสริมกำลังใจให้บุคคลปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้ได้ผลงานทั้งปริมาณ และคุณภาพ

1.4 C ย่อมาจากคำว่า Coordinator คือ เมื่อมอบหมายงานไปแล้ว ก็มีการประสานงานให้เป็นหนึ่งเดียวกัน ผู้ประสานงาน หรือ Coordinator ควรมีตารางเกี่ยวกับการจัดฝึกซ้อมเขียนประกาศให้ทราบโดยทั่วกันด้วย

1.5 E ย่อมาจากคำว่า Evaluation คือ การประเมินผลการแสดง แต่ละครั้งหลังจากการฝึกซ้อม เพื่อนำมาสู่การแก้ไขปรับปรุง ซึ่งการประเมินผลงานนี้อาจจะเป็นการประเมินผลการปฏิบัติงานของตัวเอง เช่นผู้แสดงไม่ดี ผู้กำกับต้องเข้าใจหรือให้คนอื่นร่วมประเมินด้วยก็จะทำให้งานสมบูรณ์แบบยิ่งขึ้น สำคัญอยู่ที่ว่าทุกฝ่ายต้องมีความจริงใจ โดยยึดหลักของความสำเร็จโดยรวมเป็นที่ตั้ง ซึ่งสิ่งเหล่านี้ควรจะได้ปลูกฝังให้เกิดขึ้นในคุณลักษณะของคนไทยตั้งแต่วัยเด็กพร้อมกับการให้การศึกษาไปด้วยเป็นอย่างยิ่ง

2. กระบวนการบริหารที่ชื่อว่า พอส์ดคอร์บ (Posdcorb) ของลูเธอร์คูลิค (Luter Gulick) ซึ่งมีขั้นตอนในการบริหารดังนี้ คือ

2.1 Planning คือ การวางแผน

2.2 Organizing คือ การจัดองค์กรในการทำงาน ตั้งแต่องค์การใหญ่ลงไปถึงองค์การเล็ก ๆ เพื่อสะดวกในการติดต่อประสานงานภายใน ซึ่งในด้านการบริหารการละครก็น่าจะรวบรวมได้ดังต่อไปนี้ คือ

2.2.1 ผู้กำกับการแสดง คุณสมบัติ และงานการฝึกซ้อม

2.2.2 ผู้ช่วยผู้กำกับการแสดง และงานที่ได้รับมอบหมายจากผู้กำกับการแสดง

2.2.3 ผู้กำกับเวที คุณสมบัติและงานที่ได้รับมอบหมายตามรายการ

2.2.4 ผู้กำกับและปล่อยตัวผู้แสดง และงานในหน้าที่ซึ่งต้องเขียนไว้เพื่อเป็นแนวทางให้กระจ่างด้วย

2.2.5 เจ้าหน้าที่ฝ่ายธุรการ คุณสมบัติและงานที่ต้องปฏิบัติ

2.2.6 ผู้เขียนบท คือต้องพิจารณาคุณสมบัติว่าจะให้ผู้ใดเหมาะสม ในการนำบทละครไปเขียน และผู้เขียนต้องทราบจุดประสงค์ในการเขียนบทละครด้วย

2.2.7 ผู้จัดการแต่งกายและการแต่งหน้า จะต้องมีคุณสมบัติเฉพาะของบุคคล

2.3 Staffing คือการจัดการคนที่เหมาะสมมาปฏิบัติงาน โดยพิจารณาจาก

2.3.1 การลงมติของคณะว่าใครทำอะไร

2.3.2 การแต่งตั้งของผู้บริหาร โดยคำนึงความเหมาะสม

2.3.3 การสมัครใจที่จะทำงานด้วยใจรักและขยันที่จะทำงานด้วยความจริงจังที่จะปฏิบัติให้สำเร็จ

2.4 Directing คือ การนำงานมาปฏิบัติตามการ โดยนัดหมายวันที่จะกำหนดประชุมกันเป็นครั้งคราว ตามที่ผู้บริหารนัดหมายหรือมอบหมายไว้

2.5 Coordinating คือ การนำผลงานแต่ละชุดที่ปฏิบัติไว้มาประสานสัมพันธ์ดูว่าแต่ละจุดมีข้อบกพร่องอย่างไรแค่ไหน

2.6 Repotting คือ การรายงานการปฏิบัติงานให้ผู้บังคับบัญชาทราบอาจจะรายงานด้วยวาจา หรือลายลักษณ์อักษร เพื่อเสนอความก้าวหน้าของงาน เพื่อผู้บริหารจะได้ทราบข้อบกพร่อง หรือคุณภาพของงานว่าไปถึงไหน จะหาวิธีการหรือแนวทางปรับปรุงให้งานสมบูรณ์ขึ้นต่อไป

2.7 Budgeting คือ งบประมาณที่จะนำมาใช้จ่ายในวงการแสดง จากการกระจายงานแต่ละฝ่ายออกไป ย่อมเป็นการชั่งน้ำหนักของงานพอที่จะตีออกเป็นค่าของเงินได้ว่า องค์กรได้ใช้เงินในการฝึกซ้อมประมาณเท่าไร และรวมถึงเวลาการแสดงจะใช้ยอดเงินเป็นจำนวนเท่าไร ด้วยการเสนองบประมาณนี้ผู้บริหารควรจะได้ใช้เป็นเครื่องมือในการประชาสัมพันธ์ด้วยว่าควรอยู่ในวงเงินเท่าไร อันจะเป็นแนวทางในการพิจารณาเพื่อตัดสินใจ ในการทำงานการละครสำหรับสถานศึกษาด้วย สำหรับกระบวนการพอส์ดคอร์บที่ใช้เป็นหลักในการบริหารงานนี้อาจจะนำมาปรับปรุงใช้เป็นแบบไทยก็คงไม่มีผู้ใดขัดข้อง กลับจะช่วยให้เข้าใจได้ง่ายขึ้น

รูปแบบองค์กรการผลิตการละครไทย

หนังสือประกอบการเรียนรู้พื้นฐานกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะสาระนาฏศิลป์ 12 ชั้นปี อรวรรณ ขมวัฒนา (2544, หน้า 220-224) ได้เสนอรูปแบบองค์กรการผลิตการแสดงละครไทย มีองค์ประกอบของงานละครตามลักษณะของละครไทยนั้นมีหลายอย่าง ในที่นี้จะได้นำแนวคิดเกี่ยวกับผู้ประกอบกิจการ หรือการเล่นละครร่วมกัน เพื่อเป็นแนวทางก่อนที่จะได้กล่าวถึงรูปแบบหรือแนวทางในการจัดการละครดังต่อไปนี้

1. เจ้าของละคร สมัยก่อนหมายถึงนายจ้าง หรืออาจเป็นผู้มีบุญคุณ มีบุญหนักศักดิ์ใหญ่หรือญาติผู้ใหญ่ ทำหน้าที่คุมตัวเป็นคณะ ได้แก่ ผู้อำนวยการสร้าง ในระดับนโยบายนั่นเอง

2. ตัวละคร ในด้านละครไทย หมายถึงผู้รำเป็น หรือผู้ที่ได้รับการคัดเลือกให้รำและแสดงละครเป็นเรื่อง ๆ อาจจะเป็นตัวพระ นาง ยักษ์ และลิง หรือถ้าละครสมัยใหม่ก็ได้แก่ พระเอก นางเอก ตัวผู้ร้าย หรือตัวโกง และตัวสำคัญของเรื่อง

3. นายโรง ได้แก่ตัวพระที่สำคัญที่สุด มีบทบาทในการแสดงและเป็นครูของตัวละคร สามารถฝึกให้ตัวละครแสดงได้ทุกตัวด้วย ถ้าจะเปรียบกับทางการละครสากลก็คงได้แก่ ผู้กำกับการแสดง (Director) นายโรงจะต้องรับผิดชอบจำนวนผู้แสดงและบทบาทของตัวละครอื่น ๆ ดังต่อไปนี้ คือ

3.1 ตัวพระใหญ่ พระน้อง

3.2 ตัวนาง ได้แก่ นางกษัตริย์ และนางตลาด

3.3 ตัวยักษ์ ตัวมาร หรือตัวผู้ร้าย ซึ่งเป็นตัวโกง ฝ่ายชาย

3.4 ประเภทและฐานะของตัวละคร ซึ่งมีทั้งฐานะสูงศักดิ์และฐานะต่ำต้อย ตามลักษณะของตัวละครรำของไทย ที่มีมาตั้งแต่โบราณกาล

4. คนร้อง การละครไทยมีการจัดแบ่งและกระจายงานไปตามความสามารถของบุคคลโดยแท้ ทั้งนี้เพราะคนร้องดีอาจรำไม่งาม หรือคนรำอาจร้องไม่ไพเราะ ฉะนั้นคนร้องในที่นี้จึงหมายถึง ผู้มีความสามารถในทางร้อง ซึ่งยังแบ่งออกเป็นต้นเสียงหรือต้นบท และลูกคู่

5. นักดนตรี ภาษาการละครไทย เรียกว่า ผู้บรรเลงปี่พาทย์ มีวงปี่พาทย์สำหรับบรรเลงประกอบดนตรี อย่างมีแบบแผน ตามลักษณะของละครนั้น ๆ นักดนตรีไทยสามารถเล่นเครื่องดนตรีแต่ละเครื่องให้ประสานสัมพันธ์กันโดยปราศจากโน้ต ฉะนั้นจึงต้องอาศัยความอุตสาหะในการฝึกซ้อม ถ่ายทอดความรู้ทางเพลงและดนตรี เพื่อนำไปประกอบการแสดง

6. ตัวตลก จะเห็นว่าตัวตลกในละครไทยเป็นผู้ที่มีความสามารถเป็นพิเศษ บางครั้งอาจจะต้องเป็นตัวนำเรื่องหรือตัวคลี่คลายปัญหาไปด้วย ฉะนั้นตัวตลกจึงเป็นตัวสำคัญที่สร้างบรรยากาศของความสุขต่าง ๆ ของการแสดงได้เป็นอย่างดี

7. คนแต่งตัว คนแต่งตัวและแต่งเครื่องประดับในทางการละครไทยถือว่าสำคัญยิ่ง เพราะเครื่องแต่งกายละครไทยแต่ละอย่างมีราคาแพง ต้องใช้เวลาเตรียมและแต่งตัวนานกว่าปกติ ซึ่งในด้านนี้ ยังไม่มีใครคิดค้นวิธีง่าย ๆ ได้ การแต่งกายแบบละครไทยนั้นต้องการช่วยส่งเสริมทรวดทรงองค์เอวของผู้แสดง เพื่อเสริมบุคลิกตัวละคร จึงต้องใช้วิธีการรัดตรึงให้แลดูสง่างาม สมบุคลิกของตัวพระ และดูอ้อนแอ้นมีนวลของตัวนาง การแต่งกายชุดละครไทย มีขั้นสุด ที่จะใส่เมื่อก่อนออกแสดงชฎา หรือมงกุฎ หรือรัดเกล้า การเรียกว่าอย่างใดนั้นขึ้นอยู่กับลักษณะของเครื่องประดับศีรษะ การแต่งตามศักดิ์ ตำแหน่ง ของตัวแสดง การแต่งตัวละครไทย ยังมีหน้าที่รวมอยู่อีกมากมายทั้งนี้ต้องสวยและสมบทบาท ซึ่งน่าจะได้จัดแบ่งปริมาณงานในกรณีที่มีตัวละครมากมาย ซึ่งบุคคลคนเดียวปฏิบัติงานไม่ทัน งานนี้ควรแบ่งออกไปดังนี้ คือ

7.1 คนแต่งกายตามยศศักดิ์และฐานะของตัวละคร

7.2 คนแต่งหน้า แยกตามประเภทของละคร

7.3 คนจัดดูแลเครื่องประดับต่าง ๆ นับตั้งแต่ศีรษะ มือ แขน ขา และอก

8. คนงานเวทีและฉาก ได้แก่ คนตกแต่งและวางแผนเกี่ยวกับด้านฉาก เตรียมไว้ให้พร้อมกับงานด้านเคลื่อนย้ายฉากให้มาประดับเวทีแต่ละฉากที่เตรียมไว้ ทางการละครไทยมีฉากพลับพลา ท้องพระโรง ฉากป่า และฉากอาศรมฯ คนงานในหน้าที่ฉากและเวที ต้องวางตัวบุคคลให้ปฏิบัติงานตามขั้นตอน งานที่ว่านี้อาจเริ่มมาตั้งแต่วางแผนการสร้างฉากถึงงานที่จะต้องยกฉากและอุปกรณ์มาบนเวทีในวันแสดงด้วย

9. คนงานด้านแสงสี และเทคนิคต่าง ๆ เป็นงานที่ช่วยเสริมสร้างบรรยากาศในการแสดงละครให้มีส่วนน่าดูอยู่มาก โดยเฉพาะในปัจจุบันเทคนิคทางด้านโทรทัศน์ มีผลทำให้วิธีการปรับปรุงงานสร้างนวัตกรรมใหม่ ๆ จะเห็นว่าองค์ประกอบของงานการแสดงละครไทยนั้นมีมากมาย ฉะนั้นการปฏิบัติงานจึงต้องอาศัยความร่วมมือร่วมใจของคณะบุคคลเป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะงานอาจจะมามากกว่านี้ ในกรณีที่ ลักษณะของการแสดงละครไทยแตกต่างไป เช่น ถ้าแสดงละครพูด จะต้องมีผู้คอยบอกบทหรือกำกับบทยืนอยู่ใกล้ ๆ เวทีอีก จำนวนเท่ากับคนแสดง หรือถ้าจะแสดงละครร้องก็ต้องมีผู้กำกับบอกบทร้องหรือชื่อเพลงนำไปด้วย และถ้าเป็นละครรำก็ต้องกำกับวงดนตรีเหล่านี้เป็นต้น

สรุปแล้วจะเห็นว่า งานละครไทยถ้าต้องทำให้สมบูรณ์แบบนั้นต้องอาศัยกระบวนการวางแผนและปฏิบัติงานไปตามขั้นตอน โดยมีมาตรการงานเป็นเครื่องทดสอบและประเมินผลงานเป็นอันดับสุดท้าย อย่างไรก็ตามรูปแบบการละครไทยที่ยกมากล่าวนี้ ถ้านำมาเทียบกับงานละครในปัจจุบันอาจมีลักษณะที่แตกต่างกัน คือการละครในปัจจุบันมีลักษณะเป็นธุรกิจ ฉะนั้นจึงได้เพิ่มบทบาทบางหน้าที่ของธุรกิจในการจัดการแสดงขึ้น

รูปแบบองค์กรการผลิตการแสดงแบบสากลในปัจจุบัน

นาฏยศิลป์ปริทรรศน์ โดย สุรพล วิรุฬห์รักษ์ (2544, หน้า239-253) ได้เสนอรูปแบบองค์กรการผลิตการแสดงแบบสากลในปัจจุบัน คือองค์กรการผลิตการแสดง ซึ่งทำหน้าที่ตั้งแต่ริเริ่มดำเนินการ การบริหาร การจัดการ ในเรื่องต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการแสดงชุดที่จะผลิตนั้น องค์กรการผลิตการแสดง ประกอบด้วย คณะบุคคลที่มีหน้าที่แตกต่างกันเป็น 2 กลุ่ม ดังต่อไปนี้

1. ส่วนบริหารและจัดการ ประกอบด้วย ผู้อำนวยการ เจ้าหน้าที่ฝ่ายอำนวยการ เจ้าหน้าที่ฝ่ายธุรการ ผู้อำนวยการ เป็นประธานของคณะบุคคลต่าง ๆ ที่มารวมกันเป็นองค์กรทำหน้าที่กำหนดนโยบายและทิศทางของการแสดงที่จะผลิตขึ้น จัดหาบุคคลที่เหมาะสมกับตำแหน่งหน้าที่ต่าง ๆ มาร่วมกันทำงาน กำกับดูแลให้เกิดการทำงานร่วมกันและเป็นไปในทิศทางเดียวกันอย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด พิจารณาตัดสินข้อพิพาทในการทำงาน และแก้ไขอุปสรรค ในการดำเนินงานในวงกว้าง เจ้าหน้าที่ฝ่ายอำนวยการ มีหน้าที่บริหารกิจกรรมต่าง ๆ ให้ดำเนินไปอย่างราบรื่น ประสานงานของหน่วยงานต่าง ๆ จัดให้มีการประชุมผู้ร่วมงานอย่างสม่ำเสมอ เพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและแก้ไขข้อขัดแย้ง จัดทำงบประมาณ จัดทำแผนงานโดยรวม ติดตามผลการทำงานของทุกฝ่ายในทุกขั้นตอนการทำงาน รายงานความคืบหน้าของโครงการ การเงิน ปัญหาและการแก้ไข จัดเตรียมปัจจัยพื้นฐานสำหรับโครงการไว้ล่วงหน้า รวมทั้งการเตรียมการในกรณีมีการเดินทางไปแสดงต่างถิ่น ฝ่ายธุรการประกอบด้วยงานด้านอาคารสถานที่ งานบริการ งานหารายได้ งานประชาสัมพันธ์ และงานสวัสดิการ

2. ส่วนการผลิตการแสดง ประกอบไปด้วย ผู้กำกับการแสดง มีหน้าที่กำหนดทิศทางและ รูปแบบการแสดง คัดเลือกบทละคร คัดเลือกผู้แสดง คัดเลือกผู้ร่วมงาน กำหนดการฝึกซ้อม แก้ปัญหาด้านการแสดง กำกับการแสดงให้ผู้แสดงทำการแสดงให้ได้อรรถรสตรงตามวัตถุประสงค์และแนวทางที่ผู้กำกับการแสดงกำหนดไว้ ในกรณีที่เป็นการแสดงใหญ่จะมีผู้ช่วยผู้กำกับการแสดงและมีนักนาฏยประดิษฐ์คอยช่วยคิดด้านการแสดงนาฏศิลป์ ผู้กำกับเวที มีหน้าที่จัดการเรื่องการฝึกหัด การฝึกซ้อม การควบคุมการแสดงแต่ละรอบตั้งแต่ต้นจนจบ กำกับเวลา กำกับคิว ผู้แสดง ฉาก แสง เสียง ให้เป็นไปอย่างราบรื่น แก้ปัญหาเฉพาะหน้าที่จะเกิดขึ้นในการแสดง ทีมงานและประสานงาน ทำหน้าที่ดูแลประสานงานระหว่างหน้าที่ต่าง ๆ และให้ความช่วยเหลือในด้านต่าง ๆ ของการแสดง หัวหน้านักแสดง ควบคุม ดูแลความเรียบร้อยของนักแสดง นักแสดงทำหน้าที่เป็นตัวละครให้สมบทบาท จำบทได้แม่นยำ มีการฝึกซ้อมอย่างสม่ำเสมอ ผู้แสดงที่ดีต้องมีระเบียบวินัยสูง เชื่อฟังผู้กำกับการแสดง ฝึกซ้อมตนเองกับผู้ร่วมแสดงอย่างเต็มที่ รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น หัวหน้าวงนักดนตรีมีหน้าที่หลายลักษณะ อาจเป็นเจ้าของคณะดนตรีหรือเป็นวาทยกรประจำวงดนตรี มีหน้าที่หลักคือการกำกับวงดนตรีสำหรับการแสดง นักดนตรีมีหน้าที่บรรเลงเครื่องดนตรี

ตามความถนัดของตนตามความต้องการของฝ่ายการแสดง ฝ่ายฉากคณะบุคคลทำหน้าที่เกี่ยวกับเรื่องฉากที่ใช้ในการแสดง ฝ่ายเสื้อผ้าเครื่องแต่งกาย เป็นคณะบุคคลทำหน้าที่เกี่ยวกับเรื่องเครื่องแต่งกายที่ใช้ในการแสดง ฝ่ายแสง คณะบุคคลทำหน้าที่เกี่ยวกับเรื่องแสงที่ใช้ในการแสดง ฝ่ายเสียง คณะบุคคลทำหน้าที่เกี่ยวกับเรื่องเสียงที่ใช้ในการแสดง

ขั้นตอนการผลิตการแสดง

หนังสือประกอบการเรียนรู้พื้นฐานกลุ่มสารการเรียนรู้ศิลปะสาระนาฏศิลป์ 12 ชั้นปี ผู้ช่วยศาสตราจารย์ อรวรรณ ขมวัฒนา (2544, หน้า 210-220) ได้แบ่งระยะการผลิตออกเป็น 4 ขั้นตอนดังนี้ คือ

1. ระยะเตรียมการ หมายถึงช่วงเวลาที่คณะผู้ริเริ่มโครงการจัดการแสดงต้องการแสวงหาความพร้อมต่าง ๆ หรือ ความเป็นไปได้เบื้องต้น เพื่อนำมาประกอบการตัดสินใจว่าจะเดินงานต่อไปหรือควรจะล้มเลิก ปัจจัยสนับสนุน ที่ควรนำมาพิจารณาเพื่อตัดสินใจ

1.1 คน การจัดแสดงต่าง ๆ ต้องอาศัยความร่วมมือจากผู้ที่มีความสามารถหลายด้าน การที่สามารถจัดหาผู้ร่วมงานได้ตรงตามความต้องการ ก็เท่ากับการทำงานสำเร็จลุล่วงไปมากทีเดียวฉะนั้นผู้บริหารจึงต้องพยายามที่จะยึดหลัก ให้ลูกน้องมีความสุขกับการทำงาน และขณะเดียวกันก็มีประสิทธิภาพสูงสุดด้วยการบริหารกิจการละครโดยเฉพาะการบริหารการละครนั้นเป็นกิจกรรมที่ต้องคำนึงบุคคลอยู่ 3 จำพวกคือ

1.1.1 ผู้อำนวยการสร้าง ได้แก่ ผู้บริหารระดับสูง

1.1.2 ผู้จัดการแสดงและทีมงาน ได้แก่ เจ้าหน้าที่หรือบุคลากรทั้งหมด ที่ช่วยให้การละครเป็นรูปเป็นร่างขึ้น

1.1.3 ผู้ดู คือผู้บริโภคหรือผู้ชมการแสดงตามบท

1.2 เงิน การจัดการแสดงแต่ละชนิดต้องใช้งบประมาณพอสมควร แต่ส่วนใหญ่จะต้องมีค่าใช้จ่ายล่วงหน้า ก่อนที่จะมีเงินรายได้ต่าง ๆ มาหมุนเวียน ดังนั้นคณะผู้จัดการแสดงต้องพิจารณาดูถึงสถานการณ์แวดล้อม ว่าจะสามารถจัดหาเงินทุน เงินบริจาค การอุปถัมภ์รายการและการจำหน่ายบัตรได้มากน้อยเพียงใดวัสดุหรืออุปกรณ์ การบริหารวัสดุอุปกรณ์ในด้านการแสดงนั้น มีความสัมพันธ์กับการแต่งกาย ฉะนั้นการบริหารด้านวัสดุหรืออุปกรณ์จึงเข้ามามีบทบาทเกี่ยวกับการประดิษฐ์แบบเครื่องแต่งกาย ฉาก ตลอดจนไฟ แสงสี

1.3 เวลา การจัดการแสดงแต่ละครั้ง เป็นขบวนการที่มีความสลับซับซ้อนเกี่ยวข้องกับปัจจัยหลายด้าน เช่น คน เงิน ของ ทุกอย่างต้องการเวลาในการจัดการ การเตรียมการ การประชุม การฝึกหัด เวลาจึงเป็นเรื่องที่ต้องพิจารณาว่า มีเวลาพอจะดำเนินการได้หรือไม่ จะจัดการบริหารเวลาได้ดีเพียงใด

1.4 วิธีการ การจัดแสดง เป็นการบริหารจัดการทั้งทางด้านธุรกิจ ด้านศิลปะ และด้านเทคนิค อีกทั้งต้องใช้ความร่วมมือจากคนหมู่มาก วิธีการของธุรกิจบางทีอาจไม่เกี่ยวข้องกับศิลปะ เพราะธุรกิจมุ่งหวังผลกำไร ในขณะที่ศิลปะมุ่งความงดงาม เป็นต้น

1.5 โอกาส มี 2 ประเภท คือโอกาสที่จะได้จัดการแสดงอย่างที่คณะผู้จัดการแสดงสามารถจัดได้ตามเงื่อนไขของตนเอง กับโอกาสที่จะมีผู้เสนองานให้โดยมีเงื่อนไขมาพร้อมสรรพ การพิจารณาโอกาสนี้ต้องดูทั้งด้านบวกและด้านลบให้รอบคอบ เหตุปัจจัยทั้งหมดที่กล่าวมานี้จะส่งเสริมการตัดสินใจดำเนินการต่อไปให้สำเร็จก่อน จึงจะมาถึงระยะดำเนินการ จากนั้นจึงมีการจัดให้มีการพบกันระหว่างหัวหน้าฝ่ายต่าง ๆ อันได้แก่ ผู้อำนวยการแสดง ผู้กำกับการแสดง ผู้กำกับเวที ผู้ออกแบบฉาก ผู้ออกแบบแสง ผู้ออกแบบเสื้อผ้าตัวละคร และผู้ควบคุมฝ่ายเทคนิค เป็นต้น การพบปะเพื่อแนะนำตัวผู้เป็นหัวหน้าฝ่ายต่าง ๆ และสื่อสารข้อมูลรับการแจกแจงรายละเอียดต่าง ๆ ในหน้าที่ของตน เมื่อทุกฝ่ายงานทราบเนื้องานของตนเป็นที่เรียบร้อยแล้ว จึงแยกย้ายไปดำเนินงานตามหน้าที่ของตนในขณะที่งานของฝ่ายต่าง ๆ กำลังดำเนินงานอยู่ และมีการสรุปในที่ประชุมผู้กำกับการแสดงจะดูและนักแสดงซ้อมตามแผนงานที่วางไว้

2. ระยะการดำเนินการ เป็นการนำสิ่งที่จำเป็นสำหรับการแสดงในส่วนของการสร้างและส่วนของการจัดการแสดงทำเป็นขั้นตอน ดังนี้

2.1 การเตรียมวัตถุดิบ คือการเตรียมสิ่งที่จำเป็นสำหรับการแสดงทุกอย่าง ได้แก่ การเตรียมบทการออกแบบฉาก การออกแบบเครื่องแต่งกาย คัดเลือกนักแสดง เตรียมสถานที่ฝึกซ้อม

2.2 การจัดสร้าง จัดซ้อม คือการนำสิ่งที่ดำเนินงานในขั้นจัดสร้าง สร้างเครื่องแต่งกาย อุปกรณ์ฉาก อุปกรณ์การแสดง แสง เสียง เทคนิคพิเศษ ในขณะเดียวกันมีการฝึกหัดผู้แสดงในกรณีที่จำเป็น เช่น การขับร้อง การต่อสู้ การเต้น จากนั้นเป็นการฝึกซ้อมแยก

2.3 การร่วมงานแต่ละฝ่าย คือการนำสิ่งที่เกิดขึ้นในการจัดสร้าง จัดซ้อมมารวมเป็นหมวดหมู่ คือนำชิ้นส่วนของฉากมาประกอบเข้าด้วยกัน นำเสื้อผ้ามาให้ผู้แสดงลองใส่ซ้อมเพื่อปรับปรุงดูภาพรวมแต่ละฉาก นำผู้แสดงมาฝึกซ้อมรวมกันทีละฉาก จนแสดงได้ตลอดทั้งเรื่อง

2.4 การร่วมงานของทุกฝ่าย คือการนำ ฉาก งานเครื่องแต่งกาย แสง สี เสียง เทคนิคพิเศษรวมกัน เพื่อซ้อมให้เกิดความราบรื่นตลอดทั้งเรื่องตั้งแต่ต้นจนจบ มีคิวที่แม่นยำในทุกขั้นตอน โดยจัดเป็นการซ้อมรวมของทุกฝ่าย เพื่อดูความเรียบร้อย กลมกลืน สวยงาม จากนั้นจะเป็นการซ้อมใหญ่ และการซ้อมที่ฝ่ายต่าง ๆ ต้องมีความพร้อมและความสมบูรณ์แบบมีการดำเนินงานเสมือนจริงทุกประการ ทั้งทางด้านฉาก แสง เสียง เทคนิคและเสื้อผ้า มีการจับเวลาอย่างละเอียดทุกช่วง ก่อนการแสดงจริง

3. การแสดงรอบปฐมทัศน์ การแสดงรอบพิเศษนี้ เพื่อสื่อมวลชนจะได้สามารถนำคำวิจารณ์ลงพิมพ์ และเป็นโอกาส ให้ทีมงานสามารถแก้ไขข้อบกพร่องของการแสดงให้ดีและเหมาะสมมากยิ่งขึ้นก่อนการแสดงจริง

4. เปิดการแสดงจริง คือช่วงเวลาที่มีการแสดงเกิดขึ้นจริง ซึ่งผู้ร่วมงานทุกคนต้องทำหน้าที่เข้าประจำการที่พร้อมจะปฏิบัติการตามที่ตนได้รับมอบหมาย ทั้งส่วนการสร้างและส่วนการแสดง ต้องเป็นระบบระเบียบเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพและความสำเร็จของวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ ไม่ว่าจะเป็นการกำกับการแสดง การบอกบท การเข้าออกฉากของนักแสดงที่ผ่านกระบวนการซ้อมอย่างสมบูรณ์ การแต่งเครื่องแต่งกาย การแต่งหน้า ทำผม การประดับฉาก การใช้วัสดุอุปกรณ์สำหรับการแสดง กำกับเวทีจะมีบทบาทมาก คือจะมีหน้าที่รับผิดชอบทุกสิ่งทุกอย่างที่เกิดขึ้น กับงานเบื้องหลังฉากผู้กำกับจะชมการแสดงอยู่ด้านหน้าเวที เพื่อหาข้อบกพร่องต่าง ๆ และนำมาปรับปรุงในโอกาสต่อไป

5. จบการแสดงขั้นการประเมินผล เมื่อสิ้นสุดการแสดง ฝ่ายงานด้านต่าง ๆ จะต้องช่วยกันเก็บของ อุปกรณ์ทุกอย่างให้เข้าที่เหมือนเดิม จากนั้นจะมีการประเมินผล การจัดการแสดงมีวัตถุประสงค์ในการแสดงกำหนดไว้ตั้งแต่เริ่มดำเนินงาน จึงควรมีการวัดผล อาทิ การแสดงได้กำไรหรือขาดทุนและจำนวนคนดูตรงตามที่กำหนดไว้ คนดูได้รับอรรถรสครบถ้วนหรือไม่ จากการสังเกตการณ์และสอบถาม จะพบว่า คนดูแสดงความคิดเห็นต่อการแสดงอย่างไร เหล่านี้เป็นสิ่งที่ควรแสวงหาคำตอบ เพราะจะเป็นบทเรียนเพื่อความสำเร็จของการจัดงานครั้งต่อไป การประเมินผลเป็นงานสุดท้ายที่มีความสำคัญที่สุดของการปฏิบัติงานทุกชนิด เพราะสามารถสะท้อนให้เห็นถึงประสิทธิภาพของกระบวนการทำงานแต่ละครั้ง

5.1 การประเมินภายในจากกลุ่มผู้จัด

5.2 การประเมินจากกลุ่มผู้ชมหรือกลุ่มเป้าหมาย

ประวัติโขน

(ธนิต อยู่โพธิ์, 2511, หน้า 23-29) โขนเป็นนาฏกรรมชั้นสูงของไทยที่มีแต่โบราณความมุ่งหมายในการแสดงโขน เพื่อเป็นเครื่องราชูปโภคอย่างหนึ่งสำหรับพระเจ้าแผ่นดิน เป็นเครื่องบันเทิงใจ ซึ่งมีการจัดแสดงในงานสำคัญ เช่น งานเฉลิมฉลองในโอกาสต่าง ๆ โขนเป็นการแสดงที่ผู้แสดงสวมศีรษะหรือหัวโขน มีบทพากย์ บทเจรจา และเพลงหน้าพากย์ ซึ่งมีคนพากย์และคนเจรจาไปตามบท ผู้แสดงจะแสดงลีลาท่าทางไปตามบทพากย์ บทเจรจาและเพลงหน้าพากย์นั้น ๆ มีตัวแสดง 4 ประเภทคือ พระ นาง ยักษ์ ลิง ใช้วงปี่พาทย์บรรเลงประกอบการแสดง แต่งกายยืนเครื่อง แสดงเฉพาะเรื่องรามเกียรติ์เท่านั้น

ที่มา สันนิษฐานว่า โขนมาจากการเล่นหนังใหญ่โดยนำบทพากย์ บทเจรจา และเพลงหน้าพาทย์ จากหนังใหญ่มาใช้ในการแสดงโขน มีการนำเครื่องดนตรีบางชิ้น เช่น โกร่งมาใช้ในวงปี่พาทย์ การเล่นชักนาคดึกดำบรรพ์ ซึ่งเป็นการเล่นในพิธีอินทราภิเษกในสมัยกรุงศรีอยุธยาเพื่อเป็นการเฉลิมฉลองเกียรติคุณของพระมหากษัตริย์ การเล่นกระบี่กระบอง ซึ่งเป็นการต่อสู้ป้องกันตัวของไทยแต่ดั้งเดิมที่มีลีลาท่าทางการเต้นการเยื้องกรายร่ายรำด้วยอาวุธในเวลาต่อสู้มาใช้ในการแสดงโขน ตอนตรวจพล ตอนยกทัพ และตอนรบกัน ดังนั้น โขนจึงเป็นแหล่งรวมของศิลปะหลายประเภทเข้าด้วยกัน ทำให้มีความวิจิตรงดงาม

วิวัฒนาการของโขน

การแสดงโขนมีหลายประเภท แต่ละประเภทจะมีลักษณะที่เหมือนกันและแตกต่างกันบ้าง ลัดดา พนัสนอก (2542, หน้า 33) ศึกษาเรื่องสุนทรียะทางนาฏศิลป์ไทย โดยมีวิวัฒนาการตามลำดับดังนี้

1. โขนกลางแปลง คือ การแสดงโขนกลางแจ้งหรือกลางสนามไม่มีการสร้างโรงหรือเวที สำหรับการแสดง เนื่องจากการแสดงโขนชนิดนี้ ส่วนใหญ่จะแสดงแต่ตอนยกทัพและตอนรบกันซึ่งมีตัวแสดงเป็นจำนวนมาก มีบทพากย์ บทเจรจา และเพลงหน้าพาทย์ ไม่มีการขับร้อง

ภาพที่ 2-6 โขนกลางแปลง (นงค์นุช ไพรพิบูลยกิจ, 2542)

2. โขนนั่งราวหรือโขนโรงนอก แสดงบนโรงมีหลังคา ไม่มีเตียงสำหรับผู้แสดง มีแต่ราวพาดตามความยาวของโรง ผู้แสดงเดินได้รอบราว เมื่อตัวแสดงรำบทตัวเองแล้ว ก็จะมานั่งบนราวแทนเตียงมีบทพาทย์ บทเจรจา และเพลงหน้าพาทย์ ไม่มีการขับร้อง

ภาพที่ 2-7 โขนนั่งราว (นงค์นุช ไพรพิบูลยกิจ, 2542)

3. โขนหน้าจอ คือการแสดงโขนบนพื้นดิน หน้าจอหนังใหญ่ตามเดิม ต่อมาจึงมีการปลูกโรงยกพื้นสูงระดับสายตาผู้ชม และขึงจอผ้าขาวแบบจอหนังใหญ่ แต่แก้ไขให้ มีประตูเข้าออก 2 ข้างทั้งด้านซ้ายและด้านขวา ต่อจากขอบประตูออกมาทางด้านขวาของเวที เขียนเป็นรูปพลับพลาพระราม ทางด้านซ้ายของเวทีเขียนเป็นรูปปราสาทราชวัง สมมติเป็นกรุงลงกา หรือเมืองยักษ์ ดำเนินเรื่องโดยการพากย์ และเจรจา วงปี่พาทย์

ภาพที่ 2-8 โขนหน้าจอ (นงค์นุช ไพรพิบูลยกิจ, 2542)

4. โขนโรงใน เป็นการนำการแสดงละครในมาผสมผสานกับการแสดงโขน แสดงบนเวทีทั่วไปหรือแสดงบนเวทีโขนหน้าจอ มีบทพากย์ บทเจรจาและเพลงหน้าพาทย์ นำการขับร้องและเพลงที่ใช้ในละครในมาประกอบด้วย

ภาพที่ 2-9 โขนโรงใน (นงค์นุช ไพรพิบูลยกิจ, 2542)

5. โขนฉาก การแสดงโขนโรงในที่มีโรงสำหรับการแสดง และมีม่านกั้น ทางด้านหลังอย่างละครในเป็นโขนที่ได้รับความนิยมจากผู้ชมมาก เพราะได้ชมทั้งศิลปะ การเต้นอย่างโขน และชมกระบวนการรำ ฟังเพลงร้องอย่างละครใน ต่อมาในสมัยรัชกาลที่ 5 โขนโรงในจึงวิวัฒนาการมาเป็นโขนฉาก โดยมีผู้คิดสร้างฉากประกอบการแสดงโขนบทเวที เช่นเดียวกับละครดึกดำบรรพ์ ผู้ให้กำเนิดโขนฉากเข้าใจว่า จะเป็นสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ ผู้ทรงให้กำเนิดละครดึกดำบรรพ์

ภาพที่ 2-10 โขนฉาก (นงค์นุช ไพรพิบูลยกิจ, 2542)

6. โขนชักรอก คือการแสดงโขนที่ชักรอกตัวโขนให้ลอยขึ้นไปจากพื้นเวที มีทั้งแบบโขนฉากและโขนหน้าจอ โขนชักรอกที่แสดงแบบโขนฉากมีกำเนิดตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 6 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ โขนชักรอกเหมาะที่จะนำมารับแขกเมือง เพราะตัวแสดงในเรื่องรามเกียรติ์มีบทบาทต้องเหาะเหินเดินอากาศ การแสดงโขนชักรอกจะทำให้ตัวโขนลอยขึ้นไปจากพื้นเวทีเหมือนเหาะได้จริง

ภาพที่ 2-11 โขนชักรอก (นงค์นุช ไพรพิบูลยกิจ, 2542)

องค์ประกอบการแสดงโขน

ธนิต อยู่โพธิ์ (2551, หน้า 130-134) ได้กล่าวไว้ในเอกสารประกอบการสัมมนาและสาธิตเรื่องนาฏศิลป์ไทย 2 โขน (เฉลิมพระเกียรติสมเด็จเทพพระรัตนฯ สุดาสยามราชกุมารี เนื่องในวโรกาสทรงเจริญพระชนม์มายุครบ 3 รอบ ในวันที่ 2 เมษายน 2534 สถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัย ธรรมศาสตร์ จัดร่วมกับวิทยาลัยนาฏศิลป์ กรมศิลปากรในวันที่ 14-15 มีนาคม 2534 ณ หอประชุมมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์) ดังต่อไปนี้

1. เรื่องที่ใช้ประกอบการแสดงโขน คือเรื่องรามเกียรติ์ ซึ่งมีหลายสำนวนด้วยกันทั้งไทย ชวา เขมร และอินเดียซึ่งเป็นแหล่งกำเนิดของรามเกียรติ์ หรือรามายณะนี้แต่งโดยพระฤาษี วาลมิกิ เมื่อหลายพันปีก่อน ชาวอินเดียจะมีความเคารพนับถือมาแต่สมัยโบราณว่าผู้ใดได้อ่านหรือฟัง เรื่องรามเกียรติ์ก็สามารถล้างบาปได้ รามเกียรติ์ฉบับของไทยได้มีการแต่งเป็นตอน ๆ หรือทั้งเรื่องเพื่อใช้สำหรับการแสดงโขน หนังใหญ่ และละครนั้น มีหลักฐานปรากฏว่าได้แต่งขึ้นในยุคสมัยที่แตกต่างกัน

2. บทละครรามเกียรติ์ สมัยกรุงรัตนโกสินทร์

รัชกาลที่ 1 พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก ทรงมีพระราชประสงค์จะรวบรวมเรื่องรามเกียรติ์ที่กระจัดกระจายให้รวมเป็นเรื่องเดียวกัน จึงมีพระบรมราชโองการให้ประชุมบทละครเรื่องรามเกียรติ์ มีเรื่องราวยืดยาวติดต่อกันไป และยืดยาวยิ่งกว่าบรรดาเรื่องรามเกียรติ์ทุกสำนวนที่มีในภาษาไทย นับเป็นวรรณคดีไทยเรื่องเดียวที่ยาวที่สุดในวรรณกรรมไทย เพราะต้องเขียนในสมุดไทยถึง 117 เล่มสมุดไทย คำนวณข้อความเป็นคำกลอนถึง 50,286 คำกลอน

รัชกาลที่ 2 พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย เนื่องจากทรงเห็นว่าบทพระราชนิพนธ์เรื่องรามเกียรติ์ในรัชกาลที่ 1 เยิ่นเย้อเกินไปไม่เหมาะสำหรับนำมาเล่นโขน พระองค์จึงทรง

คัดเลือกเอาเรื่องรามเกียรติ์บางตอน คือตั้งแต่หนุมานถวายแหวนไปจนถึงทศกัณฐ์ล้ม มาแต่งขึ้นใหม่สำหรับเล่นโขนหลวงเป็นหนังสือ 36 เล่มสมุดไทย ใช้กลอนประมาณ 14,300 คำกลอน

รัชกาลที่ 4 พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระราชนิพนธ์บทละครเรื่องรามเกียรติ์ขึ้นอีกสำนวนหนึ่งคือ ตอนพระรามเดินดง เป็นหนังสือ 4 เล่มสมุดไทย และทรงพระราชนิพนธ์แปลงบทละครเบิกโรงเรื่อง นารายณ์ปราบนนทุกกับเรื่องพระรามเข้าสวนพระพิราพขึ้นอีก 2 ตอน แต่เป็นส่วนเบ็ดเตล็ดตอนละเล็กละน้อย

รัชกาลที่ 6 พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงค้นคว้าศึกษาที่มาของเรื่องรามเกียรติ์จากคัมภีร์รามายณะของฤาษีวาลมิกิ แล้วทรงพระราชนิพนธ์หนังสือบ่อเกิดแห่งรามเกียรติ์ขึ้น และได้ทรงพระราชนิพนธ์บทร้อง และบทพากย์สำหรับเล่นโขนขึ้นมีทั้งหมด 10 ชุด คือ ชุดสีดาหาย ชุดเผาลงกา ชุดพิเภกถูกขับ ชุดจองถนน ชุดประเดิมศึกลงกา ชุดนาคบาศ ชุดอภิเษกสมรส ชุดนางลอย

บทโขนของกรมศิลปากร หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 กรมศิลปากรได้ทำการรื้อฟื้นปรับปรุงนาฏศิลป์ และดุริยางคศิลป์ของไทยขึ้นมาใหม่ โดยในครั้งแรกได้นำบทพระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ 1 และรัชกาลที่ 2 มาปรับปรุงเพื่อแสดงโขนออกแสดงให้ประชาชนชม ต่อมากรมศิลปากรได้ปรับปรุงบทโขนชุดหนุมานอาสาขึ้นมาใหม่ ซึ่งดำเนินเรื่องตามพระราชนิพนธ์ของรัชกาลที่ 1 และรัชกาลที่ 2 โดยเรียบเรียงให้มีทั้งบทขับร้องตามแบบละครใน และมีบทพากย์บทเจรจาตาม แบบแผนการแสดงโขนแต่โบราณ ซึ่งแต่ละชุดเป็นที่ติดใจของผู้ชม เช่น ชุดปราบกากนาสูร ชุดไมยราพสะกดทัพ ชุดนางลอย ชุดนาคบาศ ชุดพรหมาสตร์ ฯลฯ

3. บทพากย์คำเจรจา คำพากย์ ในการแสดงโขนเมื่อปี่พาทย์บรรเลงโหมโรงจบก็เข้าเรื่องในการดำเนินเรื่องใช้คำพากย์และคำเจรจา ซึ่งแต่เดิมยังไม่มีบทร้อง เช่น ละครใน ตัวโขนในสมัยโบราณต้องสวมหน้ากาก (หัวโขน) ทุกตัว ยกเว้นตัวตลก ดังนั้นจะต้องมีคนพากย์ ทำหน้าที่พากย์และเจรจาแทนผู้แสดง คนพากย์จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งในการแสดงโขน เพราะต้องมีความเข้าใจแจ่มแจ้งในเรื่องราวและวิธีการแสดง ตลอดจนต้องจำคำพากย์ และต้องใช้ปฏิภาณในเชิงกวีของตนเอง ในอันที่จะเจรจาให้ถูกเรื่องราว และมีสัมผัสอย่างร่ายยาวตลอดไป คำเจรจาเป็นบทกวีประเภทร่ายยาว ส่งรับสัมผัสกันเรื่อย ๆ ไป ใช้ได้ในทุกโอกาส เช่น คำเจรจาของหนุมานตอนที่อาสาไปล่อลวงเอาดวงใจ ทศกัณฐ์ยกพลยักษ์ออกมาเจรจาทัพกับพระลักษมณ์ คำเจรจานี้เป็นเครื่องวัดคนพากย์เจรจาว่ามีความสามารถเพียงใด เพราะคำเจรจามิได้มีบทแต่งสำเร็จไว้ ผู้พากย์เจรจาจะต้องคิดคำเจรจาของตนเอง ขึ้นในปัจจุบัน ถ้ามีปฏิภาณใช้ถ้อยคำให้สละสลวยรับสัมผัสกันได้แนบเนียน และได้เนื้อถ้อยกระทงความดี ก็ถือว่าผู้พากย์เจรจาผู้นั้น เป็นผู้มีความสามารถ นอกจากใช้ปฏิภาณดังกล่าวแล้ว ผู้พากย์เจรจายังจะต้องจำคำเจรจาที่โบราณจารย์ได้ผูกขึ้นไว้เป็น

แบบเฉพาะตอนหนึ่ง ๆ ซึ่งเรียกว่า กระทู้ ให้แม่นยำด้วย เมื่อแสดงมาถึงตอนนั้นคนพากย์และเจรจาอีกฝ่ายหนึ่งเขาเจรจาเข้ากระทู้มา ตนก็จะต้องเจรจาโต้ตอบให้เข้ากระทู้ด้วย หากจำคำเจรจาในกระทู้นั้นไม่ได้ เจรจาไปแต่ด้วยปฏิภาณก็อาจออกนอกทาง ทำให้เป็นที่อับอายแก่กัน

4. เครื่องแต่งกาย ที่ใช้ในการประกอบการแสดงโขน แต่งกายแบบยืนเครื่อง พระ นาง ยักษ์ ลิง เช่น

4.1 ตัวพระ สวมเสื้อแขนยาวปักดิ้น และเลื่อมมีอินทรธนูที่ไหล่ ส่วนล่างสวมสนับเพลา ไว้ข้างใน นุ่งผ้ายกจีบโจงไว้หางหงส์ทับสนับเพลา ด้านหน้ามีชายไหวชายแครงห้อยอยู่ ศีรษะสวมชฎา สวมเครื่องประดับต่าง ๆ เช่น กรองคอ ทับทรวง ปั้นเหน่ง ทองกร กำไลเท้า เป็นต้น แต่เดิมตัวพระจะสวมหัวโขน แต่ภายหลังไม่นิยม เพียงแต่แต่งหน้า และสวมชฎาแบบละครในเท่านั้น

4.2 ตัวนาง สวมเสื้อแขนสั้นเป็นชั้นในแล้วห่มสไบทับ ทิ้งชายไปด้านหลังยาวลงไปถึงน่อง ส่วนล่างนุ่งผ้ายกจีบหน้า ศีรษะสวมมงกุฎ รัดเกล้า หรือกระบังหน้าตามแต่ฐานะของตัวละคร ตามตัวสวมเครื่องประดับต่าง ๆ เช่น กรองคอ สังวาล พาหุรัด เป็นต้น แต่เดิมตัวนางที่เป็นตัวยักษ์ เช่น นางสำมนักขา นางกากนาสูร จะสวมหัวโขน แต่ภายหลังมีการแต่งหน้าไปตามลักษณะของตัวละครนั้น ๆ โดยไม่สวมหัวโขนบ้าง

4.3 ตัวยักษ์ เครื่องแต่งกายส่วนใหญ่คล้ายตัวพระ จะแตกต่างกันที่การนุ่งผ้า คือ ตัวยักษ์จะนุ่งผ้าไม่มีหางหงส์ แต่มีผ้าปิดก้นลงมาจากเอว ส่วนศีรษะสวมหัวโขนตามลักษณะของตัวละคร ซึ่งมีอยู่ประมาณร้อยชนิด

4.4 ตัวลิง เครื่องแต่งกายส่วนใหญ่คล้ายตัวยักษ์ แต่มีหางลิงห้อยอยู่ใต้ผ้าปิดก้นอีกที สวมเสื้อตามสีประจำตัวในเรื่องรามเกียรติ์ ไม่มีอินทรธนู ตัวเสื้อปักลายขดเป็นวง สมมุติว่าเป็นขนตามตัวลิง ส่วนศีรษะสวมหัวโขนตามลักษณะของตัวละคร ซึ่งมีอยู่ประมาณ 40 ชนิด

5. เครื่องดนตรีการแสดงโขนนั้นเครื่องดนตรีที่ใช้ประกอบการแสดงโขน ต้องใช้วงปี่พาทย์ ซึ่งเป็นดนตรีที่ใช้ประกอบการเล่นมหรสพไทยหลายประเภท เช่น หนังใหญ่ หุ่น ละคร เป็นต้น ซึ่งขนาดของวงก็แล้วแต่ อาจจะเป็นวงปี่พาทย์เครื่องห้า เครื่องคู่ หรือเครื่องใหญ่ คำว่าปี่พาทย์ (หรือพิณพาทย์) หมายถึง เครื่องประโคมอย่างหนักอันมีเครื่องตีและเครื่อง เป่า คือ ปี่ ฆ้องกลอง เป็นหลัก (ไม่มีเครื่องสาย) ที่เรียกว่าปี่พาทย์เพราะใช้ปี่เป็น ตัวนำวง

ประวัติโรงมหรสพหลวงศาลาเฉลิมกรุง (ธนาทิพ ฉัตรภูมิ, 2547)

พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงมีพระราชดำริให้จัดสร้างโรงมหรสพขนาดใหญ่ขึ้น เนื่องด้วย พระองค์ทรงโปรดภาพยนตร์เป็นพิเศษ โรงภาพยนตร์แห่งใหม่ที่ทันสมัยและ

โอ่โถงหรูหรา ขนาดจุผู้ชมได้มากว่า 2,000 คน และนับเป็น โรงมหรสพ โรงแรก ในเอเชียที่มีเครื่องปรับอากาศ ระบบไอน้ำ (Chilled Water System) ถูกสร้างขึ้นบริเวณหัวถนนเจริญกรุงตัดกับถนนตรีเพชร มีหม่อมเจ้าสมัยเฉลิม กฤดากร เป็นสถาปนิกออกแบบและควบคุมงานก่อสร้าง ได้รับพระราชทานนามว่า ศาลาเฉลิมกรุง เปิดฉายปฐมฤกษ์ครั้งแรกเมื่อ วันที่ 2 กรกฎาคม พ.ศ. 2476 ภาพยนตร์เรื่องแรกที่จัดฉาย คือ “เรื่องมหาภัยใต้สมุทร”

ปัจจุบัน ศาลาเฉลิมกรุง ยังคงเปิดดำเนินการอยู่ ภายใต้การบริหารของบริษัทเฉลิมกรุงมณีทัศน์ จำกัด แต่มิได้ฉายภาพยนตร์เหมือนโรงภาพยนตร์ทั่วไปในยุคปัจจุบัน แต่ถูกยกระดับให้เป็นโรงมหรสพแห่งชาติ จัดฉายภาพยนตร์และเปิดการแสดงมหรสพสำคัญ ๆ ในโอกาสต่าง ๆ

นโยบายและการบริหารศาลาเฉลิมกรุง ศาลาเฉลิมกรุงโรงมหรสพพระราชทาน พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 7 ทรงพระราชทานให้แก่ปวงชนชาวไทยในโอกาสฉลองพระนครครบรอบ 150 ปี ประกอบกิจการ ด้านการแสดง ละคร ภาพยนตร์ และดนตรี จนประสบความสำเร็จโดยได้รับการตอบรับอันดีเยี่ยม จากประชาชนทั้งในอดีตจนถึงปัจจุบัน โดยได้รับความร่วมมือจากบุคคลในวงการแสดงทั้งภาครัฐ และเอกชน จัดกิจกรรมมหรสพครบทุกรูปแบบทั้งการแสดงหน้าม่าน ละคร ภาพยนตร์ โขน และดนตรี ให้ประชาชนได้ชมกัน ศาลาเฉลิมกรุงจึงตระหนักถึงความสำคัญ ที่จะมุ่งมั่นอนุรักษ์สถาปัตยกรรมอันงดงาม และธำรงรักษาศิลปวัฒนธรรมอันดีงามของไทยให้คงอยู่ไว้สืบไป เพื่อให้ประชาชนได้รับชมการแสดงต่าง ๆ ที่มีคุณภาพครบทุกอรรถรส

อีกประการหนึ่งเพื่อให้เป็นการ ส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมไทย อย่างต่อเนื่องซึ่งเป็นนโยบายหลักของศาลาเฉลิมกรุงอีกทางหนึ่ง (www.thaiticketmajor.com)

นโยบายศาลาเฉลิมกรุง

1. ส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมทางด้านการแสดงของไทยและสากล
2. พลิกฟื้นศาลาเฉลิมกรุงให้กลับมามีชีวิตชีวาตามพระราชปณิธานดั้งเดิมของล้นเกล้าฯ รัชกาลที่ 7 ผู้ทรงพระราชทานศาลาเฉลิมกรุงให้แก่ปวงชนชาวไทย
3. เป็นแหล่งบันเทิงที่มีคุณภาพและทันสมัยของประเทศในระดับสากล
4. เป็นที่ศึกษาความเจริญก้าวหน้าของศิลปวัฒนธรรมของชาติทั้งประวัติความเป็นมาและวิวัฒนาการในด้านต่าง ๆ
5. ความเหมาะสมระหว่างเอกลักษณ์และสถานที่ตั้งของศาลาเฉลิมกรุง จึงควรที่จะสนองความต้องการของกลุ่มเป้าหมายคือ กลุ่มคนไทยและชาวต่างชาติที่ให้ความสนใจกับศิลปะการแสดงในแขนงต่าง ๆ

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

วรนาถ โอนอ่อน (2551, บทคัดย่อ) ทำการศึกษาความพึงพอใจต่อการใช้บริการโรงละครเมืองไทยรัชดาลัย เธียเตอร์ศูนย์การค้า เอสพลานาด การวิจัยในครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาถึงความพึงพอใจต่อการใช้บริการ โรงละคร เมืองไทยรัชดาลัยเธียเตอร์ ศูนย์การค้าเอสพลานาดซึ่งมีกลุ่มตัวอย่างคือผู้ชมละครทั้งหมด 400 คน โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ค่าร้อยละค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิเคราะห์ความแตกต่าง โดยใช้สถิติทดสอบค่าที การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว การวิเคราะห์ความแตกต่างเป็นรายคู่ใช้ความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญน้อยที่สุด หรือ ดันเน็ตต์ ที 3 การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ใช้สถิติสหสัมพันธ์อย่างง่ายของเพียร์สัน และการวิเคราะห์ความถดถอยเชิงพหุ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS ผลการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า 1. ผู้ชมละครที่โรงละครเมืองไทย รัชดาลัย เธียเตอร์ ศูนย์การค้า เอสพลานาดส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง อายุระหว่าง 31-40 ปี สถานภาพโสด รายได้เฉลี่ยต่อเดือน 30,001-50,000 บาท อาชีพข้าราชการ/พนักงานรัฐวิสาหกิจ และระดับการศึกษาระดับปริญญาตรี/หรือเทียบเท่า 2. ความคิดเห็นของผู้ชมละครที่โรงละครเมืองไทย รัชดาลัย เธียเตอร์ ศูนย์การค้าเอสพลานาดต่อปัจจัยด้านสถานที่โดยรวมด้านสิ่งอำนวยความสะดวกโดยรวมด้านราคาโดยรวมด้านบุคลากรโดยรวม และด้านข้อมูลข่าวสารโดยรวมอยู่ในระดับดี 3. ความพึงพอใจโดยรวมต่อการใช้บริการของผู้ชมละครที่โรงละครเมืองไทยรัชดาลัยเธียเตอร์ ศูนย์การค้า เอสพลานาดอยู่ในระดับพอใจ 4. ค่านิยมโดยรวม ของผู้ชมละครที่โรงละครเมืองไทยรัชดาลัย เธียเตอร์ศูนย์การค้าเอสพลานาดอยู่ในระดับดี 5. พฤติกรรมการมาใช้บริการของผู้ชมละครที่โรงละครเมืองไทยรัชดาลัยเธียเตอร์ ศูนย์การค้าเอสพลานาดพบว่าผู้ชมละครรู้จักโรงละครจากสื่อวิทยุ/โทรทัศน์ มาชมละครกับเพื่อน มาชมละครด้วยรถยนต์ส่วนบุคคล และมาชมละครในช่วงเวลากลางคืนมากที่สุด นอกจากนี้ค่าใช้จ่ายในการมาใช้บริการโดยเฉลี่ยต่อครั้งเท่ากับ 2,070.85 บาทโดยผู้ชมละครจะกลับมาใช้บริการอีก และจะแนะนำบอกต่อ 6. ผู้ชมละครที่มีเพศ อายุ อาชีพ สถานภาพ รายได้ และระดับการศึกษาแตกต่างกันมีความพึงพอใจโดยรวมต่อการใช้บริการของผู้ชมที่โรงละครเมืองไทยรัชดาลัยเธียเตอร์ ศูนย์การค้าเอสพลานาด แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 7. ปัจจัยการใช้บริการในด้านบุคคลากรให้บริการ สามารถทำนายความพึงพอใจโดยรวมของผู้ชมที่โรงละครเมืองไทย รัชดาลัยเธียเตอร์ ศูนย์การค้าเอสพลานาด อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 8. ปัจจัยการใช้บริการในด้านบุคคลากรให้บริการด้านราคาและด้านข้อมูลข่าวสาร สามารถทำนายพฤติกรรมของผู้ชมที่ โรงละครเมืองไทย รัชดาลัยเธียเตอร์ ศูนย์การค้าเอสพลานาดด้านการกลับมาใช้บริการอีกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 9. ปัจจัยการใช้บริการ ในด้านสถานที่ ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก และด้านราคา สามารถทำนาย

พฤติกรรมของผู้ชมที่ โรงละครเมืองไทย รัชดาลัย เธียเตอร์ ศูนย์การค้าเอสพลานาดด้านการแนะนำบอกต่อ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05 10. ความพึงพอใจโดยรวมของผู้ชมละครมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมของผู้ชมที่ โรงละครเมืองไทย รัชดาลัย เธียเตอร์ ศูนย์การค้าเอสพลานาด ใน ด้านค่าใช้จ่ายในการมาใช้บริการโดยเฉลี่ยต่อครั้งโดยมีความสัมพันธ์ในระดับต่ำมาก และเป็นไปในทิศทางตรงข้ามกัน ด้านการกลับมาใช้บริการอีกและด้านการแนะนำบอกต่อ โดยมีความสัมพันธ์ในระดับปานกลาง และเป็นไปในทิศทางเดียวกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 11. ค่านิยมโดยรวมของผู้ชมละครมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมของผู้ชมที่โรงละครเมืองไทย รัชดาลัย เธียเตอร์ ศูนย์การค้าเอสพลานาด ด้านค่าใช้จ่ายในการใช้บริการเฉลี่ยต่อครั้ง โดยมีความสัมพันธ์ในระดับต่ำมาก และเป็นไปในทิศทางตรงข้ามกันและด้านการกลับมาใช้บริการโดยมีความสัมพันธ์ในระดับต่ำมาก เป็นไปในทิศทางเดียวกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05

ประพัฒน์พงศ์ ภูวธน (2548, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการแสดงโขนชักรอกของคณะโขนหลวงราชพงศ์ วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาและลักษณะการแสดงโขนชักรอกของคณะโขนหลวงราชพงศ์โดย หลวงราชพงศ์ภักดี (หม่อมราชวงศ์เลี่ยม วัชรีวงศ์) และเพื่อวิเคราะห์การสืบทอดและลักษณะการแสดงโขนชักรอกของคณะโขนหลวงราชพงศ์ในปัจจุบัน ผลการวิจัยพบว่า การแสดงโขนชักรอกของคณะโขนหลวงราชพงศ์ ก่อตั้งโดยหลวงราชพงศ์ภักดี (หม่อมราชวงศ์เลี่ยม วัชรีวงศ์) เมื่อ พุทธศักราช 2470 เพื่อดำเนินรอยตามบรรพบุรุษแห่งราชสกุลวัชรีวงศ์ ด้วยการรวบรวมนักเรียนโรงเรียนพรานหลวง กรมมหรสพ และผู้แสดงคณะเจ้าขาวของบิดา คือ พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าวัชรีวงศ์ มาร่วมกันจัดการแสดงโขน จนต่อมามีชื่อเสียงในการจัดการแสดงโขนชักรอกเป็นอย่างมาก คณะโขนหลวงราชพงศ์จัดการแสดงโขนในรูปแบบของโขนหน้าจอโขนชักรอก และโขนหน้าไฟ ผู้แสดงในระยะแรกมี 2 กลุ่ม คือ กลุ่มนักเรียนโรงเรียนพรานหลวง กับกลุ่มคณะเจ้าขาว ระยะหลังมี 2 กลุ่ม คือ กลุ่มราชการซึ่งดำเนินการโดยกรมศิลปากร และกลุ่มเอกชน การฝึกซ้อม เป็นฝึกหัดการแสดงโขนตามหลักสูตรของโรงเรียนนาฏศิลป และการฝึกหัดตามบ้านของครูแต่ละท่าน วิธีการแสดง ผู้แสดงจะทราบบทบาทของตัวละครในการแสดงตอนต่าง ๆ ที่จะต้องแสดง เมื่อไปถึงสถานที่แสดงหรือก่อนจะแต่งตัวเท่านั้น การจัดการแสดงโขนเป็นไปตามแบบแผนของการแสดงโขนที่มีมาแต่โบราณทุกประการ เครื่องแต่งกายและหัวโขน ได้รับเครื่องแต่งกายและหัวโขนมาจากคณะละครเจ้าขาว อีกทั้งมีการสร้างเครื่องแต่งกายเพิ่มขึ้นด้วย ดนตรีที่ใช้ประกอบการแสดง จะบรรเลงด้วยวงปี่พาทย์ วงปี่พาทย์ที่ร่วมแสดง ได้แก่ คณะกาหลง คณะจงกล คณะคลองบางใหญ่ เป็นต้น โอกาสและสถานที่แสดง จัดการแสดงโขนเนื่องในงานมงคลและงานอวมงคล สถานที่แสดงส่วนใหญ่จะเป็น

วัดหรือลานกว้าง โขนคณะนี้เดินทางไปแสดงตามจังหวัดต่าง ๆ เกือบทั่วประเทศไทย การสืบทอดและลักษณะการแสดงในปัจจุบัน เมื่อ พ.ศ. 2490 หลังจากที่หลวงราชพงศ์ภักดีถึงแก่กรรม หม่อมราชวงศ์แส วัชรีวงศ์ ผู้เป็นน้องสาวได้ดำเนินกิจการคณะโขนหลวงราชพงศ์ต่อมา จนกระทั่งท่านชราภาพจึงได้เลิกล้มไป เมื่อ พุทธศักราช 2515 ผู้ที่เกี่ยวข้องกับคณะโขนหลวงราชพงศ์หลายท่านได้เข้ารับราชการในกรมศิลปากร บางส่วนตั้งเป็นคณะโขนศิษย์ครูหยัด (เหลา) จัดการแสดงโขนโดยครูวีระ มีเหมือนงานวิจัยฉบับนี้เป็นแนวทางในการศึกษา การจัดการแสดงนาฏยศิลป์ไทยของคณะโขนและละครรำในอดีต จึงเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการการรวบรวมองค์ความรู้ทางนาฏยศิลป์ไทยประเภทหนึ่ง

เจตนิพัทธ์ สาสิงห์ (บทคัดย่อ, 2545) การใช้ประโยชน์และความพึงพอใจที่ได้รับของผู้ชมโขน งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงปริมาณ โดยเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลคือ แบบสอบถาม กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้ชมโขนในเขตกรุงเทพมหานคร จำนวน 400 คน และทำการวิเคราะห์ข้อมูลการแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่า t-test ค่า F-test ซึ่งประมวลผลโดยคอมพิวเตอร์โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS/PC+ โดยมีวัตถุประสงค์ในการวิจัยเพื่อศึกษาลักษณะทางประชากร การคาดหวังประโยชน์ ความพึงพอใจ ความสัมพันธ์ ระหว่างลักษณะประชากรกับประโยชน์และความพึงพอใจ และความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมการชมโขนกับประโยชน์และความพึงพอใจ ผลการวิจัยพบว่า 1. กลุ่มตัวอย่างเป็นเพศหญิงมากกว่าเพศชาย ส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 45 ปีขึ้นไป มีการศึกษาระดับสายอาชีพ มีความถี่ในการเข้าชมโขนเดือนละ 2-3 ครั้ง มีพฤติกรรมการชมดูจนจบบ้าง มีการติดตามมา 10 ปีขึ้นไป ส่วนใหญ่มีสาเหตุการรับชมโขนเพราะโขนเป็นกิจกรรมนันทนาการที่ดี 2. การรับรู้ประโยชน์และความพึงพอใจต่อการชมโขน อยู่ในระดับค่อนข้างสูง ซึ่งการรับรู้ประโยชน์ต่อการชมส่วนใหญ่คาดหวังว่าโขนเป็นเครื่องแก้เหงาได้ และความพึงพอใจต่อการชมโขน ว่าโขนเป็นกิจกรรมนันทนาการ 3. อายุ และระดับการศึกษา มีความสัมพันธ์กับการรับรู้ประโยชน์และความพึงพอใจต่อการชมโขน แต่เพศไม่มีความสัมพันธ์กับการรับรู้ประโยชน์และความพึงพอใจต่อการชมโขน 4. ความถี่ในการรับชม มีความสัมพันธ์กับการรับรู้ประโยชน์และความพึงพอใจต่อการชมโขน และระยะเวลาที่ติดตามรับชมรายการ ไม่มีความสัมพันธ์กับประโยชน์และความพึงพอใจต่อการชมโขน

บทที่ 3
ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัย การจัดการแสดงโขน: กรณีโรงมหรสพหลวงศาลาเฉลิมกรุง ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยวิธีการสัมภาษณ์ ผู้จัดการแสดง ทีมงานโขน โรงมหรสพหลวงศาลาเฉลิมกรุง และวิธีวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยการสำรวจและแจกแบบสอบแก่ผู้เข้าชมการแสดงโขนโรงมหรสพหลวงศาลาเฉลิมกรุง และดำเนินการวิจัยตามขั้นตอนดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้จัดการแสดง เจ้าหน้าที่ฝ่ายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับองค์การการผลิตการแสดง และผู้ชม
2. เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล โดยแบบสัมภาษณ์และการแจกแบบสอบถามให้กับกลุ่มตัวอย่างที่ทำการศึกษา
3. เก็บรวบรวมข้อมูล ได้จากเอกสารหลักฐานอ้างอิงต่าง ๆ และผลจากแบบสัมภาษณ์และการแจกแบบสอบถาม
4. วิเคราะห์ข้อมูล ได้จากการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS for Windows (Statistical Package for Social Science for Windows)

ประชากรกลุ่มตัวอย่าง

การศึกษาครั้งนี้ เป็นการศึกษาการจัดการแสดงโขนกรณีโรงมหรสพหลวงศาลาเฉลิมกรุง การแยกประชากร จึงแยกออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่

ผู้บริหารจัดการแสดง จำนวน 1 คน เจ้าหน้าที่ฝ่ายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับองค์การจัดการแสดงจำนวน 5 คน และผู้ชมจำนวน 100 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล คือ แบบสัมภาษณ์และแบบสอบถาม

แบบสัมภาษณ์ เพื่อศึกษาแบบแผนการดำเนินงานการจัดการแสดงโขนของโรงมหรสพหลวงศาลาเฉลิมกรุงในปัจจุบัน ผู้วิจัยดำเนินการสัมภาษณ์ ผู้จัดการแสดง เจ้าหน้าที่ฝ่ายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับองค์กรการจัดการแสดง ดังนี้

คำถามในการสัมภาษณ์ผู้จัดการแสดง

1. องค์กรจัดการแสดง

1.1 บริษัทของท่านมีโครงสร้างอย่างไร

1.2 บริษัทของท่านเชื่อมต่อกับโรงมหรสพหลวงศาลาเฉลิมกรุงได้อย่างไร

1.3 องค์การบริหารงานในปัจจุบัน

- บริษัทของท่านรับผิดชอบส่วนใดบ้างในการจัดแสดงโขนในครั้งนี้
- ท่านมีหน้าที่รับผิดชอบส่วนใดบ้าง

2. รูปแบบงานจัดการแสดง

2.1 มีตำแหน่งใดบ้าง

- ฝ่ายสร้างสรรค์ (ผู้กำกับการแสดง ผู้ช่วยผู้กำกับการแสดง ฝ่ายนักแสดง ฝ่ายนักดนตรีฝ่ายเครื่องแต่งกาย)
- ฝ่ายเทคนิค (ฝ่ายฉาก ฝ่ายแสง ฝ่ายเสียง)

2.2 รายรับมาจากไหน

2.3 มีลักษณะการจ้างงานเป็นอย่างไร

2.3.1 กลุ่มเป้าหมายหลักเป็นกลุ่มใด และจะได้รับประโยชน์ ใดบ้าง

2.3.2 สถานที่หรือบริเวณอยู่ที่ไหน ห่างไกลจากชุมชนกลุ่มเป้าหมายหรือไม่ การคมนาคมสะดวกมากน้อยเพียงใด ทำเลที่ตั้งเหมาะสมหรือไม่อย่างไร

2.3.3 ตารางการทำงาน ระยะเวลาการทำงาน

2.3.4 วัน เวลาที่ใช้ในการจัดการแสดง

2.3.5 ระยะเวลาที่ใช้ในการแสดง

2.3.6 ราคาบัตรค่าเข้าชมการแสดง

2.4. ช่วงเวลาการเตรียมงาน

2.4.1 การคัดเลือก ตอน การแสดง

2.4.2 การคัดเลือก ตอน การแสดง เลือกจากอะไร มีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์หรือนโยบายขององค์กรหรือไม่

2.4.3 บทที่ใช้ในในการแสดง

2.4.4 ความน่าสนใจ หรือจุดเด่น ในตอน การแสดง

2.4.5 ข้อดีการเลือกการแสดง ตอนนี้ ในการทำงาน

2.4.6 ข้อเสียการเลือกการแสดง ตอนนี้ ในการทำงาน

2.4.7 วิธีการนำเสนอ รูปแบบการแสดง แบ่งออกเป็นกี่ฉาก ในแต่ละฉาก

เป็นอย่างไร

2.4.8 กลยุทธ์ในการนำเสนอ

2.4.9 การออกแบบฉาก

2.4.10 การออกแบบเครื่องแต่งกาย

2.4.11 การออกแบบการแต่งหน้า

2.4.12 การออกแบบเทคนิคพิเศษต่าง ๆ

2.4.13 การคัดเลือกนักแสดง

2.4.14 การคัดเลือกนักแสดง แบ่งอย่างไร

2.4.15 ใครเป็นผู้คัดเลือกนักแสดง

2.4.16 คำนึงถึงอะไรเป็นหลัก เวลา เงิน

2.4.17 ปัญหาในการคัดเลือกการแสดง

2.5 ช่วงเวลาเตรียมงาน เจ้าหน้าที่แต่ละฝ่ายเตรียมงานอย่างไร

ปัญหาของเจ้าหน้าที่ฝ่ายต่าง ๆ ในช่วงเวลาการเตรียมงาน

- ฝ่ายสร้างสรรค์
- ฝ่ายเทคนิค

2.6 ช่วงเวลาซ้อมการแสดง

ช่วงเวลาซ้อมการแสดง เจ้าหน้าที่แต่ละฝ่ายเตรียมงานอย่างไร

- ฝ่ายสร้างสรรค์
- ฝ่ายเทคนิค

2.7 ช่วงเวลาการแสดงจริง

ช่วงเวลาการแสดง เจ้าหน้าที่แต่ละฝ่ายเตรียมงานอย่างไร

- ฝ่ายสร้างสรรค์
- ฝ่ายเทคนิค

ปัญหาของเจ้าหน้าที่ฝ่ายต่าง ๆ ในช่วงเวลาการแสดงจริง

2.8 มีการติดตาม ประเมินผล หรือไม่ อย่างไร

2.8.1 ส่วนทีมงาน และการแสดง

2.8.2 ส่วนผู้ชม

3. ข้อเสนอแนะอื่น ๆ

คำถามในการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ฝ่ายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับองค์กรการจัดการแสดง

3.1 หน้าที่ที่ท่านได้รับมอบหมาย

3.2 การทำงาน ลักษณะการทำงานที่ศาลาเฉลิมกรุง (งานหลักหรืองานพิเศษ)

3.3 เวลาในการทำงาน

3.4 ขอบเขตของงานที่รับผิดชอบ

3.5 บุคลากรหลัก และบุคลากรร่วมงาน ที่ต้องรับผิดชอบจำนวนเท่าไหร่ มีใครบ้าง และแต่ละคนมีงานอะไร

3.6 สายบังคับบัญชาข้างบนและข้างล่างว่างานขึ้นตรงกับใคร และตัวเราบังคับบัญชาใคร

3.7 รายได้รับจากไหน

3.8 จุดเด่น เวลาทำงาน ในหน้าที่ของท่าน

3.9 ปัญหาอุปสรรคในช่วงเวลาการทำงาน เตรียมงาน ซ้อม แสดงจริง

3.10 ในฐานะคนทำงานท่านประทับใจฉากการแสดงใดมากที่สุด เพราะเหตุใด

3.11 ในฐานะผู้ชมท่านประทับใจฉากการแสดงใดมากที่สุด เพราะเหตุใด

3.12 ความคิดเห็นอื่น ๆ เกี่ยวกับการแสดง

3.13 ความคิดเห็นอื่น ๆ เกี่ยวกับองค์กร

แบบสอบถามผู้ชม แบ่งเป็น 3 ส่วนคือ

ส่วนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคล ประกอบด้วย เพศ อายุ ระดับการศึกษา รายได้ อาชีพ

ส่วนที่ 2 รับทราบข้อมูลการจัดกิจกรรมทางด้านศิลปะการแสดงในครั้งต่าง ๆ จากแหล่งใด โอกาสเข้าชม ร่วมกิจกรรม ทางด้านศิลปะการแสดงบ่อยครั้งเพียงใด หน่วยงานที่รับผิดชอบ หรือมีส่วนที่เกี่ยวข้องกับการจัดกิจกรรมด้านศิลปะการแสดง ควรมีการจัดกิจกรรมบ่อยครั้งเพียงใด นิยมเข้าร่วมกิจกรรมทางด้านศิลปะการแสดง ประเภทใดมากที่สุด ในครั้งต่อไปท่านอยากให้ผู้จัด จัดการแสดงโขนตอนใด

ส่วนที่ 3 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับระดับความพอใจต่อการแสดงโขน เป็นคำถามแบบมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale) จำนวน 15 ข้อ กำหนดค่าคะแนนของระดับ 5 ระดับความพอใจดังนี้

5	หมายถึง	ความพอใจมากที่สุด
4	หมายถึง	ความพอใจมาก
3	หมายถึง	ความพอใจปานกลาง
2	หมายถึง	ความพอใจน้อย
1	หมายถึง	ความพอใจน้อยที่สุด

ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือ

1. ศึกษาลักษณะ รูปแบบ วิธีการเขียนแบบสัมภาษณ์ และแบบสอบถามจากเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2. นำข้อมูลที่ได้มาทำการสร้างคำถามแบบสัมภาษณ์ และแบบสอบถามที่ครอบคลุมเนื้อหาและเรื่องราวที่ต้องการศึกษาตามจำนวนกลุ่มประชากรที่กำหนดไว้แล้วทำการตรวจสอบแบบสอบถามโดยผู้เชี่ยวชาญ

3. นำคำแนะนำจากผู้เชี่ยวชาญมาทำการปรับปรุง แก้ไขแบบสัมภาษณ์ และแบบสอบถามให้มีความสมบูรณ์

4. นำแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นไปวิเคราะห์ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป SPSS เพื่อคำนวณและหาความเชื่อมั่นจากนั้นนำไปเสนออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อตรวจสอบและเสนอแนะปรับปรุงเพิ่มเติม

5. เก็บข้อมูลทั้งหมด

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ข้อมูลที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย

1. ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) เป็นข้อมูลที่ได้จากแหล่งข้อมูลหอสมุด เอกสารวิชาการ บทความทางวารสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมถึงฐานข้อมูลออนไลน์ เพื่อรวมรวมประวัติ ที่เกี่ยวกับการจัดการแสดงโขนในโรงมหรสพหลวงศาลาเฉลิมกรุง

2. ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) ซึ่งได้มาจากการเก็บรวบรวมข้อมูล 2 วิธี โดย วิธีการสัมภาษณ์ผู้บริหารจัดการแสดง เจ้าหน้าที่ฝ่ายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับองค์กรการจัดการแสดง และโดยวิธีการแจกแบบสอบถามให้แก่ผู้ชมการแสดงโขนในโรงมหรสพหลวงศาลาเฉลิมกรุง

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. เชิงพรรณนา การเก็บรวมรวมประวัติในอดีตที่เกี่ยวกับการดำเนินงานจัดการแสดงโขนในโรงมหรสพหลวงศาลาเฉลิมกรุง ผู้วิจัยได้ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา

2. เชิงคุณภาพ เป็นการวิเคราะห์เนื้อหา โดยวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์ จากนั้นจึงนำผลมาเปรียบเทียบ กับหลักบริหารทั่วไป และหลักการจัดการแสดง

3. เชิงปริมาณ โดยการนำแบบสอบถามที่รวบรวมได้มาดำเนินการตรวจสอบข้อมูลความสมบูรณ์ของการตอบแบบสอบถาม แยกแบบสอบถามที่ไม่สมบูรณ์ออกจากนั้นนำแบบสอบถามมาลงรหัส (Coding) แล้วนำข้อมูลที่ได้ทั้งหมดทำการบันทึกลงในคอมพิวเตอร์

แล้วทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS for Windows (Statistical Package for Social Science for Windows) โดยวิเคราะห์เชิงพรรณนา ใช้ค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และนำเสนอข้อมูลในตาราง เพื่ออธิบายข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับกลุ่มตัวอย่าง การแปลความหมายของค่าเฉลี่ยใช้เกณฑ์ดังนี้

ค่าเฉลี่ย	ระดับความพึงพอใจ
4.50 – 5.00	มากที่สุด
3.50 – 4.49	มาก
2.50 – 3.49	ปานกลาง
1.50 – 2.49	น้อย
1.00 – 1.49	น้อยที่สุด

จากนั้นนำผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพและข้อมูลเชิงปริมาณที่ได้มาสรุปผลโดยเชื่อมโยงผลจากการวิเคราะห์ข้อมูลทั้งสองแบบ เพื่อเป็นการสรุปจากการวิจัยในครั้งนี้

บทที่ 4
ผลการศึกษา

งานศึกษาเรื่อง การจัดการแสดงโขน: กรณีโรงมหรสพหลวงศาลาเฉลิมกรุง มีวัตถุประสงค์ เพื่อเก็บรวบรวมประวัติการจัดการแสดงโขนของโรงมหรสพหลวงศาลาเฉลิมกรุง ศึกษาแบบแผนการดำเนินงานการจัดการแสดงโขนของโรงมหรสพหลวงศาลาเฉลิมกรุง ตอนหนุมานชาญกำแหง และหาแนวทางการพัฒนาด้านการจัดการแสดงโขนของโรงมหรสพหลวงศาลาเฉลิมกรุง โดยข้อมูลทั้งหมดครอบคลุมเกี่ยวกับ ส่วนผลิตการแสดงโขนของศาลาเฉลิมกรุงเท่านั้น ข้อมูลต่าง ๆ นั้นได้เริ่มจากวิธีดำเนินงานวิจัยในขั้นแรก ได้แก่ การค้นคว้าจากเอกสาร ตลอดจนได้ข้อมูลจากหนังสือ และงานวิจัย นอกเหนือจากการค้นคว้าทางเอกสารแล้วนั้น ผู้วิจัยได้ทำการค้นคว้าข้อมูลทางภาคสนาม โดยทำการสัมภาษณ์ ผู้จัดการแสดง 1 ท่าน ทีมงาน อันได้แก่ ผู้กำกับการแสดง ผู้ช่วยผู้กำกับการแสดง ฝ่ายเครื่องแต่งกาย ฝ่ายดูแลนักแสดงฝ่ายพระ ฝ่ายดูแลนักแสดงฝ่ายนาง รวม 5 ท่าน จัดทำแบบสอบถามสำหรับประชาชนทั่วไป จำนวน 100 ชุด ได้รับแบบสอบถามที่มีความสมบูรณ์กลับคืนจำนวน 100 ฉบับคิดเป็นร้อยละ 100 ซึ่งผู้วิจัยได้นำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

ส่วนที่ 1 ผลการเก็บรวบรวมประวัติการจัดการแสดงโขนของโรงมหรสพหลวงศาลาเฉลิมกรุง

ความเป็นมา การจัดการแสดงโขนของโรงมหรสพหลวงศาลาเฉลิมกรุงศาลาเฉลิมกรุง เปิดทำการครั้งแรกเมื่อวันอาทิตย์ที่ 2 กรกฎาคม พ.ศ. 2476 ในพระราชประสงค์ของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ที่ต้องการสร้างโรงมหรสพที่ทันสมัยอันสวยงามเป็นสง่าราศีแก่บ้านเมือง เพื่อพระราชทานให้เป็นของขวัญแก่ประชาชนในยุคนั้นสื่อบันเทิงที่เฟื่องฟูที่สุดในโลกคือภาพยนตร์ โรงภาพยนตร์ศาลาเฉลิมกรุงนับได้ว่าเป็นโรงหนังชั้นเยี่ยมที่สุดในช่วงนั้น ปัจจุบันศาลาเฉลิมกรุงเปิดดำเนินการภายใต้การบริหารของบริษัท เฉลิมกรุงมณีทัศน์ จำกัด ศาลาเฉลิมกรุงเริ่มประสบปัญหาขาดทุนอย่างหนัก ทำให้คุณ มานิต รัตนสุวรรณ กรรมการผู้จัดการบริษัทเฉลิมกรุงมณีทัศน์ จำกัด ผู้เช่าดำเนินกิจการ ได้ปรับปรุงให้ศาลาเฉลิมกรุงกลับมาเฟื่องฟูอีกครั้ง โดยมิได้มุ่งเน้นในด้านภาพยนตร์ เพียงอย่างเดียวเช่นแต่ก่อน หากมุ่งเน้น ในด้านศิลปการแสดงอันเป็นเอกลักษณ์ประจำชาติไทยคือการแสดงนาฏศิลป์ “โขน”

1.1 การจัดแสดงโขนครั้งที่ 1 วันที่ 14 ธันวาคม พ.ศ. 2536 โขนจินตนฤมิตร เรื่อง รามเกียรติ์ ตอนยกรบ

วัตถุประสงค์ เพื่อเป็นงานเฉลิมฉลองครบรอบ 70 ปีศาลาเฉลิมกรุง โรงมหรสพพระราชทานพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 7

ผู้รับผิดชอบโครงการจัดการแสดง บริษัทเฉลิมกรุงมณีทัศน์ จำกัด โดยคุณมานิต รัตนสุวรรณ กรรมการผู้จัดการโรงละครเฉลิมกรุง รอยัล เธียร์เตอร์

ประเภทการแสดง การแสดงนี้เรียกว่า “โขนจินตนฤมิต” มีความหมายว่าการสร้างสรรค์จินตนาการให้เป็นภาพความจริง โดยใช้เทคนิคพิเศษ จินตนฤมิต ละคร ดนตรี สไลด์มัลติวิชั่น

รูปแบบการแสดง อนุรักษ์ และพัฒนา

ผู้ควบคุมการแสดง นราพงษ์ จรัสศรี

กลุ่มเป้าหมาย ชาวไทยและชาวต่างชาติ

นักแสดง วิทยาลัยนาฏศิลป์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ราคาบัตรเข้าชม 700 บาท 500 บาท100 บาท สำหรับนักเรียน และนักศึกษาที่แต่งเครื่องแบบมา สำหรับคนไทยลด 20 เปอร์เซ็นต์

วันเวลาจัดการแสดง วันอังคารและวันพฤหัสบดีต่อ 1 อาทิตย์ เวลา 20.00 น.

วิธีการนำเสนอ โดยนำโขนมาประยุกต์เข้ากับเทคโนโลยีสมัยใหม่ เป็นการแสดงในลักษณะประกอบแสง สี เสียง และเทคนิคพิเศษ เพื่อเสริมอรรถรสแห่งการชมโขนให้มีจินตนาการที่สมจริงยิ่งขึ้น โดยตัดทอนบทให้กระชับมากขึ้น บทพากย์บทร้องน้อยลง การดำเนินเรื่องจะใช้ดนตรีและท่าทางของผู้แสดงเป็นตัวบอกให้ทราบว่าขณะนี้กำลังทำอะไรอยู่ ดำเนินเรื่องราวไปถึงไหน และระดับการใช้ระบบฉากแสงเลเซอร์ ดรายไอซ์ และแสงสีสมัยใหม่มาช่วยทำให้เกิดความสมจริงมากขึ้น แต่ยังคงยึดถือแนวแบบแผนของการแสดงนาฏศิลป์โขนไว้ดังเดิม “โขนจินตนฤมิต” คือการผสานเอาเทคโนโลยีเข้ากับศิลปะการแสดงไทยที่มีความอ่อนช้อยงดงาม ซึ่งนับว่าเป็นแง่มุมที่คล้ายกับความคิดในการออกแบบ อาคารศาลาเฉลิมกรุง ที่มีการผสานเทคโนโลยีทางด้านสถาปัตยกรรมในรูปแบบตะวันตกกับศิลปกรรมไทยไว้ด้วยกันอย่างเหมาะสม ทั้งสองความคิดทั้งสองมุมล้วนได้รับการสร้างสรรค์มาจากความรู้สึก ที่ต้องการนำเทคโนโลยีอันมีประโยชน์มาผสานใช้กับศิลปะไทยเพื่อส่งเสริมคุณค่าความเป็นไทยให้มี ความโดดเด่นน่าภาคภูมิขึ้น และมีความทันสมัยในประโยชน์ใช้สอยของเทคโนโลยีเป็นส่วนช่วยเสริม

เรื่องย่อ โขนจินตนฤมิต เปิดฉากด้วยพระอิศวรนั่งอยู่บนบัลลังก์ที่ประทับ มีปุยเมฆสีขาวล่องลอยบนท้องฟ้า ควันสีขาวจากดรายไอซ์กระจายกรุ่นทั่วท้องพระโรง ยามละครเยื้องย่างร่ายรำแสดง สปอตไลต์ก็ฉายจับร่างตามไปทุกจุด ซึ่งเพียงฉากต้นเรื่องก็ทำให้คนดูนิ่งเงียบงันเพราะทึ่งในระบบแสงสีเสียงที่อลังการ พระอิศวรได้ประทานนิ้วเพชรให้อสูรนนทุกซึ่งมีหน้าที่ล้างเท้าให้เทวดา ณ เชิงเขาไกรลาส บรรดาเทวดานางฟ้าต่างพากันหยอกเย้านนทุกจนถึงศีรษะล้าน นนทุกเคียดแค้นไล่ฆ่าเทวดานางฟ้าตายไปหลายตน พระนารายณ์ทราบเรื่องจึงแปลงกายเป็นนางเทพอัปสรมาลวงฆ่านนทุกโดยร่ายรำเชิญชวนให้นนทุกรำตาม พอถึงท่านาคาม้วนหาง อสูรนนทุกชี้นิ้วเพชรถูกตนเองล้มลง พระนารายณ์จึงสังหารนนทุก ก่อนตายนนทุกได้รับพรจากพระนารายณ์เกิดเป็นทศกัณฐ์ มีสิบพักตร์ยี่สิบกรมาครองกรุงลงกา แล้วพระนารายณ์อวตารมาเกิดเป็นพระรามล้างผลาญอสูรร้าย เมื่อเปลี่ยนฉาก พระราม พระลักษณ์ สีดา ถูกเนรเทศออกมาอยู่ในป่า ทศกัณฐ์ได้รับคำฟ้องจากนางสำมนักขาว่าถูกพระรามทำร้าย และชมความงามของนางสีดาว่างดงามไม่มีใครเปรียบ ทศกัณฐ์จึงใช้พญามารีตแปลงเป็นกวางทองล่อลวงพระราม พระลักษณ์ ให้ออกจากบรรณศาลา แล้วทศกัณฐ์จึงแปลงเป็นฤาษีลักพาสีดาไปอีกทอดหนึ่ง พระราม พระลักษณ์ ติดตามสีดามาจนพบหนุมาน หนุมานถวายตัวเป็นข้ารับใช้ ฉากนี้ผู้ชมต้องตื่นตะลึงอีกครั้ง เมื่อพระรามยกหัตถ์ลูบหัวตลอดหางหนุมานท้องฟ้าที่สว่างไสวก็มืดครึ้มบังเกิดเป็นรูปหนุมานหาวเป็นดาวเป็นเดือน เสียงปี่พาทย์บรรเลงดังกระหึ่มเร้าใจ ฉากต่อมาเป็นฉากใต้มหาสมุทร พระรามยกทัพมาถึงมหาสมุทรแต่ไม่อาจข้ามฝั่งไปได้ จึงส่งให้พลวานรไปขนหินมาถมทะเล แต่ก้อนหินที่นำมาถมเรียงรายกลับหายไปอย่างรวดเร็ว หนุมานลงไปสำรวจพบนางสุวรรณมัจฉาบริวารปลามาคาบขนหินไปทิ้งจึงเข้าจับแล้วได้ร่วมภิรมย์รักกับนาง

ฉากใต้มหาสมุทรนี้เรียกเสียงปรบมือจากผู้ชมทั่วทั้งโรง ผู้ชมถูกดึงจินตนาการให้ดำดิ่งไปสู่ในมหาสมุทรด้วยการใช้เลเซอร์ทำเป็นระลอกคลื่นน้ำ ทะเลพลิ้วไหล เบื้องหน้าสุวรรณมัจฉาแหวกว่ายท่ามกลางโขดหินและปะการัง ครั้งถมถนนเสร็จแล้วพระรามจึงกรีธาทัพข้ามสมุทรไปยังกรุงลังกา ทศกัณฐ์กระทำสงครามกับพระรามจนสูญเสียญาติพระวงศ์มากมาย อินทรชิตโอรสของทศกัณฐ์จึงวางกลศึกแปลงกายเป็นพระอินทร์ทรงช้างเอราวัณแผลงศร พรหมาสตร์ ถูกพระลักษณ์และพลวานรสลบลง พระรามก็สามารถช่วยเหลือจนรอดฟื้นคืนได้ ทั้งกองทหาร ทศกัณฑ์ทราบข่าวจึงยกทัพออกไปทำสงครามกับพระรามฉากยกทัพนี้อลังการมาก ทั้งพลลิงพลยักษ์ร่ายรำประขันความแข็งแกร่งประกาศศักดานุภาพ ทศกัณฐ์ถูกพระรามแผลงศรตัดกายกรขาดแต่ไม่ตายเพราะถอดดวงใจไว้กับฤาษีแต่ในที่สุดธรรมะย่อมชนะอธรรมหนุมานหลอกนำกล่องดวงใจมาได้หลังจากทศกัณฑ์สิ้นพระรามก็ยกทัพเข้าสู่กรุงลงกา นางสีดาพิสูจน์ความบริสุทธิ์

ด้วยการลุยไฟเปลวเพลิงลุกโชติช่วงบนพื้นด้านหน้าเวที นางสีดาตั้งจิตอธิษฐานปรากฏเป็นบัวทอง มารองรับ เหล่าเทวดานางฟ้าต่างโปรยปรายมาลีเพื่อแสดงความยินดีแก่พระรามและนางสีดา จากนั้นปิดม่าน จบการแสดง

สัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการแสดงโขนจินตนฤมิตร ณ โรงมหรสพหลวงศาลาเฉลิมกรุง ดังต่อไปนี้ (วิลาวัลย์ พรมขำ, 2537, หน้า129-138)

1. อาจารย์ธงไชย โพธยารมอาจารย์ประจำกองการสังคีต ณ คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย วันที่ 29 กันยายน 2537 เวลา 12.00-12.30 น.

โครงเรื่องจะเริ่มจากตอนพระนารายณ์ปราบนนทุก นนทุกกลายเป็นทศกัณฐ์ ส่วนพระนารายณ์ก็อวตารมาเป็นพระราม จนถึงจบที่สีดาลุยไฟ “ตอนต้นกับตอนท้ายจะคงไว้ แต่จะคงไว้แต่ช่วงตรงกลางเราสามารถจะเปลี่ยนไปได้เรื่อย ๆ” นอกจากความยาวที่ตัดทอนลงไปแล้ว บางคนอาจเคยได้ยินเรื่องตอน “ต้องห้าม” ในรามายณะ ซึ่งคนไทย “ถือ” และไม่นิยมเล่นตลอดเรื่องในคราวเดียว คุณธงไชย กล่าวว่า “มีนิดหน่อยนะครับ อย่างตอน “ยักษ์ล้ม” นี่เขาไม่เล่นกัน เขาถือว่าไม่เป็นมงคล คือทศกัณฐ์โดนยิงตายจะล้มกลางเวทีแล้วจบลงตรงนั้นไม่ได้ ต้องเล่นต่อไปจนถึง “สีดาลุยไฟ”

2. คุณมานิต รัตนสุวรรณ กรรมการผู้จัดการโรงละครเฉลิมกรุง รอยัล เธียร์เตอร์ และศูนย์วัฒนธรรมแห่งประเทศไทย ณ ศูนย์วัฒนธรรมแห่งประเทศไทยใน วันที่ 1 ตุลาคม 2537 เวลา 9.00 – 10.00 น.

โครงการ “โขนร่วมสมัย” เกิดขึ้นเพราะเหตุผลทางการตลาดผนวกกับความชอบส่วนตัวของมานิต รัตนสุวรรณ กรรมการผู้จัดการบริษัท เฉลิมกรุงมณีทัศน์ จำกัด ซึ่งเข้ามาเช่าศาลาเฉลิมกรุงเพื่อทำเป็นโรงละครแห่งใหม่ “ตอนที่เราคิดจะปรับปรุงศาลาเฉลิมกรุง เราก็มองอยู่สองมุมนะครับ ว่าถ้าเกิดเราทำเป็นโรงภาพยนตร์เพิ่มขึ้นอีกโรง คงไม่มีประโยชน์อะไร เพราะวงการภาพยนตร์ไทยกำลังซบเซา ผมมองอย่างนักการตลาดว่าถ้าจะให้เฉลิมกรุงกลับมาน่าจะเป็นภาพที่สวยงามหน่อย ตลาดในเมืองไทยยังมีช่องทางให้แทรกเข้าไปทำกิจการใหม่ อย่างในต่างประเทศเขาจะมีโรงละครเยอะมาก และน่าสนใจตรงที่แต่ละโรงละครแสดงถึงวัฒนธรรมของเขา เช่น ถ้าไปรัสเซียก็มีบอลซอย ในญี่ปุ่นก็มีคาบูกิ อเมริกามีบรอดเวย์ ผมก็เลยมาคิดว่า ถ้าเราทำอะไรที่เป็น ศิลปะสูงสุด แล้วก็สามารถจูงใจคน โดยเฉพาะอย่างยิ่งนักท่องเที่ยวต่างประเทศได้ก็จะทำให้เกิดเป็นหน้าตาของประเทศขึ้นมา คงไม่มีการแสดงบนเวทีประเภทอื่นที่ยิ่งใหญ่และเป็น หน้าตา ของไทยได้ดีกว่า โขน เราเห็นว่า โขน นี่น่าสนใจที่สุด เพราะเป็นการแสดงที่เก่าแก่มากกว่าสามร้อยปี โขนเป็นศิลปะในวังที่ได้รับการยกย่องเชิดชูเครื่องแต่งกายก็สวยงามมาก

ชาติไหนก็สู้ไม่ได้ เฉพาะเครื่องแต่งตัวอย่างเดียวนี่แสดงให้เห็นว่าชาติเราเจริญมากพอ ๆ กับยุโรป เพราะสมัยนั้นอเมริกายังไม่มีประเทศเลย ออสเตรเลียก็ยังมีแต่เผ่าอะบอริจิ้น แต่สามร้อยปีต่อมาเราก็ได้มีอะไรดีขึ้น ระยะหลัง ๆ นี้ โขนไม่ได้รับความนิยม เนื่องจากมีการแสดงอื่น ๆ เข้ามาแทนที่ ตัวผมเองรักโขนมาตั้งแต่เด็ก คือผมเป็นเด็กต่างจังหวัด นาน ๆ ถึงจะได้เห็นโขนโรงใหญ่ที่มีการแสดงแบบยกรบเสียที ราชรถสวยงามมาก พอเข้ามากรุงเทพฯ ก็ไม่เห็นมีที่ไหนเล่น นึกว่าจะเล่นกันทุกวันเสียอีก เขาคิดว่าโขนคือการแสดงระดับโลก อยากให้มีสักวันหนึ่งที่คนมาเมืองไทยต้องมาดูโขน เหมือนกับเขาไปรัสเซียต้องดูบอลซอยไปญี่ปุ่นต้องดูคาบูกิ การแสดงโขนจะนิยมเล่นอยู่เพียง เรื่องเดียว คือเรื่อง รามเกียรติ์ หรือ มหากาพย์รามายณะ ศิลปะการแสดงโขนมีมานานตั้งแต่ก่อนสมัยพระนารายณ์มหาราช (อยุธยา) เสียอีก ซึ่งจากลักษณะการแต่งองค์ทรงเครื่องสันนิษฐานว่ามีต้นกำเนินมาจากการเล่นชักนาคดึกดำบรรพ์ ซึ่งไทยได้รับอิทธิพลมาจากขอมอีกทีหนึ่ง เพราะเครื่องแต่งกายกับท่ารำร่ายบางท่าใกล้เคียงกันมาก ในการแสดงโขน ผู้แสดงเป็นยักษ์และลิงจะต้องสวมหัวโขนปิดหน้าปิดตาทำให้ไม่สามารถพูดหรือขับร้อง เทวดาจะต้องสวมหัว (โขน) แต่ก็อาศัยคนพากย์แทนอยู่ เท่าที่ทราบปัจจุบันกรมศิลป์เขาก็ทำเหมือนเดิม คือ เล่น (โขน) แบบอนุรักษ์ เล่นตามจังหวะ เล่นในโอกาสต่าง ๆ" คุณมานิต เจ้าของความคิดที่จะผลักดันให้นาฏกรรมไทยโบราณอย่าง โขน กลับมาได้สำหรับโขนจินตฤมิตเป็นการนำเสนออีกรูปแบบหนึ่งที่ปรับให้เข้ากับวิถีแนวคิดและเทคโนโลยีสมัยใหม่ "คนสมัยใหม่จะชอบดูเรื่องราวมากกว่า ความละเอียดลออในขณะที่คนสมัยก่อนเขาดูความละเอียดอ่อนและความสามารถในการรำ เป้าหมายของเราเป็นชาวต่างประเทศกับคนยุคใหม่ ๆ ชัดเจนแน่กว่าฉะนั้นเราเล่นตั้งแต่ต้นจนจบเลยตั้งแต่พระนารายณ์ปราบนนทุก พระรามตามกวางไปจนถึงสีดาลุยไฟ" คุณมานิตบอกว่าในเบื้องแรกที่เขาขยายแนวคิดนี้ออกไป คนในวงการนาฏศิลป์หัวเก่ายังยอมรับไม่ได้ "คนในวงการไม่มีใครคุ้น แต่พอเราลองดูกันหลาย ๆ หนมันก็เป็นไปได้เพราะว่าไม่ได้ดัดแปลงอะไรให้เสียหาย" ส่วนที่ปรับเปลี่ยนไปมีเพียงเนื้อเรื่อง ซึ่งตัดท่อนทอนความให้กระชับและสามารถบอกเล่าให้เข้าใจเรื่องราวได้ภายในเวลาไม่เกินสองชั่วโมง "มีคนบอกว่าถ้าจะเล่นรามเกียรติ์ให้จบเรื่องจริง ๆ ต้องใช้เวลานานประมาณปีหนึ่งได้มั่ง (หัวเราะ) ถ้าจะเจาะกันในรายละเอียดจริง ๆ นะ แต่ที่เราเอามาแสดงจะมีด้วยกัน 10 ฉาก ฉากละไม่เกิน 10 นาที สิ่งที่เปลี่ยนไปคือทำเรื่องให้สนุกสนานขึ้น มีพระเอก นางเอก มีผู้ร้าย ในระดับนานาชาติ เขาเข้าใจเพราะถ้าไปเล่าเป็นตอน ๆ บางครั้งไม่มีทศกัณฐ์เลย บางครั้งไม่มีสีดาไม่มีพระราม คนก็จะดูไม่สนุกและอาจจะไม่เข้าใจด้วย" นอกจากตั้งใจจะให้มหากาพย์รามายณะเป็นที่เข้าใจง่ายของชาวต่างชาติแล้ว ยังมีอีกหนึ่งเหตุผลสำหรับการแสดงรวดเดียวจบเรื่องคือ "ผมเห็นว่าฝรั่งบางคนมาเมืองไทยครั้งเดียวแล้วก็ไม่มาอีกแล้ว ถ้าหากทำให้ดูเป็นตอน ๆ ตอนต่อไปเขาก็ไม่ได้ดู" มานิตเสริมว่า "หลายชีวิตที่เล่นเรื่องรามายณะเขาก็นิยมเล่นกันจนจบ นานาชาติ

เขาเล่าจบกัน ผมเคยไปดูที่บาหลี (อินโดนีเซีย) เขาก็เล่นจบ ผมว่าเป็นวิธีการนำเสนออีกรูปแบบหนึ่งที่น่าสนใจ ยิ่งไปกว่านั้นใน โขนจินตฤมิต นี้ยังได้ผนวกเอาเทคโนโลยีสมัยใหม่ที่หลายคนเคยลงความเห็นว่า จุดจบ ของการแสดงบนเวทีสมัยเก่าหลายประเภทเข้ามาด้วย" นักคิดผู้ริเริ่มคนเดิมบอกว่า "หากรู้จักจำนวนปรับใช้ก็น่าจะช่วยเสริมให้ศิลปะยุคโบราณดูน่าสนใจขึ้น อย่างโขนของเราที่ใครว่าเชยหรือไม่ดีอะไรทั้งหลายน่าจะเอามาผสมผสานกันได้" มานิตมองว่า โขนเป็นจินตนาการอันบรรเจิดของคนโบราณ "มีเหาะได้ หายตัวได้ เสกให้ตายทั้งกองทัพ ซึ่งเราสามารถใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ ทั้งฉาก ทั้งระบบแสง สี เสียง ระบบเลเซอร์และมัลติชั่นที่ผมเคยคลุกคลีอยู่สมัยทำงานโฆษณา" เขาว่าทั้งหมดที่กล่าวมา น่าจะเข้ามาเสริมให้เห็นภาพจินตนาการของคนสมัยนั้นได้ชัดเจนยิ่งขึ้น "เราใส่แสง สี เสียง เราย้อมท้องฟ้า เราสร้างเมฆสร้างทางเดินใต้น้ำได้ เลเซอร์ที่เข้ามาอย่างนั้นในฉาก นิวเพชร ชี้นิวแล้วจะเป็นเพชรไปทั้งโรงด้วยระบบเลเซอร์'

3. คุณอารี นักดนตรี ในวันที่ 21 ตุลาคม 2537 ณ บริษัทเฉลิมกรุงมณีทัศน์ เวลา 17.00 –18.30 น. อดีตพิธีกร นักแสดงชื่อดังของบริษัท ไทยโทรทัศน์ จำกัด

ผู้ที่มีความสุขกับงานด้านแสดงละครและชอบที่จะสอนคนให้ร้องเพลงและเล่นละครจนสามารถสร้างคณะละครของตนเองได้ ชื่อ คณะอารีวัลย์ รับผลิตละครให้กับไทยทีวีช่อง 4 บางขุนพรหม เมื่อหมดอายุราชการจากบริษัท ไทยโทรทัศน์ จำกัด ก็ได้มีโอกาสพบกับอาจารย์มานิต รัตนสุวรรณ กรรมการผู้จัดการ บริษัทเฉลิมกรุงมณีทัศน์ ได้ถูกชักชวนมาทำงานร่วมกัน เพราะเป็นคนที่มีใจรักในการละครเหมือนกัน โดยมีตำแหน่งเป็นที่ปรึกษาบริษัทเฉลิมกรุงฯ "ดิฉันเป็นคนรู้เรื่องรามเกียรติ์มาตั้งแต่เด็ก เพราะคุณแม่ท่านชอบเล่าเรื่องโขนให้ฟัง รู้ว่ากำเนิดพาลีสุครีพ หนุมาน เกิดมาอย่างไร และตัวเราก็ได้เรียนทางด้านการละครฟ้อนรำจากคุณครูนาฏศิลป์กรมศิลปากร พอได้มาดูโขนตอนงานศพญาติก็ชอบมาก แล้วเข้ามาทำงานด้านทีวี เห็นการแสดงโขนอีกก็เกิดความรู้สึกผูกพันกับโขนโดยไม่รู้ตัว" ทางเฉลิมกรุงไม่ได้เปลี่ยนแปลงศิลปะการแสดงแต่อย่างไร ท่ารำดนตรี การพากย์ยังคงเดิมเพียงแต่ว่าอาจารย์มานิตตัดทอนบทให้กระชับยิ่งขึ้น ทอนเพลงและการพากย์ให้เหลือน้อยลง แล้วใช้ดนตรีและท่าทางผู้แสดงบอกเรื่องราวให้ผู้ชมเข้าใจว่าเนื้อเรื่องเป็นอย่างไร การแสดงโขนกลุ่มเป้าหมายคือชาวต่างประเทศ บริษัทเฉลิมกรุงต้องการให้ชาวต่างประเทศที่มาเที่ยวในเมืองไทยได้เห็นและได้สัมผัสศิลปะการแสดงของไทยอย่างแท้จริง ไม่มีการแสดงชุดใดจะพร้อมเท่าโขน งดงามเท่าโขนอีกแล้ว โขนเปรียบเสมือนเอกลักษณ์ประจำชาติ ที่แสดงให้เห็นถึงวัฒนธรรมของคนไทย ก่อนแสดงจะมีการบรรยายเป็นภาษาอังกฤษในแต่ละฉากเพื่อให้ชาวต่างชาติเข้าใจเรื่องราว แต่ชาวต่างประเทศที่มาดูโขนเพียงแค่เห็นทีท่าและลีลาท่ารำก็เข้าใจ อย่างเวลาลิงเดินออกมาก็รู้แล้วว่า เออนี่ลิง นอกจากนี้เรามีความหวังอยู่ที่เด็กไทย

อยากปลูกฝังการแสดงโขนให้เขาได้ชื่นชม ได้สัมผัสเพราะสมัยนี้ไม่ค่อยมีผู้หลักผู้ใหญ่เล่าเรื่องรามเกียรติ์ให้เด็กฟัง ไม่มีหนังสือรามเกียรติ์ให้เด็กอ่านในบ้าน เราจึงปรุงแต่งฉากให้สมจริงมีแสดง สี เสียง วิจิตรตระการตา เนื้อเรื่องกระชับ เพื่อดึงดูดความสนใจให้คนรุ่นใหม่กลับมารักโขน"

4. คุณภาคภูมิ ฉิมท้วน ผู้ควบคุม เทคนิคในการแสดงโขน ในวันที่ 19 ตุลาคม 2537 โดยทางโทรศัพท์ เวลา 20.00-21.30 น. "ปัจจุบันทำงานอิสระ เกี่ยวกับเทคนิคแสง สี ให้กับคอนเสิร์ตมากกว่าละคร ในเรื่องของประสบการณ์ด้านละคร หรือโขน ไม่เคยมีประสบการณ์เลย ว่าโดยหลักการพื้นฐานแล้วเหมือนกันกับที่เคยทำแสดงคอนเสิร์ตเพราะใช้เรื่องทฤษฎีสีเหมือนกัน อย่างไรก็ตาม ความแตกต่างก็มี การให้แสงในการแสดงโขนนั้น จังหวะจะต้องคุมไปตามอารมณ์ของเรื่อง เปลี่ยนเร็ว ๆ แบบคอนเสิร์ตไม่ได้ "แต่ผมคิดว่ามันยังไม่ค่อยดีเท่าไหร่ มีบางฉากเท่านั้นที่คิดว่าพอใช้ได้อย่างฉากป่า ฉากทะเลใต้น้ำ มันขึ้นอยู่กับของประกอบฉากด้วย ส่วนในด้านเทคนิคสีก็ไม่มีอะไรมากนอกจากให้สีไปตามความรู้สึก จะเป็นในรูปแบบของสากลมากกว่า ละครไทย"

5. อาจารย์ ซูไรมาน เวศยาภรณ์ แห่งภาควิชาศิลปะการละคร คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ณ คณะอักษรศาสตร์ ตึก 3 เวลา 12.00-13.00 น. ช่วยทางด้านฉาก แสง สี เสียง

"ผมไม่ได้เป็นคนที่เข้าไปลงมือทำนะครับ เพียงแต่ไปดูแล เรื่องโครงสร้างภายในเป็นที่ปรึกษาให้เขาเท่านั้น" อาจารย ซูไรมาน ออกตัวก่อนจะพูดต่อถึงเรื่องเทคนิคที่เป็นส่วนประกอบสำคัญในการแปลงโฉมภายในโรงภาพยนตร์ ให้กลายเป็นสถานที่แสดงมหรสพบนเวทีที่ทันสมัย "สำหรับโครงสร้างภายนอกเราทำอะไรไม่ได้ เพราะว่าทางศาลาเฉลิมกรุงเขาขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถานเรียบร้อยแล้ว เพราะฉะนั้นเราไม่มีสิทธิ์ไปเปลี่ยนแปลงเลย ที่ใส่เข้าไปก็มีระบบเหาะ ระบบลอยตัวของทั้งคนและฉาก" อาจารย์อธิบายต่อว่า "การขึ้นลงของฉากทั่ว ๆ ไป จะมีการซอยชั้นมากขึ้น ทำให้ทำฉากได้หลายชุด และสามารถทำโปรดั๊กชั่น หรือการแสดงซ้อน ๆ กันได้หลายชุด (หลายเรื่อง) ไม่จำเป็นต้องใช้เฉพาะกับโขนเท่านั้น แต่ก็อยากใช้กับโขนเป็นพิเศษ" ในส่วนของฉากยังมีการนำระบบ 'สกรีนผ้ามุ้ง' เข้ามาใช้ด้วย "เราใช้ผ้าผืนเดียวตลอดไม่มีรอยต่อ ซึ่งเราสามารถจะได้ภาพที่เก็บดีไซน์เอาไว้ได้ทุกอย่าง" ผ้ามุ้งที่ว่ามีประสิทธิภาพใช้ในการฉายภาพซ้อน หรือทำฉากซ้อนกันทำให้เกิดมิติความลึกที่ไกลมาก ๆ ซึ่งสามารถสร้างภาพจินตนาการได้งดงาม "เช่นถ้าเราพูดถึงเรื่องการยกกองทัพ เราก็จะสร้างภาพซ้อนการยกทัพทั้งหน้าทั้งหลัง หรือว่าภาพบนแม่น้ำ บนสวรรค์ จะดูสวยงามเพราะว่ามีความนุ่มนวล" นอกจากนี้ยังมีการปรับปรุงแต่งให้เกิดภาพบนผ้ามุ้งที่งดงามยิ่งขึ้น "ถ้าเราจัดแสงส่องไปด้านหลังผ่านผ้ามุ้งออกไปแล้วก็ฉายภาพไปสู่ผ้ามุ้งอีกทีจะเกิดภาพซ้อนเกิดอิลลูชั่น (ภาพลวงตา) มากมาย ดูน่าสนใจและดูเป็นจินตนาการมากทั้ง ๆ ที่เราอาจจะใช้แค่การเพ้นท์ลงไป แต่เราจะได้ภาพที่ไกลและใกล้

ในขณะเดียวกันก็มองเห็นสรรพ์ ตรงกลางด้วย" อาจารย์ซูไรมานบอกว่า จริง ๆ เทคนิควิธีแบบนี้มีใช้มานานแล้วหากผ้ามุ้งที่นำมาใช้ไม่ได้เป็นผืนเดียวกันตลอด "แต่เป็นผ้ามาต่อ ๆ กัน ทำให้ดูแล้วมันขัดตาไม่สวย พอเราใช้ผ้าทั้งผืนแล้วจะทำให้ภาพออกมากลมกลืน ดูแล้วสวย มันจะไม่อยู่นิ่ง ดูมีการเปลี่ยนแปลงไปได้อยู่ตลอดเวลา เราอยากจะได้จินตนาการในลักษณะไหนก็ทำได้" ในส่วนของระบบแสงอาจารย์บอกว่ามีการใช้แสงอย่างได้มาตรฐาน "คือระบบแสงสามารถใช้ในจุดไหนก็ได้ สามารถคอนโทรล (ควบคุม) ให้ใช้ได้ทีละหนึ่งดวงซึ่งเราใช้ได้มากกว่า การผสมแสงสีจะทำได้เพิ่มมากขึ้นและทำได้ดีขึ้น" อาจารย์กล่าวว่า ตามปกติแล้วการควบคุมแสงจะออกมาในลักษณะหนึ่งปุ่มต่อสองหรือสามดวง ทำให้การผสมแสงสีและการจัดแสงลงตามจุดที่ต้องการเป็นไปได้ยาก "บางทีที่ไม่ลงตัว เราก็ต้องเอาปลั๊กออก ทำให้เสียอุปกรณ์แสงไปเปล่า ๆ แสงยังได้เพิ่มขึ้นครบถ้วนตามกระบวนการของละครที่ดีอีกด้วย อาจารย์เห็นว่า โดยลักษณะของโขนเองนั้นมีสีสันและเสื้อผ้าที่สวยงามอยู่แล้วฉะนั้นการออกแบบจัดแสงที่ดีจึงไม่ควรเน้นสีสันมากเกินไป "แค่จัดมุมแสงให้สวย ให้เคลียร์ จัดองค์ประกอบให้ดีจะสวยงามมาก" สำหรับอุปกรณ์ไฮเทคโนโลยีอย่างอื่น เช่น เครื่องสแกนเน่อร์ หรืออินเตอร์บีมอาจารย์ซูไรมานบอกว่า แม้มีก็ไม่ควรใช้อย่างพร่ำเพรื่อ หากต้องเลือกเอามาลงในจุดที่เหมาะสมการเล่นเทคนิคไฮเทคเปรียบเสมือนการสร้างจินตนาการจากเรื่องราวรามายณะออกมาเป็นภาพให้เห็นจริง "โดยปกติเราใช้จินตนาการในลักษณะที่เป็นคำพูดบรรยายให้เข้าใจ คราวนี้เราทำให้เห็นภาพมากขึ้น ก็ยิ่งทำให้คนคล้อยตามมากขึ้นทำให้ทุกอย่างดูสมเหตุสมผล" อาจารย์เสริม ว่า ผู้กำกับการแสดงหากสามารถเข้าใจทุก ๆ ส่วนไม่ว่าจะเป็นบทละคร ท่วงท่าการร่ายรำ รวมไปถึงเทคนิคพิเศษที่ใช้อย่างลงตัวพอเหมาะถ้าผู้ควบคุมสามารถประสาน ทุกส่วนลงตัวกันได้พอดี จะทำให้โขนร่วมสมัยนี้น่าสนใจมาก อาจารย์คิดว่าถ้าเป็นสมัยก่อนที่ทำโขนแล้วมีเทคนิคต่าง ๆ อย่างปัจจุบัน ก็คงจะเอาเข้าไปใส่อยู่แล้ว" อาจารย์คนเดิมยังแสดงความเห็นต่อไปอีกว่า "บังเอิญสมัยนั้นเขายังไม่มี ฉะนั้นการทำให้น่าสนใจก็คือเน้นสีสันต่าง ๆ ของเสื้อผ้า แล้วก็ลีลาท่าทางการร่ายรำทั้งหมด ซึ่งพอมาถึงปัจจุบันเราทำซ้ำ ๆ กันไปจึงเกิดความเบื่อหน่าย" อาจารย์ซูไรมานกล่าวว่าโขนจินตนฤมิตเป็นจินตนาการที่น่าสนใจของมานิต รัตนสุวรรณ ซึ่งต้องการทั้งอยากจะอนุรักษ์โขนแบบเก่าให้ดำรงอยู่ และขณะเดียวกันพยายามหาวิธีจูงใจให้คนไทยยุคนี้ติดตามด้วย "คิดว่าคงไม่เป็นการทำลายภาพพจน์อันเก่าหรอก เพราะบทก็เป็นเนื้อหาเก่าแต่กระชับขึ้น ผมคิดว่าถ้าคนเขามาดูที่เฉลิมกรุงแล้วยิ่งเป็นการกระตุ้นให้เขาอยากดูของเก่าเพื่อเปรียบเทียบ ก็ช่วยยืดอายุของเก่าออกไปได้อีก"

1.2 การจัดแสดงโขนครั้งที่ 2 วันที่ 3 ธันวาคม พ.ศ. 2548 ตอน พระจักราวตาร

ผู้รับผิดชอบโครงการจัดการแสดง บริษัท ศิลป์ศิริ โขนละคร จำกัด

โดย อาจารย์คณิต คุณาวุฒิ และผู้ช่วยศาสตราจารย์พรรัตน์ ดำรุง

วัตถุประสงค์ เพื่อเฉลิมพระเกียรติในวาระที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงครองสิริราชสมบัติครบ 60 ปี ใน พ.ศ. 2549

การแสดงรอบปฐมทัศน์ วันที่ 3 ธันวาคม พ.ศ. 2548

คณะทำงาน โขน ศาลาเฉลิมกรุง

ฝ่ายบริหาร

คณิต คุณาวุฒิ	ผู้อำนวยการผลิต
พรรัตน์ ดำรุง	ผู้อำนวยการแสดง
อรุณวดี ลีวะนันทเวช	ผู้จัดการแสดง
นวรัตน์ ล่ามสมบัติ	ผู้กำกับเวที

ฝ่ายการผลิต

ประสิทธิ์ ปิ่นแก้ว	ที่ปรึกษาการแสดง
ไพโรจน์ ทองคำสุก	จัดทำบทและกำกับการแสดง
สุรพงษ์ โรหิตาจล	บรรจุเพลง
เฉลิมศักดิ์ ปัญญาวัติวงศ์	ผู้ช่วยกำกับการแสดง

ที่ปรึกษา

ไพฑูรย์ เข้มแข็ง	ที่ปรึกษาฝ่ายพระ
บุนนาค ทรรทรานนท์	ที่ปรึกษาฝ่ายนาง
จุลชาติ อรัณยะนาค	ที่ปรึกษาฝ่ายยักษ์
วิโรจน์ อยู่สวัสดิ์	ที่ปรึกษาฝ่ายลิง
Allan Stichbury	ที่ปรึกษาฝ่ายฉากและแสง
สินนภา สารสาส	ที่ปรึกษาฝ่ายเสียงและดนตรี
สัญชัย เอื้อศิลป์	ที่ปรึกษาฝ่ายเสียงและดนตรี
นิกร แซ่ตั้ง	ที่ปรึกษาฝ่ายบท

ผู้ออกแบบ

พรรัตน์ ดำรุง	ผู้กำกับศิลป์
Allan Stichbury	ออกแบบฉาก
สุเทพ มนูเสวต	ผู้ออกแบบแสง

สุพงศ์ โรหิตาจล ผู้ควบคุมวงดนตรี
สุพรทิพย์ ศุภรกุล ผู้จัดสร้างเครื่องแต่กายและเครื่องประกอบการแสดง
ชัยวัฒน์ ไชยประเสริฐ ผู้ควบคุมฝ่ายเครื่องแต่งกาย

ผู้ฝึกซ้อม

อาจารย์สมเจตน์ ภูนา ครูฝึกซ้อมฝ่ายพระ
อาจารย์พงษ์ศักดิ์ บุญล้น ครูฝึกซ้อมฝ่ายพระ
อาจารย์รจนา ทับทิมศรี ครูฝึกซ้อมฝ่ายนาง
อาจารย์กฤษกร สืบสายพรหม ครูฝึกซ้อมฝ่ายยักษ์
อาจารย์วัชรวัน ธนพัฒน์ ครูฝึกซ้อมฝ่ายยักษ์
อาจารย์กิติพงษ์ ไตรพงศ์ ครูฝึกซ้อมฝ่ายลิง
อาจารย์พัฒนพงษ์ อรัณยะนาค ครูฝึกซ้อมฝ่ายลิง

ราคาบัตรเข้าชม 1,200 1,000 และ 800 บาท คนไทยลด 50%

วันเวลาจัดการแสดง วันพฤหัสบดี วันศุกร์ วันเสาร์ เวลา 20.30 น. ส่วน วันจันทร์ วันอังคาร วันพุธ จะเปิดกว้างไว้จัดการแสดงรอบพิเศษสำหรับ นักเรียน นิสิต นักศึกษา โดยจัดแสดงตั้งแต่งเวลา 14.00 น.

นักแสดง นักศึกษาและเยาวชนจากหลายสถาบัน สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ วิทยาลัยนาฏศิลป์

การฝึกซ้อม ทำการฝึกซ้อมทุกวัน วันละ 4 ชั่วโมง ตั้งแต่เวลา 18.00-22.00 น.

ประเด็นในการนำเสนอ การแสดงโขนศาลาเฉลิมกรุง เนื้อหาในแต่ละตอนมีนัยที่สื่อถึงการเคารพเทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์ สอดแทรกคติคำสอนในเรื่องธรรมะย่อมชนะอธรรม ดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว ยกย่องสรรเสริญคุณงามความดี ซื่อสัตย์ จงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์ และกตัญญูกตเวทีต่อแผ่นดิน

วิธีการนำเสนอ

รูปแบบการแสดงโขนเป็นแบบโบราณ รักษาขนบเดิมไว้ การเล่าเรื่องสั้นกระชับเข้าใจง่ายดำเนินเรื่องเร็ว พระจักราวตารในรูปแบบการแสดงโขนแบบโบราณ โดยนำเอาลักษณะการแสดงแบบโบราณ ที่มิได้นำเสนอกว่าครึ่งศตวรรษกลับมานำเสนอใหม่แก่สายตาผู้ชมชาวไทย

การดำเนินเรื่องในบางช่วงจะใช้วิธีนำเสนอ 2 เหตุการณ์ที่ต่อเนื่องสัมพันธ์กันให้เกิดขึ้นพร้อมกันบนเวที และบางฉากจะนำการเชิดหนังใหญ่แบบโบราณ ซึ่งหาชมได้ยากยิ่งในปัจจุบันมาประกอบการเล่าเรื่อง ทำให้เกิดการดำเนินเรื่องที่กระชับมากขึ้น เช่น ตอน พระรามตามกวาง

ฉากและอุปกรณ์การประกอบฉาก การออกแบบฉากการแสดง โขน ศาลาเฉลิมกรุง ได้รับแรงบันดาลใจมาจากกิจกรรมฝาผนังเรื่องรามเกียรติ์ที่วัดพระศรีรัตน์ศาสดาราม (วัดพระแก้ว) เช่น “พระรามได้พล” ในการแสดงชุด “พระจักราวตาร”

อุปกรณ์ประกอบฉากหลายอย่างรังสรรค์ขึ้นมาใหม่ เช่น ราชรถ ซึ่งมีความแตกต่างกันระหว่างราชรถของพระรามกับทศกัณฐ์ โดยราชรถของพระรามแกะสลักเป็นพญาครุฑ อันเป็นพาหนะทรงของพระนารายณ์ตามความเชื่อในศาสนาพราหมณ์ ส่วนราชรถของทศกัณฐ์มีลวดลายแกะสลักเป็นพญานาค ซึ่งได้แรงบันดาลใจมาจาก ศรนาคบาศ อาวุธของทศกัณฐ์ ที่ใช้รบกับพระราม

การพากย์เจรจาและเพลงหน้าพาทย์ การแสดงโขนแต่เดิมไม่มีบทร้อง ดำเนินเรื่องด้วยการพากย์เจรจา และเพลงหน้าพาทย์เป็นหลัก ซึ่งโขนศาลาเฉลิมกรุงได้นำวิธีการดังกล่าวมาใช้เพื่อการดำเนินเรื่องที่กระชับมากขึ้นบทพากย์ที่นำมาใช้ในการแสดงนั้น เรียบเรียงใหม่โดยอ้างอิงจากหนังสือประชุมคำพากย์สมัยอยุธยาซึ่งรวบรวมโดยกรมศิลปากร ส่วนการดำเนินเรื่องจะอิงตามบทพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช และพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศล้านภาลัย ซึ่งถือว่าเป็นบทที่มีเนื้อหาครบถ้วนบริบูรณ์ที่สุด

เพลงหน้าพาทย์ที่ใช้ในการแสดงโขนศาลาเฉลิมกรุง บรรเลงโดยวงปี่พาทย์เยาวชนที่ควบคุมดูแลโดยตระกูล โรหิตาจล ซึ่งเป็นตระกูลที่มีความเชี่ยวชาญด้านดนตรีไทยเป็นอย่างยิ่ง

การพากย์ มีการจัดเวทีด้านหน้าเพื่อให้เห็นผู้พากย์ เพื่อให้เกิดปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้พากย์กับผู้ชม ผู้ชมจะได้เห็นลีลา และอารมณ์ของผู้พากย์อย่างชัดเจนซึ่งจะช่วยเสริมอรรถรสในการชมโขนได้มากยิ่งขึ้น

การแต่งหน้า โดยนำวิธีการแบบโบราณมาใช้ซึ่งของโบราณจะแต่งหน้าขาวนวลงาม การเขียนคิ้ว ปาก ตา นำต้นแบบมาจากลวดลายบนหัวโขน

การแต่งกาย เครื่องแต่งกายของตัวโขนต้นแบบมาจากเครื่องทรงของกษัตริย์ในสมัยกรุงศรีอยุธยาโดยศึกษาข้อมูลจากการบันทึกของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาดำรงราชานุภาพ ภาพการแสดงโขนแบบโบราณในหอจดหมายเหตุแห่งชาติ และเครื่องแต่งกายโขนแบบดั้งเดิมที่จัดแสดงในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติซึ่งมีลักษณะเด่นคือ มีแขนและเสื้อเกาะคนละสีประดับเลื่อมไหม สีเงิน สีทอง เน้นลายละเอียดของลวดลายผ้าปักและตัดเย็บอย่างประณีตบรรจง

ภาพที่ 4-1 เครื่องแต่งกาย (www.pantip.com)

2.3 การจัดแสดงโขนครั้งที่3 26 ธันวาคม พ.ศ. 2550 ตอน หนุมานชาญกำแหง

ผู้รับผิดชอบการจัดการแสดง แบ่งออกเป็น 3 ช่วง

ช่วงก่อตั้ง บริษัท ศิลป์ศิริโขนละคร จำกัด โดย อาจารย์คณิต คุณาวุฒิ และรองศาสตราจารย์พรรัตน์ ดำรุง

ช่วงที่สอง ดร.ไพโรจน์ ทองคำสุก

ปัจจุบัน อาจารย์ เฉลิมศักดิ์ ปัญญาวัติวงศ์

วัตถุประสงค์ เพื่อเฉลิมพระเกียรติในวาระที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงครองสิริราชสมบัติครบ 60 ปี

กลุ่มเป้าหมาย ชาวไทยและชาวต่างชาติ

เวลาการแสดง 19.00 น. ถึง 21.00 น. (1 ชั่วโมง 30 นาที)

บัตร ราคา 1,200 1,000 และ 800 บาท คนไทยลด 50 %

ประเด็นในการนำเสนอ หนุมานที่มีความจงรักพักดีต่อพระราม เปรียบเสมอข้าราชบริพารที่มีความจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์

ประเภทโขนที่ใช้ในการแสดง โขนกลางแปลง โขนหน้าจอ โขนฉาก โขนโรงใน โขนชักรอก

นักแสดง นักแสดงส่วนใหญ่จะใช้นักแสดงชุดเดิมในชุดพระจักราวตาร และมีการคัดเลือกนักแสดงเพิ่มเติม โดยคณาจารย์และผู้เชี่ยวชาญจากกรมศิลปากร นักแสดงแบ่งออกเป็น

4 ฝ่าย ฝ่ายพระ 4 คน ฝ่ายนาง 10 คน ฝ่ายยักษ์ 15 คน ฝ่ายลิง 20 คน ตัวสำรองฝ่ายละ 5 คน ยกเว้นฝ่ายพระมีตัวสำรอง 2 คน

เครื่องแต่งกาย ในนาฏกรรมโขน ถือว่านาฏยาภรณ์ ซึ่งประกอบไปด้วยพัสตราภรณ์หรือเสื้อผ้า ศิราภรณ์หรือเครื่องประดับศีรษะและเครื่องประดับร่างกายที่สำคัญอย่างยิ่ง เพราะนอกจากจะช่วยเสริมให้การแสดงมีความอลังการและงดงามวิจิตร ด้วยเครื่องแต่งกายอย่างไทยแท้โบราณแล้วยังเป็นหัวใจที่ทำให้โขนเป็นการแสดงที่สง่างามสมกับเป็นนาฏศิลป์ชั้นสูง

นาฏยาภรณ์ของโขนได้นำต้นแบบมาจาก เครื่องทรงของพระมหากษัตริย์ตั้งแต่สมัยอยุธยาโดยเฉพาะอย่างยิ่งเครื่องแต่งตัวพระ ที่ยึดถือรูปแบบดั้งเดิมไม่สามารถปรับเปลี่ยน จึงเรียกว่ายืนเครื่อง ขณะที่ตัวนาง ยักษ์ และลิง ได้มีการนำรูปแบบเครื่องแต่งตัวมาดัดแปลง

เครื่องแต่งตัวโขนในการแสดงโขน อันได้แก่ ตัวพระ ตัวนาง ตัวยักษ์ ตัวลิง จะแตกต่างกันไปและมีองค์ประกอบต่าง ๆ มากมาย อย่างไรก็ตาม หากตัวละครใดที่มีความสำคัญลดลั่นลงไปไม่จำเป็นต้องมีเครื่องแต่งกายครบทุกชิ้น นอกจากนี้ในส่วนของตัวยักษ์และตัวลิงนั้น เนื่องจากมีตัวละครอยู่มาก จึงมีการกำหนดให้ตัวละครมีสีสันที่แตกต่างกันออกไป

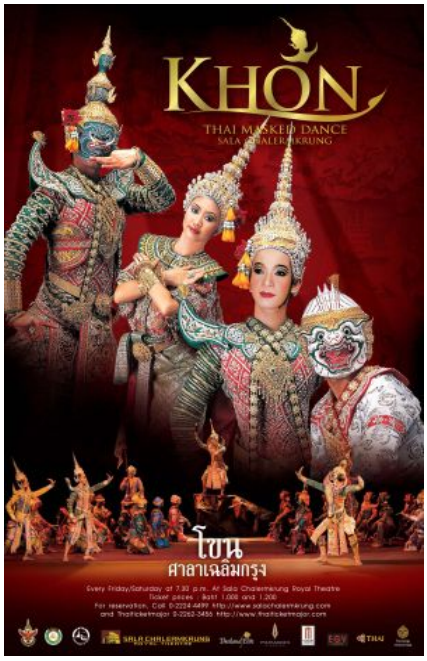

ภาพที่ 4-2 เครื่องแต่งกาย (www. Thaiticketmajor.com)

วิธีการแต่งหน้า รูปแบบการแต่งหน้าทีไม่เหมือนกับการแสดงนาฏศิลป์ไทยทั่วไป คือ การแต่งหน้าโดยกรีดอายไลเนอร์บนชั้นตาเพียงเส้นเดียวเท่านั้น เมื่อเห็นแล้วสามารถทราบได้เลยว่าเป็นการแต่งหน้าของโขนศาลาเฉลิมกรุง ซึ่งนับได้ว่าเป็นเอกลักษณ์ที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งในการแสดงโขนศาลาเฉลิมกรุง

ภาพที่ 4-3 การแต่งหน้า (www.classified.nalueng.com)

ดนตรีและเพลงที่ใช้ประกอบการแสดง

ควบคุมวงโดย อ. สุรพงศ์ โรหิตาจล วงดนตรีที่ทำหน้าที่บรรเลงหน้าพาทย์ คือวงปี่พาทย์ โดยเรียกชื่อวงตามเครื่องดนตรีที่ใช้เป็นเครื่องนำ คือ ปี่ใน นอกจากนั้นยังประกอบด้วย ระนาดเอก ระนาดทุ้ม ฆ้องวงใหญ่ กลองทัด ตะโพน และฉิ่ง เพลงที่ใช้ประกอบการแสดง ได้แก่ เพลงหน้าพาทย์ ซึ่งเป็นเพลงบรรเลงที่มีการกำหนดทำนอง จังหวะ และโอกาสในการใช้ไว้อย่างชัดเจน เพื่อประกอบการแสดงอากัปกริยา อารมณ์ และการเปลี่ยนแปลงอื่น ๆ ของตัวละคร เช่น การเดิน การเหาะ หรือเป็นกิริยาสมมุติต่าง ๆ เช่น ฟ้าร้อง แผ่นดินสะเทือน เป็นต้น

เรื่องย่อ หนุมานชาญกำแหง

พระอิศวรตรัสใช้ให้พระพายนำเทพอาวุธ และพลังแห่ง พระองค์ ไปซัดใส่ปาก นางสวาหะ ที่ถูกนางอัจนาผู้เป็นแม่สาป ให้ยืนตีนเดียวเหนี่ยวกินลมอยู่ที่เขาพนมจักรวาล เพื่อที่จะให้เกิดวานร เพื่อรอเป็นข้าทหารของพระราม และให้นามว่า หนุมาน ครั้นถึงวันอังคาร เดือนสาม ปีขาล นางสวาหะได้ให้กำเนิดหนุมานเป็นวานรเผือก มีสี่หน้า แปดมือ มีกุณฑลขนเพชร เขี้ยวแก้ว หาวเป็นดาวเดือนตะวัน นางสวาหะ ได้สั่งให้ หนุมานเข้าเป็นข้าทหาร ของผู้ที่เห็นกุณฑล

ขนเพชรเขี้ยวแก้ว ในกายหนุมาน เพราะผู้นั้นคือพระนารายณ์อวตาร ลงมาเป็น พระราม หนุมาน เที่ยวไปในอากาศ เห็นสวนพระอุมา จึงเข้าไปเก็บกินประสาลิง พระอุมาโกรธสาปให้อ่อนกำลัง ต่อเมื่อพบพระรามแล้ว ลูบหลัง หัวจรดหางสามครั้ง จึงจะพ้นสาปและได้พลังกลับคืน หนุมาน ได้ไปเป็นข้าทหารพระราม และอาสาสืบหาทางไป กรุงลงกา พระรามฝากให้นำผ้าสไบ และแหวน ไปถวาย นางสีดา และบอกความลับ เรื่องที่พระองค์ทรงสบพระเนตรกัน เมื่อครั้งไปยกมหาธนูโมลี ถ้านางสีดาไม่เชื่อเพราะนางไม่รู้จักหนุมาน หนุมาน ไปพบ นางสีดา นางกำลังจะผูกคอตายจึง เข้าช่วยไว้ และเชิญให้นาง นั่งบนฝ่ามือ กลับไปหาพระราม นางสีดาเกรงจะถูกติฉิน ว่ายักษ์ลักมา ลิงพาไป จึงให้หนุมานกลับมาเชิญพระราม ข้ามสมุทรไปช่วยนาง หนุมานรับคำ ก่อนจะกลับ ได้ฆ่า สหัสกุมารลูกทศกัณฐ์ 1,000 ตน ตายสิ้น

หนุมานอาสาพระรามไปลวงเอาดวงใจทศกัณฐ์ที่ถอดฝากไว้ที่พระฤาษีโคบุตร และ ขอให้พระฤาษี พาไปฝากตัวกับทศกัณฐ์ พระฤาษีต้องมนต์ หนุมานมอบกล่องดวงใจทศกัณฐ์ ให้ ทศกัณฐ์ถึงคราวชะตาขาด ทศกัณฐ์หลงกลรับหนุมานเป็นลูก เมื่อออกรบ พระรามแผลงศร พรหมาสตร์สังหารทศกัณฐ์ หนุมานขยี้ดวงใจให้ทศกัณฐ์สิ้นชีวิต พระรามจึงชนะศึก และแต่งตั้ง ให้หนุมานเป็น พระยาอนุชิตจักรกฤษณ์พิพรรธ พงศา ได้ไปครองเมืองนพบุรี

ส่วนที่ 2 ผลสรุปการสัมภาษณ์ แบบแผนการจัดการแสดงโขนของโรงมหรสพหลวง ศาลาเฉลิมกรุง ตอนหนุมานชาญกำแหง

1. อาจารย์ อรุณวดี ลีวะนันทเวช ผู้จัดการแสดง โขน ชุดหนุมานชาญกำแหง โรงมหรสพหลวงศาลาเฉลิมกรุง พ.ศ. 2552 เวลา 10.00-12.30 น.

โครงสร้างการจัดการเป็นแบบ Theatre Company คือ มีผู้บริหารดำรงตำแหน่ง ผู้อำนวยการ (Executive Director) เป็นผู้กำหนดทิศทางด้านนโยบายการเงิน การจัดการ และ ผู้กำกับศิลป์ (Artistic Director) ผู้กำหนดทิศทางและนโยบายของการแสดงและข้อเกี่ยวข้อง เชิงศิลป์ในส่วนของ การผลิต (Production) ทั้งหมด โดยมี ผู้จัดการแสดง (Production Manager) เป็นผู้จัดการด้านการปฏิบัติงาน บริษัทรับผิดชอบเฉพาะส่วนการผลิตงานแสดงโขนเท่านั้น มีตำแหน่ง ผู้จัดการแสดง (Production Manager) จัดทำและเสนองบประมาณ ของการแสดงใ ห้ผู้บริหารพิจารณาประสานงานกับผู้ออกแบบฝ่ายต่าง ๆ ได้แก่ ฉาก เครื่องแต่งกาย เครื่อง ประกอบการแสดง รวมทั้งผู้จัดสร้างฉาก เครื่องแต่งกาย เครื่องประกอบการแสดง และตัวหนังใหญ่ จัดการและประสานงานการคัดเลือกนักแสดงและนักพากย์ จัดทำตารางการซ้อม การแสดง และ ประสานงานและดูแลการซ้อม จัดการบริหารบุคคล ได้แก่ ฝ่ายกำกับ และ ฝ่ายคณาจารย์ศิลปิน

ฝ่ายนักแสดงและนักพากย์ ฝ่ายนักดนตรี ดูแลการติดตั้งฉาก ซ่อมแซม และรื้อถอนฉากในส่วนของเทคนิคทั้งหมด จัดการด้านการ จ่ายเงินเดือน นักแสดงและทีมงานทั้งหมด ตำแหน่ง ผู้กำกับเวที (Stage Manager) รับผิดชอบในส่วนของคิวการแสดงทั้งหมด รับผิดชอบตารางการทำงานของนักแสดง นักพากย์และนักดนตรี รับผิดชอบตรวจสอบ ฉากและอุปกรณ์ การแสดง ให้พร้อมสำหรับการแสดง รับผิดชอบและดำเนินการซ้อมการแสดงทุกครั้ง รับผิดชอบการ ขานคิวการแสดงทั้งหมด ช่วยประสานงานการจ่ายเงินเดือนนักแสดง ตำแหน่ง ผู้ช่วยผู้กำกับเวที (Assistant Stage Managers) รับผิดชอบ และช่วยเหลือในการซ้อมการแสดงให้ราบรื่น ช่วยประสานงานระหว่างการแสดง ในคิวการแสดงต่าง ๆ ช่วยขนย้ายฉากและเครื่องประกอบการแสดงในระหว่างการแสดงรายรับมาจากศาลาเฉลิมกรุง ตามสัญญาที่ตกลงทำร่วมกัน มีลักษณะการจ้างงานตามสัญญาบริษัท มีสิทธิ์ทางด้านการสร้างงานศิลปะโดยมีศาลาเฉลิมกรุงเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์ผลงานหลังจากการผลิตแล้วเสร็จ มีสวัสดิการต่าง ๆ ของทีมงานและนักแสดงในอัตรานักแสดงมืออาชีพประกัน อุบัติเหตุตลอดระยะเวลาสัญญา ค่าจ้างรักษาพยาบาลตามกรณี การคัดเลือกนักแสดง คัดเลือกตามขนบ โขน มีการตัดสินด้วยรำแม่บท โดยคำนึงถึงอะไรเป็นหลัก เวลา เงิน ทุกองค์ประกอบ ได้แก่ ผลผลิตของงานการแสดง ระยะเวลา และงบประมาณ ปัญหาในการคัดเลือกการแสดง คือการโฆษณาไม่ทั่วถึง เจาะแค่กลุ่มในแวดวงกรมศิลปากร ในกรุงเทพ ช่วงเวลาเตรียมงาน เจ้าหน้าที่แต่ละฝ่ายเตรียมงาน โดยนัดประชุมหารือ เรื่องแบบฉากและวิเคราะห์ความเป็นไปได้ในการเปลี่ยนฉาก ฝ่ายสร้างฉากเสนอราคา ตกลงราคา สร้างฉากฝ่ายเสื้อผ้าทำรีเสิร์ชและจัดสร้างเสื้อผ้าใหม่ ฝ่ายเครื่องประกอบการแสดง จัดสร้างตามแบบและวิเคราะห์ความเป็นไปได้ร่วมกับฝ่ายฉาก หนังใหญ่จ้างให้จัดทำ ตามขนบธรรมเนียมประเพณีเดิม เมื่อทุกอย่างสร้าง การซ้อมเทคนิคนัดซ้อมเปลี่ยนฉาก ฝึกซ้อมและจับเวลาการเปลี่ยนฉาก คิวแสงและคิวเสียง ปัญหาของเจ้าหน้าที่ฝ่ายต่าง ๆ ในช่วงเวลาการเตรียมงานทีมงานฝ่ายเปลี่ยนฉากเป็นทีมงานที่มีแรงงานที่ดีแต่ขาดทักษะและความเข้าใจในด้านการแสดงต้องมีการฝึกซ้อมให้เพิ่มมากขึ้น พบปัญหาด้านสถานที่บริเวณหลังฉาก มีน้อย และไม่สามารถเก็บฉากที่สูง ๆ ได้ฉากที่ต้อง แขวนกับการ์แขวนไฟ มีระยะใกล้กันมาก ต้องฝึกซ้อมและจัดคิวการทำ ไฟ (Rigging) ฉากต่าง ๆ ช่วงเวลาซ้อมการแสดง จะดูซ้อมและจดคิวการแสดงและประชุม เรื่องคิว ทำความตกลงเรื่องคิวการแสดง กับผู้กำกับเวที ปัญหาของเจ้าหน้าที่ฝ่ายต่าง ๆ ในช่วงเวลาซ้อมการแสดงขาดการทำความเข้าใจในสายงานการทำงาน ในขอบข่ายความรับผิดชอบ เนื่องจากฝ่ายฉากกับแสงเสียงเป็นคนละผู้บริหาร ส่วนช่วงเวลาการแสดงจริง เจ้าหน้าที่แต่ละฝ่ายเตรียมงาน มีการวอร์มและซ้อมคิวรบ กับคิวแสงเป็นหลัก ฝ่ายฉาก ซ้อมและตรวจตรา ความ เรียบร้อย และปลอดภัยของฉาก ปัญหาของเจ้าหน้าที่ฝ่ายต่าง ๆ ในช่วงเวลาการแสดงจริง สถานที่ ค่อนข้างคับแคบ เมื่อเทียบกับ

จำนวนคนทำงานในบริเวณหลังฉาก จากการวางแผนดำเนินงานมีตามแผนที่ได้วางไว้ทั้งหมด และมีการสนับสนุนให้บุคลากรพัฒนาศักยภาพ/ ความก้าวหน้าของตนเอง ทุกสายงาน อย่างต่อเนื่อง โดยจัดจ้างคณาจารย์ผู้มีความรู้มาซ้อม และขัดเกลาเพิ่มเติมให้ทุกวันเสาร์ ตอนบ่าย การติดตามประเมินผล ในส่วนทีมงาน มีการจัดการประชุมนักแสดง มีการจัดการประชุมคณะทำงาน ไม่มีการประเมินผลในส่วนของผู้ชม

2. สรุปสัมภาษณ์ ดร. ไพโรจน์ ทองคำสุข ผู้กำกับการแสดง โขน ชุดหนุมานชาญกำแหง ณ โรงละครแห่งชาติ วันที่ 20 เมษายน พ.ศ. 2553 เวลา 10.00 น.

ระยะการทำงานของครู ตั้งแต่เริ่มโครงการนี้ โดย รศ.พรรัตน์ และ บริษัท ศิลป์ศิริโขนละคร จำกัด ทาบทามมาให้ช่วยกำกับการแสดงโขน ตอนแรกคือ ตอน พระจักราวตาร ชุดที่สอง ตอนหนุมานชาญกำแหง ในตอนหนุมานชาญกำแหง ครูเป็นคนคิดประเด็นในการนำเสนอ พูดถึงหนุมานที่มีความจงรักภักดีต่อพระราม เปรียบเสมอข้าราชบริพาที่มีความจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์ โดยนำเอาภารกิจของหนุมานที่ทำเพื่อพระราม มาสร้างเป็นฉากโดยแบ่งออกเป็น 8 ฉาก จุดเด่นของการแสดงในชุดนี้ มีเรื่องเครื่องแต่งกายที่เป็นลักษณะเฉพาะของที่นี้ คือเครื่องแต่งกายของตัวโขนต้นแบบมาจากเครื่องทรงของกษัตริย์ในสมัยกรุงศรีอยุธยาโดยศึกษาข้อมูลจากการบันทึกของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาดำรงราชนุภาพ ภาพการแสดงโขนแบบโบราณในหอจดหมายเหตุแห่งชาติ และเครื่องแต่งกายโขนแบบดั้งเดิมที่จัดแสดงในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติซึ่งมีลักษณะเด่นคือ มีแขนและเสื้อเกาะคนละสี การแต่งหน้า โดยนำวิธีการแบบโบราณมาใช้ซึ่งของโบราณจะแต่งหน้าขาวนวลงาม การเขียนคิ้ว ปาก ตา นำต้นแบบมาจากลวดลายบนหัวโขน และม่านการแสดงที่เราจะไม่ปิดม่านเลย นอกจากเพลงหน้าพาทย์ การคัดเลือกนักแสดง โดยการพิจารณาจากฝีมือ ประสบการณ์ในการแสดง ปฏิภาณไหวพริบในการแก้ไขปัญหาเฉพาะความสามารถในการแสดงออก ลีลาท่าทาง ความสนใจ ความตั้งใจและทุ่มเทในการแสดง และการฝึกซ้อม โดยแบ่งตัวละครออกเป็น 4 ฝ่าย หน้า พระ นาง ยักษ์ ลิง มีผู้ตัดสินเป็นคณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ ทางด้านนาฏศิลป์ หลังจากผลิตการแสดงชุดที่สองเสร็จ บริษัท ศิลป์ศิริโขนละคร จำกัดก็ออก บริษัทเฉลิมกรุงมณีทัศน์ผู้ดูแล ศาลาเฉลิมกรุง ได้มอบหมายให้ครูเป็นผู้ควบคุมการแสดงต่อ และยังคงเป็นผู้กำกับด้วย ในการจัดการตรงนี้ ครูมีผู้ช่วยเป็นผู้ดูแลนักแสดง ฝ่ายพระ นาง ยักษ์ ลิง คอยดูแลนักแสดง ครูจะรับเงินจาก บริษัทเฉลิมกรุงมณีทัศน์โดยตรง ในส่วนการแสดง มีฉากที่ใช้ในการแสดง มีการเปลี่ยนแปลงตามผู้บริหารหลายท่านที่เข้ามามีส่วนแสดงความคิดเห็นในการแก้ไขการแสดง โดยมิได้ดูภาพรวมของการแสดงทั้งหมด ทำให้การแสดงต้องคอยปรับตามความต้องการของผู้บริหาร เช่น ต้นไม้ที่แต่เดิมจะมีต้นไม้เพียงต้นเดียวและเขียนเป็นลายไทย ก็ปรับให้เป็นต้นไม้ที่มีใบ ดูคล้ายของจริงมากกว่าเดิม ทำให้

การเคลื่อนที่ของนักแสดงต่อย้ายตำแหน่งไปบ้าง ลดบทบาทของนักแสดงออกไป หลังจากบริษัทศิลป์ศิริโขนละคร จำกัดออกประมาณ 5 เดือน ครูก็ออกจากศาลาเฉลิมกรุง

3. อาจารย์ เฉลิมศักดิ์ ปัญญาวัตวงศ์ ผู้ช่วยผู้กำกับการแสดง โขน ชุดหนุมานชาญกำแหง ณ โรงมหรสพหลวงศาลาเฉลิมกรุง วันที่ 28 ตุลาคม พ.ศ. 2552 เวลา 10.00-12.30 น.

ในช่วงแรก ได้ผลิตโขน ตอน พระจักราวตาร ในปีที่2 ผลิตโขน ตอน หนุมานชาญกำแหง ในช่วงแรก เข้ามารับหน้าที่ผู้ช่วยผู้กำกับ ปัจจุบัน รับหน้าที่เป็นผู้กำกับ และดูแลในส่วนการจัดการแสดง ปัจจุบัน โครงสร้างของทีมมีที่ปรึกษาและฝึกซ้อม พระ นาง ยักษ์ ลิง มีตัวครูเป็นผู้กำกับ ส่วนทีมเทคนิค จะเป็นพนักงานประจำของทางเฉลิมกรุง รายรับในตอนแรกมีคนทำงานบางส่วนรับจาก ศาลาเฉลิมกรุงโดยตรง และบางส่วนรับจาก บริษัทศิลป์ศิริ แต่ปัจจุบันทุกฝ่ายรับจากศาลาเฉลิมกรุงตรงโดย ทีมงานของครูจะเป็นคนทำรายละเอียดค่าใช้จ่ายส่งให้กับศาลาเฉลิมกรุง มีลักษณะ การจ้างงานเป็นงานที่เหมาจ่าย ปัจจุบันในส่วนความรับผิดชอบของครูรับเงินเป็นรายเดือน และเบี้ยเลี้ยงค่าซ้อม กลุ่มเป้าหมายหลักเป็นกลุ่มชาวต่างชาติอย่างเดียวเลย พวกทัวร์ มีทุกอย่างที่สร้างมาให้สำหรับรองรับลูกทัวร์ แล้วก็อย่างที่บอกว่าโขนเราไม่ใช่บันเทิงเรามีสาระที่ต่างกัน เพราะฉะนั้นกลุ่มเป้าหมายก็เลยเพิ่มเลย กลุ่มนักเรียน และประชาชนทั่วไป สถานที่ ทำเลที่ทีนี้มันก็มีปัญหาในเรื่องว่าลานจอดรถ ที่ต้องขึ้นไปจอดรถถึงชั้น 8 แต่คนชมไม่ค่อยชอบขึ้นไป มันมีปัญหาในเรื่องของที่จอดรถมากกว่า ในเรื่องของการมา การมาสบายมากเลย (คือ ถ้ามารถเมล์ รถแท็กซี่นี่สะดวก) ระยะเวลาการทำงาน เริ่มเข้ามาทำเดือนตุลาคมประมาณปี 2548 แล้วก็ต้องเปิดโขนให้ได้ ในธันวาคม ตอนซ้อม 2 เดือน แต่ว่าการเตรียมงานเตรียมมาครึ่งปีก่อนตุลาคมเราก็เริ่มไปซ้อมเพื่อที่จะแสดงในวันที่ 5 ธันวาคม ราคาบัตรค่าเข้าชมการแสดง 1,200 1,000 และ 800 บาท ค่าชมมาตรฐาน ถ้ามาตรฐานของฝรั่ง ของคนไทยลด 50% เลยถ้าเป็นคนไทยจากพัน เหลือ 500-600 แล้วก็ยังมีอย่างอื่นอีก เค้าเรียกว่าโปรโมชั่นอย่างอื่นอีก พอคนเห็นราคาบัตรในโปสเตอร์ ราคามันสูง คนดูเค้าก็ไม่มาดูแล้ว แต่ถ้าคนดูโทรศัพท์มาถามเราก็จะบอกราคาส่วนลดให้ โปรโมชั่น ผู้สูงอายุ อายุตั้งแต่ 60-65 ปี ได้รับส่วนลด 50 % (แสดงบัตรประชาชน) สมาชิกศาลาเฉลิมกรุง รับส่วนลด 50 % (แสดงบัตรสมาชิก) ไม่จำกัดจำนวน นักศึกษา (ไม่จำกัดระดับชั้น) ราคา 200 บาท (แสดงบัตรนักเรียนนักศึกษา) 1 บัตรนักศึกษาต่อการซื้อบัตร 1 ใบเท่านั้น บัตรสมาชิก Royal orchid plus การบินไทย ลด 20% แสดงบัตรสมาชิก ต้องเก็บชื่อเบอร์โทรศัพท์การขายให้ชัดเจน 1 บัตรต่อการซื้อบัตร 1 ใบเท่านั้น บัตรสมาชิก ควีนเซนเทนเชียล ลด 20% แสดงบัตรสมาชิกผู้ขายลงชื่อที่อยู่เบอร์โทรศัพท์การขายให้ชัดเจน 1 บัตรต่อการซื้อบัตร 1 ใบเท่านั้น โปรโมชั่น ผู้สูงอายุ อายุตั้งแต่ 65 ปี ขึ้นไป ชมฟรี เด็กอายุต่ำกว่า 12 ปี ชมฟรี บทที่ใช้ในการแสดงเป็นตอนพิเศษที่เรียบเรียงขึ้นใหม่ โดยอ้างอิงเค้าโครงเดิม แต่มาปรับปรุงโครงสร้างบท และเนื้อหา

ให้สั้น กระชับ สมควรแก่เวลา ในการทำงานข้อดีการเลือกการแสดง ตัวเอกเป็นตัวหนุมานเลยนะ คือมันพลิกแพลงดี อย่าง พระราม สีดา มันจะต้องโดนบล๊อกด้วยความสง่างาม สวยงาม ในอุดมคติจะต้องดี มันก็ต้องหวาน ไม่สามารถไปบู๊ล้างผลาญกับใครได้ แต่พอเป็นตัวหนุมานนะ ตัวหนุมานมีความอิสระ มันคิดไปได้เยอะ บทบู๊เอ่อไปคิดไปถึงว่าโขนมาจากอะไร โขนมาจากเอ่อ...กระบี่กระบอง ออกมาจากหนังใหญ่ เอาพวกนี้มาประยุกต์ มาปรับใส่ท่าขบวนการรบใหม่ ๆ หนุมานโดนสาป โอ้เด็กไม่เคยเห็นใส่ดนตรีมันกระชับเร้า บีบหัวใจเหมือน ๆ มันมาฟันกระบี่กระบองกันเลย ส่วนข้อเสียของการทำหนุมาน จะพูดว่าไม่มี มันก็คงไม่ได้ ข้อเสียของมันก็คืออย่างที่บอกไปว่า เผอิญเราเอาตัวหนุมานตัวลิง เป็นตัวละครไม่ใช่ในเฉพาะเรียนลิง นะเป็นตัวที่ค่อนข้างจะหัดยาก ยักษ์ พระ เลียนแบบจากมนุษย์ นางก็เลียนแบบมนุษย์ ท่าเดินก็ดี ท่าเรียก ท่าอะไรก็ดี มีลิงมันเลียนแบบจากลิง ซึ่งเป็นสัตว์ผสมกับคน เพราะฉะนั้นตรงนั้นว่ายากแล้วนี้ พอเราใส่กลเม็ดใส่ลงไปเยอะ ๆ กลับกลายเป็นว่าเราหาบุคคลากรมาสวมบทบาทได้ยาก ไม่ถึงกับขั้นยากมากเราลำบากดีกว่าก็คือว่า เผอิญมันใช้หนุมานเป็นตัวเดียวในหนึ่งเรื่องไม่ได้ มีตั้ง 4-5 คน วิธีการนำเสนอลักษณะการแสดงโขนในแต่ละตอนถ้าโขน 1 ชั่วโมง 10 นาที เอา 1 ชั่วโมง ได้ 60 นาที บวก 10 นาที มันคือ 70 นาที มันน่าจะออกมาเป็นโขนได้กี่ฉาก นี่คือแนวคิดของครูนะไม่ได้ตั้งเป็นมาตรฐานให้ใคร แต่มาตรฐานตัวเองมันน่าจะมีกี่ฉาก นี้เมื่อมีฉากแล้วมันจะได้ฉาก 10 นาที ไม่ใช่แต่มันเป็นแนวคิดว่าเอาไปเถอะน่าแค่ 10 นาที มันได้ 8 ฉาก กลยุทธ์วิธีคิด ก็เอาอรรถรสเข้ามาสร้างและสอดแทรกคติใส่ไว้ อย่างเช่นตอนที่นางสีดา รำพึงรำพันพระรามว่าฉันยอมตายแล้วก็บวกเข้าไปอีกว่าดูหญิงไทยสมัยโบราณ ยักษ์ลักมาลิงพาไป ใครล่วงรู้จะติฉินเจ้านินทา ใส่แล้วเน้นให้เห็นเลยว่าผู้หญิงไทยโบราณรักนวลสงวนตัวขนาดไหน เห็นไหมยักษ์ลักมา หนุมานบอกเรื่องจบแล้วนะ หนุมานบอกเดี๋ยวหม่อมฉันเนรมิตกายให้ใหญ่โตนั่งบนฝ่ามือกลับบ้านเลย ทำแล้วพากลับไป ตลกนะถ้าคุณอ่านคุณจะดูสิคนไทย แต่ก็ไม่ได้เดี๋ยวคนจะนินทาฉัน ฉันไปกับเธอไม่ได้ไปบอกพระรามข้ามสมุทร ให้พระรามมารับฉัน การออกแบบฉาก มีฝรั่งมาออกแบบเป็นแนวของคอนเทมก็คือว่าใช้สัญลักษณ์ แต่ในรายละเอียดของการแสดงโขนมันมีเยอะกว่านั้น เราก็ไม่รู้เขาไม่มีความเข้าใจในเรื่องของการสร้างฉากแบบไทย การออกแบบเทคนิคพิเศษแต่งๆ มีระบบรางไฮโดลิกในการเลื่อนฉาก การคัดเลือกนักแสดงนั้นจะคำนึงถึงเวลาเป็นหลัก ปัญหาในการคัดเลือกการแสดงนั้น นักแสดงบางตัวละครหายาก เพราะตัวละครบางตัวฝึกยาก ต้องมีความอดทนในการฝึกซ้อมอย่างหนัก ช่วงเวลาเตรียมงาน เราจะมีการประชุมกันบ่อย เพราะต้องการข้อสรุปที่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน จะได้ทำงานเร็วและง่ายมากยิ่งขึ้น หลังจากนั้นเจ้าหน้าที่แต่ละฝ่ายจะแยกย้ายไปทำหน้าที่ของตนเอง เมื่อถึงวันกำหนดส่งงาน เค้าจะนำงานมาให้ทางศาลาเฉลิมกรุง และบริษัทศิลป์ศิริเป็นผู้ตรวจ เราประสบปัญหาในช่วงแรก ๆ กับฝ่ายเทคนิค บางที การปิดไฟ เปิดไฟ

เข็นฉาก ปิดม่าน มันก็ขึ้นอยู่กับ ดนตรี หรือท่ารำของตัวละครบางตัว มันเกี่ยวเนื่อง เกี่ยวพันกันเกือบทั้งเรื่อง ถ้าแบล็กสเตด ไม่มีความรู้เกี่ยวกับนาฏศิลป์เลย มันจูนกันไม่ติดแล้วเกิดปัญหาบ่อย เราพยายามสร้างกลุ่มสเตด ที่มาจากคนนาฏศิลป์ เพราะว่าคนนาฏศิลป์ย่อมจะรู้จังหวะดีกว่าคนอื่น ๆ ประเมินผลเป็นรูปแบบของการเขียนไม่ได้ทำ แต่ประเมินผลด้วยตัวเราเอง ส่วนผู้ชมประเมินในเรื่องบุคลากรของเราก็ประเมินจากแม่ยกระบบแม่ยกเดินหน้าโรง แต่ไม่ได้เป็นมาตรฐาน

4. ทีมงาน ภุมรินทร์ มณีวงศ์ ผู้ดูแลนักแสดงฝ่ายพระ การแสดง โขน ชุดหนุมานชาญกำแหง ณ โรงมหรสพหลวงศาลาเฉลิม วันที่ 28 ตุลาคม พ.ศ. 2552 เวลา 16.00-17.00 น.

หน้าที่ที่ท่านได้รับมอบหมาย คือหัวหน้าฝ่ายตัวพระ และผู้แสดง ลักษณะการทำงานที่ศาลาเฉลิมกรุง เป็นงานพิเศษ เวลาในการทำงาน ศุกร์ และเสาร์ เวลา 5 โมง ถึง สามทุ่มครึ่ง ขอบเขตของงานที่รับผิดชอบดูแลนักแสดงฝ่ายตัวพระ เรื่องทั่วไป และจัดคิวการแสดงให้บุคลากรหลัก มีนักแสดงฝ่ายพระ ตัวหลัก 4 คน นักแสดงตัวสำรอง 6 คน สายบังคับบัญชาข้างบนและข้างล่างว่างานขึ้นตรงกับใคร และตัวเราบังคับบัญชาใคร ผู้กำกับ รายได้รับจากศาลาเฉลิมกรุง จุดเด่น เวลาทำงาน ในหน้าที่จะได้รับสิทธิในการรับเลือกให้ไปแสดงก่อนทุกครั้ง ทั้งในประเทศและต่างประเทศ ในการแสดง ในส่วนการแสดง การใช้ท่ารำในโขนศาลาเฉลิมกรุง โดยทั่วไปท่ารำที่ใช้ในการแสดงทุกที่ไม่แตกต่างกัน ใช้ท่ารำตามมาตรฐาน เพียงแต่ที่นี้จะมีการตัดทอน เพิ่ม ทำให้ท่ารำกระชับขึ้นการออกแบบท่ารำในแต่ละฉากต้องทำตามโจทย์ที่ผู้กำกับมอบหมายให้ ส่วนความ สามารถของนักแสดง มีความเกี่ยวข้องกับการออกแบบท่ารำอย่างมาก นักแสดงมีความสามารถหรือฝีมือที่แตกมาก ทำให้การออกแบบท่านั้นมีขีดจำกัด เพราะต้องดูนักแสดงเป็นหลัก ท่ารำในฉาก ยกรบ ต้องใช้ความสามารถของนักแสดงมากที่สุด เพราะต้องมีท่าขึ้นลอย ซึ่งต้องอาศัยฝีมือ ความชำนาญ กำลังในการยกนักแสดง และการสร้างสมดุลของนักแสดง การซ้อมบ่อย ๆ ให้เกิดความเชี่ยวชาญ ถ้าขาดสิ่งเหล่านี้ การแสดงจะผิดผลาดได้ง่ายมาก ปัญหาอุปสรรคในช่วงเวลาการทำงานช่วงเตรียมงาน และซ้อม นักแสดงจะว่างไม่ตรงกัน และขาดซ้อมบ่อย ทำให้การซ้อมไม่สมบูรณ์ เวลาแสดงจริง ส่วนของนักแสดงจะไม่ค่อยมีการผิดผลาด แต่ฝ่ายเทคนิคจะมีบ้าง

5. ทีมงาน คัทรียา ประกอบผล ผู้ดูแลนักแสดงฝ่ายนาง การแสดง โขน ชุดหนุมานชาญคำแหง ณ โรงมหรสพหลวงศาลาเฉลิมกรุง พ.ศ. 2552 เวลา 17.00–18.00 น.

หน้าที่ที่ท่านได้รับมอบหมาย คือหัวหน้าฝ่ายตัวนาง และผู้แสดงตัวนาง ขอบเขตของงานที่รับผิดชอบ ดูแลนักแสดงฝ่ายตัวนาง เรื่องทั่วไป การขาด การลา และจัดคิว ดูแลนักแสดงมี 4 คน ฝ่าย พระ นาง ยัก ลิงนักแสดงฝ่ายนาง ตัวหลัก 10 คน นักแสดงตัวสำรอง 10 คน สายบังคับบัญชา

ข้างบนและข้างล่างว่างานขึ้นตรงกับผู้กำกับ และ ที่ปรึกษาตัวนาง จุดเด่น เวลาทำงาน ในหน้าที่นั้น จากที่เป็นนักแสดงที่มีอายุงานมากกว่านักแสดงท่านอื่น ๆ ได้เข้าทำงานที่นี้ตั้งแต่รุ่นแรก มีประสบการณ์ ในการทำงานที่มากกว่าท่านอื่น ๆ นอกจากความเป็นอาจารย์ที่สอนอยู่ที่สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์จึงสามารถดูแลนักแสดงที่เป็นนักศึกษาง่าย ปัญหาอุปสรรคในช่วงเวลาการทำงาน ช่วงเตรียมงาน และซ้อม เรื่องเวลาของซ้อมนักแสดงจะว่างไม่ตรงกัน ในส่วนการแสดงนั้นฉากนางสีดาผูกศอฉากนี้จึงถือเป็นฉากที่จะได้อวดฝีมือของนักแสดงฝ่ายนางมากที่สุด ส่วนฉากยกรบและฉากถวายพล เพราะมีความยิ่งใหญ่ อลังการ นักแสดงเต็มเวที สมจริงสมจัง ดูสวยงามมากทุกตัวละคร ความคิดเห็นเกี่ยวกับการแสดง อยากให้มีเวทีที่กว้างและใหญ่มากกว่านี้ ความคิดเห็นอื่น ๆ เกี่ยวกับองค์กรที่นี้อยู่กันแบบครอบครัว มีการช่วยเหลือกันดี ทำให้งานทุกอย่างสำเร็จลุลวงไป

6. ทีมงาน วสะ ภูวงศ์ ฝ่ายเครื่องแต่งกาย การแสดง โขน ชุดหนุมานชาญคำแหง ณ โรงมหรสพหลวงศาลาเฉลิมกรุง วันที่ 2 มกราคม พ.ศ. 2552 เวลา 18.00–19.00 น.

หน้าที่ที่ท่านได้รับมอบหมาย คือฝ่ายเครื่องแต่งกาย การทำงาน ลักษณะการทำงานที่ศาลาเฉลิมกรุง งานพิเศษ ขอบเขตของงานที่รับผิดชอบนั้น ดูแลความเรียบร้อย ตรวจตราเสื้อผ้าก่อนแสดงและหลังแสดง ซ่อมแซมเสื้อผ้าที่ชำรุด ในฝ่ายนี้มีทีมงานแต่งตัว 9 คน จะมาช่วยในการแต่งตัวให้นักแสดงเท่านั้น คนแต่งตัว 9 คน ซึ่งน้อยมากทำให้บางครั้งอาจล้าช้า สายบังคับบัญชาข้างบนและข้างล่างว่างานขึ้นตรงกับใคร และตัวเราบังคับบัญชาใคร ผู้กำกับจุดเด่น เวลาทำงาน ในหน้าที่ของท่าน ต้องเป็นคนละเอียดและรอบคอบในการทำงานขั้นตอนการจัดเตรียมเครื่องแต่งกายในโขนศาลาเฉลิมกรุง ต้องรู้ว่าตอนที่จะแสดงคือตอนไหน แล้วดูตัวละครว่ามีกี่ตัว ตัวละครไหนบ้าง ทำเป็นรายการ แล้วทำเสนอผู้กำกับ ให้พิจารณา เครื่องแต่งกายที่ศาลาเฉลิมกรุงจะเป็นเครื่องแต่งกายที่จัดทำขึ้นมาใหม่ มีลักษณะเด่นสำหรับเครื่องแต่งกายในโขนศาลาเฉลิมกรุง เช่น พระ และยักษ์ จะใช้สีที่ตัวเสื้อและแขนไม่เหมือนกัน ให้เหมือนนักแสดงใส่เกราะป้องกันเมื่อออกรบ ปัญหาอุปสรรคในช่วงเวลาการทำงาน นักแสดงมาช้า ทำให้แต่งตัวไม่ทันในการซ้อม และงบประมาณที่น้อยสำหรับการดูแลซ้อมแซมเครื่องแต่งกายส่วนเวลาแสดงจริง ไม่ค่อยมีปัญหา ความคิดเห็นเกี่ยวกับองค์กรนักแสดงไม่ค่อยมีความรับผิดชอบในหน้าที่ การแสดงที่ซ้ำ ๆ บ่อย ๆ ทำให้นักแสดงเกิดความเบื่อหน่าย และวางใจในฝีมือไม่มีความกระตือรือร้นต่อการแสดง อยากให้มีเจ้าหน้าที่ฝ่ายเสื้อเพิ่มอีก และงบประมาณในเรื่องเสื้อผ้า

ส่วนที่ 3 ผลวิเคราะห์แบบสอบถามความพึงพอใจของผู้ชมในการชมการแสดง เพื่อหาแนวทางการพัฒนาด้านการจัดการแสดงโขนของโรงมหรสพหลวงศาลาเฉลิมกรุง

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับผู้ตอบแบบสอบถาม

1.1 เพศ

ตารางที่ 4-1 เพศของผู้ตอบแบบสอบถาม

เพศ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ชาย	41	41.00
หญิง	59	59.00
รวม	100	100.00

จากตารางที่ 4-1 พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 59 คน คิดเป็นร้อยละ 59.00 และเป็นเพศชาย จำนวน 41 คน คิดเป็นร้อยละ 41.00

1.2 อายุ

ตารางที่ 4-2 อายุของผู้ตอบแบบสอบถาม

อายุ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ต่ำกว่า 20	1	1.00
21-30 ปี	35	35.00
31-40 ปี	58	58.00
ตั้งแต่ 41 ปี ขึ้นไป	6	6.00
รวม	100	100.00

จากตารางที่ 4-2 พบว่ามีผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่อายุอยู่ระหว่าง 31-40 ปี ซึ่งมีจำนวน 58 คน คิดเป็นร้อยละ 58.00

1.3 ระดับการศึกษา

ตารางที่ 4-3 ระดับการศึกษาของผู้ตอบแบบสอบถาม

ระดับการศึกษา	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ต่ำกว่าปริญญาตรี	51	51.00
ปริญญาตรี	43	43.00
สูงกว่าปริญญาตรี	5	5.00
ไม่ระบุ	1	1.00
รวม	100	100.00

จากตารางที่ 4-3 พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีการศึกษาอยู่ในระดับต่ำกว่าปริญญาตรี ซึ่งมีจำนวน 51 คน คิดเป็นร้อยละ 51.00

1.4 รายได้

ตารางที่ 4-4 รายได้ของผู้ตอบแบบสอบถาม

รายได้	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ต่ำกว่า 10,000 บาท	72	72.00
10,000-20,000 บาท	19	19.00
ตั้งแต่ 20,000 บาท ขึ้นไป	6	6.00
ไม่ระบุ	3	3.00
รวม	100	100.00

จากตารางที่ 4-4 พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีรายได้ต่ำกว่า 10,000 บาท ซึ่งมีจำนวน72 คนคิดเป็นร้อยละ 72.00

1.5 อาชีพ

ตารางที่ 4-5 สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม

อาชีพ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
นักเรียน/ นักศึกษา	80	80.00
ข้าราชการ/ รัฐวิสาหกิจ	3	3.00
บริษัทเอกชน	7	7.00
อาชีพส่วนตัว	7	7.00
อาจารย์มหาวิทยาลัย	3	3.00
รวม	100	100.00

จากตารางที่ 4-5 พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นนักเรียน และนักศึกษา คิดเป็นร้อยละ 80.00

ตอนที่ 2 ข้อมูลทั่วไปลักษณะการเข้าชม/ ร่วมกิจกรรม

ตารางที่ 4-6 การรับทราบข้อมูลการจัดกิจกรรมทางด้านศิลปกรรม

โดยปกติท่านรับทราบข้อมูลการจัดกิจกรรมทางด้านศิลปการแสดงในครั้งต่าง ๆ จากแหล่งใด (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)	จำนวน	ร้อยละ	ลำดับ
1. ป้ายโฆษณา	26	26.00	2
2. อินเตอร์เน็ต	13	13.00	3
3. เพื่อน	34	34.00	1
4. หนังสือพิมพ์	7	7.00	5
5. วิทยุกระจายเสียง	4	4.00	7
6. แผ่นพับประชาสัมพันธ์	8	8.00	4
7. อื่น ๆ โปรดระบุ (อาจารย์ในคณะ)	5	5.00	6
8. ไม่ระบุ	3	3.00	8
รวม	100	100.00	

จากตารางที่ 4-6 พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามรับทราบข้อมูลการจัดกิจกรรมทางด้านศิลปะการแสดง ในครั้งต่าง ๆ จาก เพื่อนมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 33.80 รองลงมาคือได้รับทราบข้อมูล จากป้ายโฆษณา คิดเป็นร้อยละ 26.10 และลำดับที่ 3 คือได้รับทราบข้อมูลจากอินเตอร์เน็ต ร้อยละ 13.40

ตารางที่ 4-7 โอกาสเข้าชมหรือร่วมกิจกรรมทางด้านศิลปะการแสดง

ท่านมีฌอกาสเข้าชม/ ร่วมกิจกรรม ทางด้านศิลปะการแสดงบ่อยครั้งเพียงใด	จำนวน	ร้อยละ
1. อาทิตย์ละ 1 ครั้ง	3	3.00
2. เดือนละ 1 ครั้ง	15	15.00
3. เดือนละ 2-3 ครั้ง	12	12.00
4. 2-3 เดือนครั้ง	9	9.00
5. ไม่แน่นอน	61	61.00
6. อื่น ๆ โปรดระบุ	0	0.00
รวม	100	100.00

จากตารางที่ 4-7 พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามมีโอกาสเข้าชม/ ร่วมกิจกรรม ทางด้านศิลปะการแสดงไม่แน่นอน จำนวนร้อยละ 61.00 รองลงมาได้มีโอกาสเข้าชมการแสดงกิจกรรมเดือนละ 1 ครั้ง ร้อยละ 15 และเดือนละ 2-3 ครั้ง ร้อยละ 12 ตามลำดับ

ตารางที่ 4-8 จำนวนครั้งของการจัดกิจกรรมด้านศิลปะการแสดง

ท่านคิดว่าหน่วยงานที่รับผิดชอบ หรือมีส่วนเกี่ยวข้อง กับการจัดกิจกรรมด้านศิลปะการแสดง ควรมีการจัดกิจกรรมบ่อยครั้งเพียงใด	จำนวน	ร้อยละ
1. อาทิตย์ละ 1 ครั้ง	14	14.00
2. เดือนละ 1 ครั้ง	29	29.00
3. เดือนละ 2-3 ครั้ง	20	20.00
4. 2-3 เดือนครั้ง	7	7.00
5. ไม่แน่นอน	29	29.00
6. อื่น ๆ โปรดระบุ	1	1.00
รวม	100	100.00

จากตารางที่ 4-8 พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามคิดว่าหน่วยงานที่รับผิดชอบ หรือมีส่วนที่เกี่ยวข้องกับการจัดกิจกรรมด้านศิลปการแสดง ควรมีการจัดกิจกรรมเดือนละ 1 ครั้ง หรือไม่แน่นอน มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 29.00 รองลงมา 2-3 เดือน ต่อครั้ง ร้อยละ 20.00 และอาทิตย์ละ 1 ครั้ง ร้อยละ 14 ตามลำดับ

ตารางที่ 4-9 ประเภทของศิลปการแสดงที่นิยมเข้าร่วมกิจกรรม

ท่านเข้าร่วมกิจกรรมทางด้านศิลปะการแสดงประเภทใดมากที่สุด	จำนวน	ร้อยละ
1. การจัดการแสดงประเภทต่าง ๆ	63	63.00
2. การอบรม	7	7.00
3. การจัดประกวด	24	24.00
4. ตามความสนใจ	3	3.00
5. ไม่ไม่ระบุ	3	3.00
รวม	100	100.00

จากตารางที่ 4-9 พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามนิยมเข้าร่วมกิจกรรมทางด้านศิลปะการแสดง การจัดการแสดงประเภทต่าง ๆ คิดเป็นร้อยละ 63.00 รองลงมาได้แก่ การจัดประกวด ร้อยละ 24.00 และการอบรม ร้อยละ 7 ตามลำดับ

ตารางที่ 4-10 ตอนหรือกิจกรรมการแสดงโขนที่ต้องการให้ผู้จัด จัดแสดในครั้งต่อไป

ในครั้งต่อไป ท่านอยากให้ผู้จัดจัดการแสดงโขนตอนใด	จำนวน	ร้อยละ
1. นางลอย	17	17.00
2. สุครีพหักฉัตร	7	7.00
3. สีดาลุยไฟ	1	1.00
4. ทศกัณฐ์ลักนางสีดา	7	7.00
5. ยกรบ	16	16.00
6. หนุมานเผากรุงลงกา	3	3.00
7. ศึกแสงอาทิตย์	1	1.00
8. ศึกพรหมมาศ	9	9.00
9. สุครีพยกทัพ	1	1.00
10. พระรามตามกวาง	5	5.00
11. นารายณ์ปราบนนทุก	9	9.00
12. หนุมานจับนางเบญจกาย	6	6.00
13. ท้าวมาลีราชว่าความ	5	5.00
14. จองถนน	1	1.00
15. ฝันร้ายของทศกัณฐ์	1	1.00
16. หนุมานชาญกำแหง	1	1.00
17. สีดาคืนนคร	1	1.00
18. ศึกสามทัพ	1	1.00
19. ทำลายพิธีอุโมงค์	1	1.00
20. ศึกทรพี	1	1.00
21. ศึกไมยราพ	6	6.00
22. หนุมานถมถนน	1	1.00
23. ทศกัณฐ์ล้ม	1	1.00
รวม	73	100.00

จากตารางที่4-10 พบว่าผู้ตอบแบบสอบถาม อยากให้ผู้จัด จัดการแสดงโขน ในครั้งต่อไป ตอน นางลอย ร้อยละ 16.43 ยกรบ ร้อยละ 15.06 ศึกพรหมมาศ ร้อยละ 8.21 นารายณ์ปราบนนทุก ร้อยละ 8.21

ตอนที่3 ความพอใจต่อการแสดงโขน

ตารางที่ 4-11 ระดับความพอใจต่อการแสดงโขน

ลำดับ	การแสดงโขน	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ระดับความพอใจ
1	วันเวลาที่ใช้ในการจัดการแสดงมีความเหมาะสม	2.48	0.63	ความพอใจน้อย
2	ระยะเวลาที่ใช้ในการจัดแสดงมีความเหมาะสมไม่มากและน้อยจนเกินไป	4.03	0.59	ความพอใจมาก
3	การแสดงที่ท่านชม ผู้แสดง แสดงได้อย่างสวยงามและมีความพร้อมเพรียง	3.89	0.86	ความพอใจมาก
4	ผู้แสดงแต่ละคนมีความเหมาะสมในแต่ละบทบาทที่ได้รับ	3.95	0.89	ความพอใจมาก
5	การแสดงมีการออกแบบ จัดตกแต่งเวที และมี แสง สี เสียง ประกอบ ที่สวยงาม เหมาะสมกับรูปแบบการแสดง	4.08	0.73	ความพอใจมาก
6	ลำดับของฉากการแสดงมีความเหมาะสม และต่อเนื่อง	4.10	0.68	ความพอใจมาก
7	การบรรเลง และการขับร้องมีความไพเราะและพร้อมเพียง	4.03	0.75	ความพอใจมาก
8	เครื่องแต่งกายที่ใช้ในการแสดงมีความสวยงามเหมาะสมกับชุดการแสดงในแต่ละชุด	4.19	0.69	ความพอใจมากที่สุด
9	การแสดงที่ท่านได้ชมมีรูปแบบการแสดงและการบรรเลงตรงกับความคาดหวังก่อนเข้าชมของท่าน	4.03	0.67	ความพอใจมาก

ตารางที่ 4-11 ระดับความพอใจต่อการแสดงโขน (ต่อ)

ลำดับ	การแสดงโขน	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ระดับความพอใจ
10	ท่านมีความประทับใจ และได้รับประโยชน์จากการเข้าชมการแสดง	4.02	0.73	ความพอใจมาก
11	พิธีกร หรือผู้ดำเนินรายการมีการใช้ภาษาที่ถูกต้องเหมาะสม และชวนให้ติดตาม	4.08	0.76	ความพอใจมาก
12	เอกสารที่บริการข้อมูลมีความครบถ้วนสามารถให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์แก่ท่านต่อการแสดงได้	4.12	0.70	ความพอใจมาก
13	สถานที่ที่ใช้จัดการแสดงมีความพร้อมและเหมาะสมในการจัดการแสดง	4.19	0.64	ความพอใจมากที่สุด
14	การให้การต้อนรับของผู้จัดการแสดงมีความน่าประทับใจ เอื้อประโยชน์และสร้างความสะดวกให้แก่ท่านในการเข้าชมการแสดง	4.05	0.64	ความพอใจมาก
15	ค่าใช้จ่ายที่ท่านใช้เพื่อการเข้าชมการแสดงมีความเหมาะสมกับความประทับใจ และประโยชน์ที่ท่านได้รับ	2.31	0.63	ความพอใจน้อย

จากตารางที่ 4-11 พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามความพอใจ ในการชมแสดงโขน ณ โรงมหรสพหลวงศาลาเฉลิมกรุง อยู่ในระดับความพึงพอใจมาก

ข้อเสนอแนะ

1. น่าจะจัดไปร่วมกิจกรรมบ่อย ๆ
2. ควรจัดไปชมในเวลาที่ไม่ดึกมาก
3. น่าจะลดราคาบัตรประมาณ 200 บาทสำหรับนักเรียนนักศึกษา
4. น่าจะมีการประชาสัมพันธ์ให้มากกว่านี้เพราะโขนน่าดูมาก
5. จัดกิจกรรมไปชมโขนบ่อย ๆและมีการฝึกหัดโขนเบื้องต้น

บทที่ 5
อภิปรายผล สรุปผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัยเรื่องการจัดการแสดงโขน: กรณีโรงมหรสพหลวงศาลาเฉลิมกรุง มีวัตถุประสงค์เพื่อเก็บรวบรวมประวัติการจัดการแสดงโขนของโรงมหรสพหลวงศาลาเฉลิมกรุง และเพื่อศึกษาแบบแผนการดำเนินงานการจัดการแสดงโขนของโรงมหรสพหลวงศาลาเฉลิมกรุง ตอน หนุมานชาญกำแหง ตลอดจนเพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาด้านการจัดการแสดงโขนของโรงมหรสพหลวงศาลาเฉลิมกรุงโดยใช้เครื่องมือในการวิจัย ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ (1) แบบสัมภาษณ์ สำหรับ ผู้บริหารจัดการแสดง จำนวน 1 คน (2) แบบสัมภาษณ์ สำหรับ เจ้าหน้าที่ฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับการจัดการแสดง คือ ผู้กำกับ ผู้ช่วยผู้กำกับ ฝ่ายเครื่องแต่งกาย หัวหน้านักแสดงฝ่ายพระ หัวหน้านักแสดงฝ่ายนาง รวมจำนวน 5 คน (3) แบบสอบถาม สำหรับผู้ ชมการแสดง ใช้แบบสอบถามภาษาไทย เพื่อศึกษาถึงลักษณะและระดับความพอใจของผู้ชมในการชมการแสดง จำนวน 100 คนได้รับแบบสอบถามที่มีความสมบูรณ์ จำนวน 100 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 100 วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS for Windows ด้วยค่าสถิติ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน โดยใช้การทดสอบค่าเอฟ (F-Test)

อธิปรายผล

1. จากการจัดการแสดงโขน ของโรงมหรสพหลวงศาลาเฉลิมกรุง ครั้งที่ 1 วันที่ 14 ธันวาคม พ.ศ. 2536 โขนจิตนฤมิต เรื่อง รามเกียรติ์ ตอนยกรบ ผู้รับผิดชอบโครงการจัดการแสดง บริษัทเฉลิมกรุงมณีทัศน์ จำกัด โดยคุณมานิต รัตนสุวรรณ ผู้ควบคุมการแสดง นราพงษ์ จรัสศรี ครั้งที่ 2 วันที่ 3 ธันวาคม พ.ศ. 2548 ตอน พระจักราวตาร ผู้รับผิดชอบโครงการจัดการแสดง บริษัท ศิลป์ศิริโขนละคร จำกัด โดย คณิต คุณาวุฒิ และ ผศ.พรรัตน์ ดำรุง ครั้งที่ 3 วันที่ 26 ธันวาคม พ.ศ. 2550 ตอนหนุมานชาญกำแหง มีผู้รับผิดชอบการจัดการแสดง แบ่งออกเป็น 3 ช่วง ดังนี้ช่วงที่ 1 (การผลิตและควบคุมการแสดง) พ.ศ. 2549 บริษัท ศิลป์ศิริโขนละคร จำกัด โดย อาจารย์คณิต คุณาวุฒิ และ รศ.พรรัตน์ ดำรุง ช่วงที่ 2 (ควบคุมการแสดง) พ.ศ. 2550 ดร.ไพโรจน์ ทองคำสุก ช่วงที่ 3 (ควบคุมการแสดง) พ.ศ. 2551 จนถึงปัจจุบัน อาจารย์เฉลิมศักดิ์ ปัญญาวัติวงศ์ การจัดการแสดงโขน โรงมหรสพหลวงศาลาเฉลิมกรุงทั้ง 3 ช่วง ได้นำเอาศิลปวัฒนธรรมของชาติไทย คือ โขน นำมาประยุกต์เข้ากับเทคโนโลยีสมัยใหม่ เป็นการแสดงในลักษณะประกอบแสง สี เสียง และเทคนิคพิเศษ เพื่อเสริมอรรถรสแห่งการชมโขนให้มีจินตนาการที่สมจริงยิ่งขึ้น ซึ่งยังคงยึดถือ

แนวแบบแผนของการแสดงนาฏศิลป์โขนไว้เช่นเดิม แต่ได้ทำการปรับปรุงโครงสร้างของบทและรูปแบบการนำเสนอ ให้มีความกระชับสมควรแก่เวลาในการชมและประยุกต์เทคโนโลยีเสริมเพื่อประกอบการแสดงให้มีความสนุกสนานและดึงดูดความสนใจของผู้ชมชาวต่างชาติ และประชาชนชาวไทยทั่วไปที่ห่างเหินจากศิลปะการแสดงประจำชาติแขนงนี้เพื่อให้ศิลปะแขนงนี้ธำรงอยู่อย่างมั่นคงและยั้งยืน

2. จากผลการศึกษาแบบแผนการจัดการแสดงโขนโรงมหรสพหลวงศาลาเฉลิมตอนหนุมานชาญกำแหง ในช่วงแรก (การผลิตและควบคุมการแสดง) ผู้วิจัยเห็นว่า รศ.พรรัตน์ ดำรุง ผู้อำนวยการแสดง ภายใต้บริษัทศิลป์ ศิริโขนละคร จำกัด ซึ่งเป็นอาจารย์ประจำภาควิชาศิลปะการละคร คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เป็นผู้กำกับการแสดงละครเวทีที่มีความสามารถคนหนึ่งของประเทศไทย มีแนวคิดที่ต้องการทำให้เกิดรูปแบบการบริหารจัดการองค์การทางการแสดง (Theatre Company) ภายในโรงละครสำคัญของประเทศไทย ซึ่งโรงมหรสพหลวงศาลาเฉลิมกรุงนั้นมีศักยภาพเพียงพอ เพราะเคยจัดสร้างการแสดงในลักษณะนี้ในปี พ.ศ. 2536 แล้วคือ การจัดการแสดงโขนจินตนฤมิต เรื่องรามเกียรติ์ ตอนยกรบ

โรงละครในประเทศไทยมีหลายโรงละคร ทั้งโรงละครที่กำกับดูแลโดยรัฐบาล และองค์กรเอกชน เช่น โรงละครแห่งชาติ ศูนย์วัฒนธรรมแห่งประเทศไทย โรงละครรัชดาลัย โรงละครอักษรา โรงละครภัทราวดี เป็นต้น โรงละครต่าง ๆ เหล่านี้ มีไว้เพื่อให้เช่าพื้นที่สำหรับจัดการแสดง จึงมีเพียงไม่กี่องค์กรทางการแสดงที่ดำเนินการผลิตและเปิดการแสดงในโรงละครนั้น ๆ เช่น โรงละครภัทราวดี มีการจัดตั้งและเปิดการแสดงโดยรูปแบบองค์กรทางการแสดงเป็นของตนเอง เป็นต้น เมื่อองค์กรทางการแสดง ในประเทศไทยไม่มีการผลิต และไม่ได้รับการส่งเสริมจึงส่งผลให้ในประเทศไทยขาดองค์กรทางการแสดงอาชีพ ภายใต้แนวคิดนี้จึงส่งผลให้เกิดการเริ่มสร้างองค์กรทางการแสดงอีกครั้ง โดยใช้ “โขน” ซึ่งเป็นศิลปะประจำชาติ มาพัฒนาให้เป็นอุตสาหกรรมทางวัฒนธรรม มีการแข่งขันเชิงธุรกิจระหว่างโรงละครอื่น ๆ และการแข่งขันกันในเชิงคุณภาพของงานการแสดง ใช้กลยุทธ์ทางด้านการแสดง ชูจุดเด่น สร้างจุดขาย เพื่อดึงดูดความสนใจจากประชาชนชาวไทย และชาวต่างชาติ จุดประสงค์สำคัญเมื่อนักท่องเที่ยวจากต่างชาติเดินทางเข้ามาในกรุงเทพมหานคร การชมศิลปะการแสดงประจำชาติแบบ “โขน” ถือว่าหาชมได้ยากมาก นักท่องเที่ยวต้องทำกิจกรรมอื่น ๆ ดังนั้นการจัดการแสดงโขน ณ โรงมหรสพหลวงศาลาเฉลิมกรุงครั้งที่ 2 ในปี พ.ศ. 2548 เรื่องรามเกียรติ์ ตอน พระจักราวตาร นอกจากมีวัตถุประสงค์เพื่อเฉลิมพระเกียรติในวาระที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ฯ ทรงครองสิริราชสมบัติครบ 60 ปี และยังสามารถเป็นทางเลือกหนึ่งที่ให้นักท่องเที่ยวเหล่านี้เข้ามาสัมผัสกับการแสดงประจำชาติที่มี

คุณภาพระดับนานาชาติ ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยคิดว่าเป็นสาเหตุที่ รศ.พรรัตน์ ดำรุง ซึ่งเห็นปัญหาเกี่ยวกับการจัดการองค์กรทางการแสดงในประเทศไทยในฐานะที่ท่านเป็นนักวิชาการอาวุโสจึงได้ริเริ่มการจัดการแสดงโขน ณ โรงละครศาลาเฉลิมกรุงอีกครั้ง ด้วยการนำระบบการจัดการและการผลิตละคร โดยมีการวางโครงสร้างการจัดการองค์กรทางการแสดงใหม่แบบสากลโดยใช้หลักการบริหาร เหมือนในโรงละคร และองค์กรทางการแสดงระดับนานาชาติ โดยจัดให้มีฝ่ายบริหาร และฝ่ายผลิต โดยการเตรียมการ การวางแผนการจัดการ การเขียนบท การกำกับการแสดง จัดตั้งระบบทางการบริหารการแสดงมีการฝึกซ้อมนักแสดง การทำงานภายใต้การกำกับการแสดง ของผู้กำกับการแสดง (Director) และควบคุมงานด้วยผู้กำกับเวที (Stage Manager)

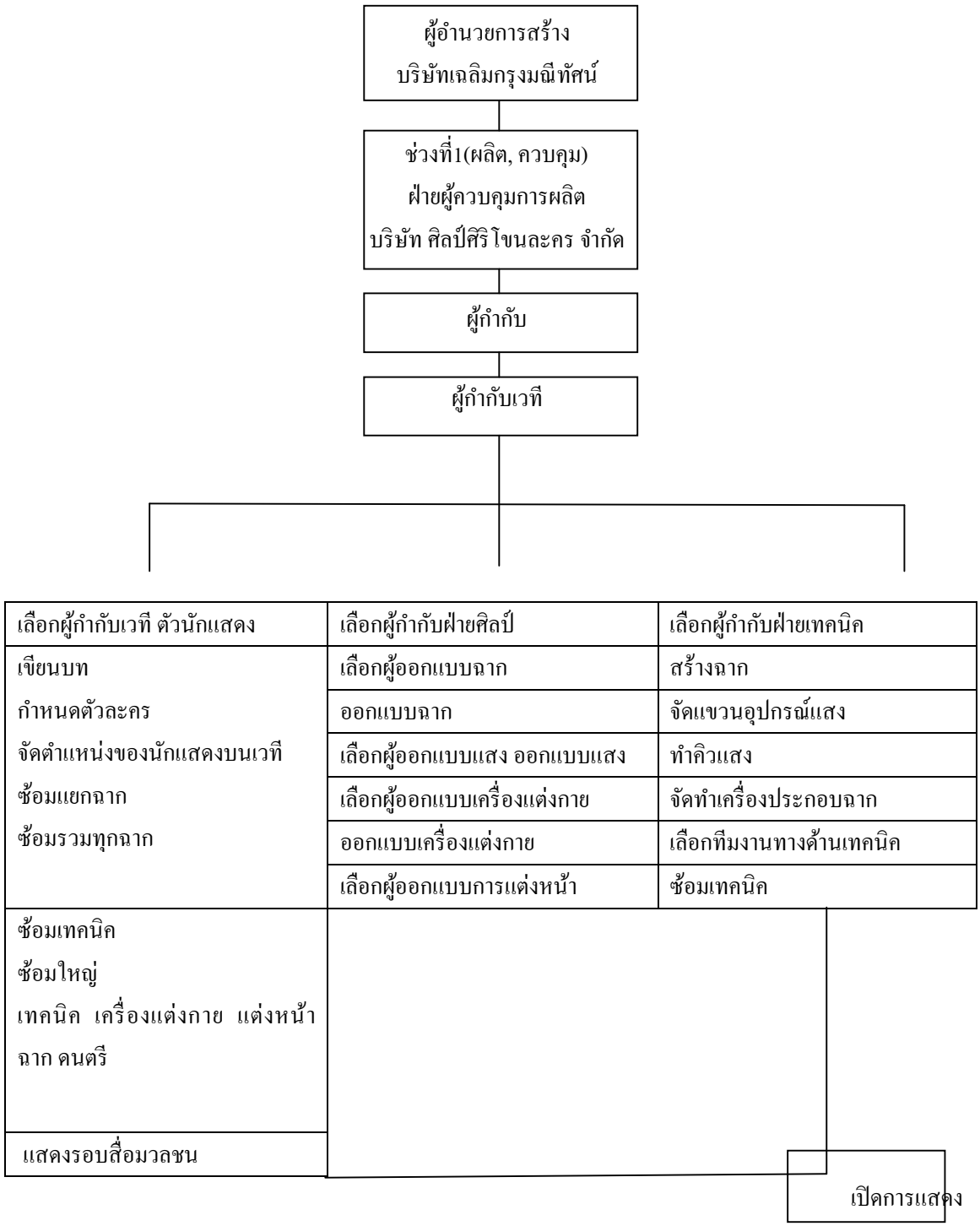

ภาพที่ 5-1 แบบแผนดำเนินการจัดการแสดงและฝ่ายงานต่าง ๆ โรงมหรสพหลวงศาลาเฉลิมกรุง ตอนหนุมานชาญกำแหง ช่วงที่ 1 (ควบคุมการแสดง)

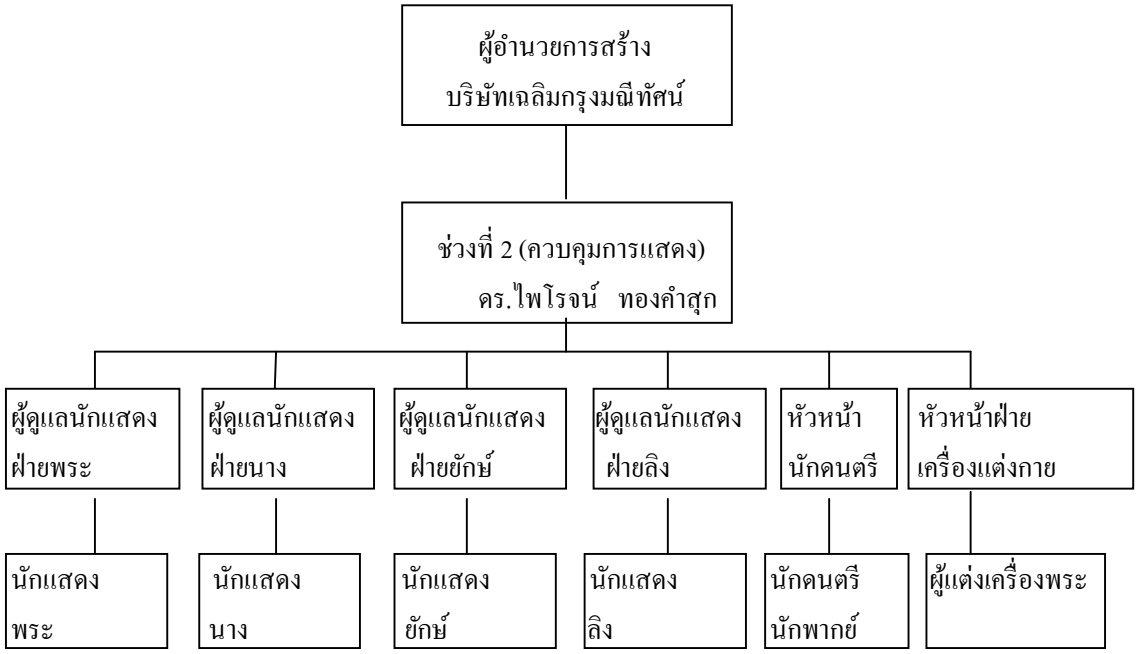

ภาพที่ 5-2 แบบแผนดำเนินการจัดการแสดงและฝ่ายงานต่าง ๆ โรงมหรสพหลวงศาลาเฉลิมกรุง ตอนหนุมานชาญกำแหง ช่วงที่ 2 (ควบคุมการแสดง)

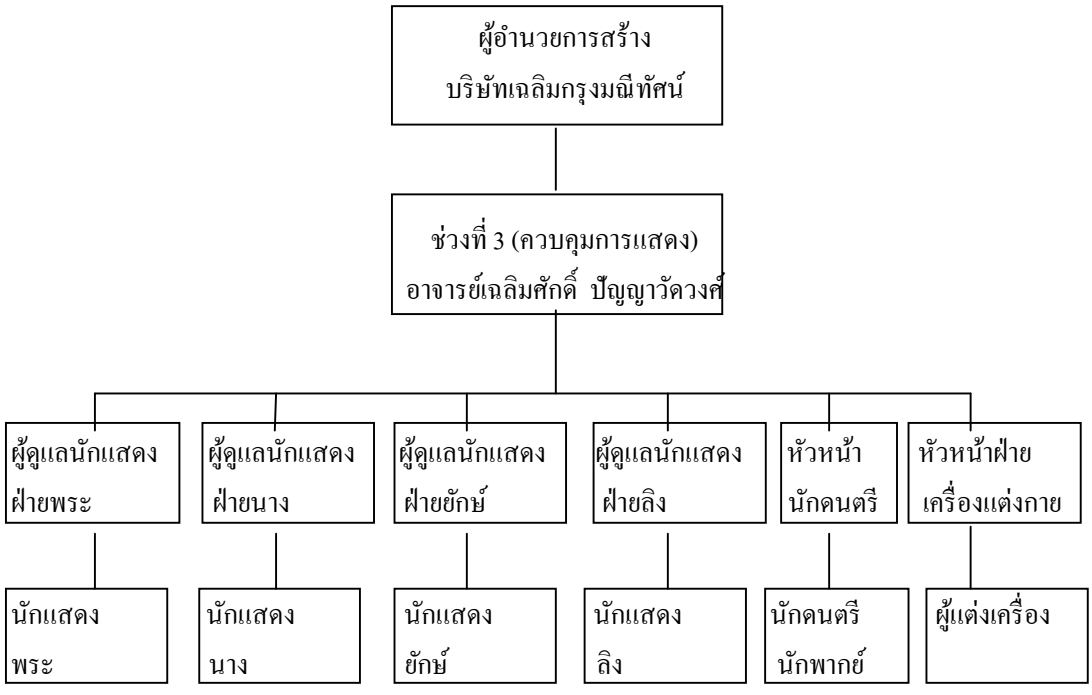

ภาพที่ 5-3 แบบแผนดำเนินการจัดการแสดงและฝ่ายงานต่าง ๆ โรงมหรสพหลวงศาลาเฉลิมกรุง ตอนหนุมานชาญกำแหง ช่วงที่ 3 (ควบคุมการแสดง)

ผู้วิจัยพิจารณาว่าการจัดการแสดงโขนภายใต้การอำนวยการแสดงในช่วงที่แรกนั้น มีการเน้นความสำคัญของฝ่ายผลิตคือ ผู้กำกับการแสดง ผู้กำกับเวที กลุ่มนักแสดงและทีมงานทุกฝ่ายทำงานให้เกิดประสิทธิภาพสอดคล้องกัน ภายใต้การกำกับการแสดง และการวางแผนการทำงานของผู้กำกับเวที แบบกระบวนการผลิตละครอาชีพ เห็นได้ว่ามีการแบ่งออกเป็นส่วนการแสดง ดนตรี เพื่อฝึกซ้อมภายใต้การทำงานของผู้ออกแบบท่าเต้น และผู้กำกับการแสดง โดยวางระบบการฝึกซ้อมเพื่อนำมาพัฒนาคุณภาพของการแสดง อีกทั้งยังเชิญศิลปินและนักวิชาการที่มีประสบการณ์ด้านการจัดการแสดง และเกี่ยวข้องกับศิลปะแบบประเพณีที่สร้างสรรค์และจัดการแสดงสำหรับกลุ่มผู้ชมปัจจุบันเพื่อพัฒนารูปแบบการแสดงแบบประเพณี เช่น โขน ให้สามารถสื่อสารให้ผู้ชมในยุคปัจจุบันชมและเข้าใจได้มากขึ้น

สำหรับผู้วิจัยมีความคิดเห็นว่าแนวคิดนี้มีนักการละครหลายคนพยายามแสวงหาแนวทางสร้างองค์กรทางการแสดง ทั้งประเภท Theatre Company และ Dance Company เพื่อทำให้เกิดการสร้างงาน และมีทางออกสำหรับผู้ศึกษาด้านศิลปะการแสดงเฉพาะด้านนั้น ๆ แต่โครงสร้างองค์กรขนาดใหญ่ในลักษณะงานที่บริษัทศิลป์ศิริโขนละคร จำกัด ได้วางแผนการจัดการนั้นพบว่าในประเทศไทยมีเพียง 1-2 องค์กรเท่านั้นเช่น ดรีมบอกซ์ ซีนารีโอซึ่งมีลักษณะการจัดการและเปิดการแสดงละครสมัยใหม่ และยังพบว่ามีการรวมกลุ่มกันจัดการแสดง และเปิดการแสดงในลักษณะโรงละครขนาด 30-60 ที่นั่ง แต่ไม่พบว่ามีการจัดการองค์กรทางการแสดงในลักษณะ “โขน” เกิดขึ้นในเมืองไทยทั้ง ๆ ที่ปัจจุบันมีการผลิตบัณฑิตเฉพาะด้านนาฏศิลป์ในแขนงต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็น โขน หรือละคร จึงเกิดข้อคำถามจากกลุ่มผู้จัดตั้งว่าบุคลากรต่าง ๆ เหล่านี้หายไปไหน ไม่ปรากฏพบว่ามีการจัดตั้งองค์กรทางการแสดง เห็นชัดได้ว่ามีเพียงสำนักการสังคีต กรมศิลปากรเท่านั้นที่มีโครงสร้างดังกล่าว

การจัดการแสดงโขน ณ โรงมหรสพหลวงศาลาเฉลิมกรุง จึงสามารถเกิดขึ้นอีกครั้ง และเปิดการแสดงได้เรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน ผู้วิจัยสังเกตเห็นถึงความตั้งใจ ให้เกิดระบบการจัดการที่มีคุณภาพสำหรับนักแสดง เมื่อบริษัทศิลป์ ศิริโขนละคร สิ้นสุดการทำงานให้แก่บริษัทเฉลิมกรุงมณีทัศน์ จำกัด การบริหารจัดการแสดงโขนช่วงที่ 2 (ควบคุมการแสดง) ผู้วิจัยเห็นว่าการวางแบบแผนโครงการการจัดการแสดงโขนที่ บริษัทศิลป์ ศิริโขนละครได้พยายามวางแนวทางไว้ในตอนต้นนั้นเริ่มมีการเปลี่ยนวัตถุประสงค์ในการจัดโครงสร้างในการวางแบบแผนการจัดการแสดง เพราะผู้บริหารหลายท่านเข้ามามีส่วนแสดงความคิดเห็นในการแก้ไขการแสดง โดยมิได้ดูภาพรวมของการแสดงทั้งหมด ทำให้การแสดงต้องคอยปรับตามความต้องการของผู้บริหาร และเมื่อ ดร.ไพโรจน์ ทองคำสุก ยุติบทบาทในการเป็นผู้กำกับการแสดงให้กับบริษัทเฉลิมกรุงมณีทัศน์ จำกัด ในช่วงปัจจุบันการควบคุมการแสดงและการกำกับการแสดงจึงรับผิดชอบโดย อาจารย์

เฉลิมศักดิ์ ปัญญาวัดวงศ์ ผู้วิจัยเห็นว่าการจัดการแสดงโขนของโรงมหรสพศาลาเฉลิมกรุงในระยะนี้ ระบบการบริหารจัดการแบบการจัดการองค์กรทางการแสดง ลดบาทบาทลงอย่างมาก ระบบการฝึกซ้อม และการแบ่งการควบคุมดูแลในฝ่ายต่าง ๆ ที่ชัดเจนกลับมาเป็นหน้าที่ของผู้กำกับการแสดง ทำให้ต้องปฏิบัติงานทั้งควบคุมการแสดง ซึ่งเป็นหน้าที่ของฝ่ายบริหาร และทำหน้าที่เป็นผู้กำกับการแสดง ซึ่งทำหน้าที่ฝ่ายผลิตและยังปรากฏว่ามีการแต่งตั้งผู้ดูแลนักแสดง ฝ่ายพระ นาง ยักษ์ ลิง อย่างไม่เป็นทางการ ต้องคอยดูแลนักแสดง ลา ขาด ป่วย จดรายชื่อ เพื่อทำค่าใช้จ่ายนักแสดง และค่าใช้จ่ายจะรับจากบริษัทเฉลิมกรุง มณีทัศน์ จำกัดโดยตรง ทำให้เห็นว่าระบบการทำงานดังกล่าวนี้ ไม่เป็นไปตามโครงสร้างการจัดการแสดงแบบองค์กรทางการแสดง (Theatre Company) ภาระหน้าที่หลายอย่างอยู่ในความรับผิดชอบของผู้กำกับการแสดง ซึ่งอาจทำให้ขาดคุณภาพในการบริหารจัดการ ผู้วิจัยให้ขอสังเกตว่าลักษณะการจัดการแสดงโขนในช่วงปัจจุบันนั้นเสมือนมีความเบ็ดเสร็จในบุคคลเดียว เหมือนการว่าจ้างให้จัดการแสดงโขน ลักษณะว่าจ้างผู้มีความรู้หรือสามารถจัดการแสดงได้ที่เรียกว่า “โต้โผ” สามารถจัดการประสานงานกับนักแสดงโขน นักดนตรี จัดหาเสื้อผ้าสำหรับการแสดงโขนและผู้แต่งกาย เมื่อมีการแสดงไม่มีความจำเป็นต้องฝึกซ้อม เพราะว่าการแสดงโขน โดยส่วนใหญ่นักแสดงสามารถรำและจดจำท่ารำในตอนต่าง ๆ เป็นอย่างดี สามารถนัดหมายท่ารำต่าง ๆ ได้ในวันแสดง เมื่อเป็นการทำงานลักษณะนี้ผู้วิจัยจึงมีความคิดเห็นว่า จุดประสงค์ที่ต้องการให้เกิดองค์กรทางการแสดง (Theatre Company) ที่เป็นคณะโขนแบบมืออาชีพ สามารถสร้างรายได้และเป็นองค์กรการจัดการแสดงที่รวมศิลปินโขนละครไว้ในองค์กรที่มีการบริหารจัดการแสดงอย่างเป็นระบบไม่สามารถบรรลุจุดประสงค์ที่วางไว้ได้

3. แนวทางการพัฒนาด้านการจัดการแสดงโขนของศาลาเฉลิมกรุง

การนำหลักการทางการบริหารงานทั่วไป มาใช้กับการบริหารการละครนั้น สามารถช่วยให้การปฏิบัติงานแสดง ซึ่งเป็นกิจกรรมส่วนหนึ่งของการบริหารงานมีระเบียบ อันจะเป็นผลดีต่อการปฏิบัติงานของทีมงานและนักแสดง ผู้ผลิตงาน จะต้องมีคุณลักษณะพิเศษในการที่จะต้องเข้าใจลักษณะของการแสดงเพื่อความเข้าใจ และรวดเร็วในการปฏิบัติงาน แล้วยังจะต้องรับผิดชอบต่อส่วนรวมในสังคมด้วยเพราะงานการแสดงบนเวทีนั้น นับได้ว่าจะต้องมีลักษณะสมบูรณ์แบบควรที่ผู้ดูจะได้นำไปคิดและปฏิบัติตามด้วย ผู้แสดง จะต้องมีความสมบูรณ์แบบในด้านต่าง ๆ ผู้แสดงจะต้องหมั่นฝึกฝนและทำให้ดีที่สุด โดยยอมรับคำวิจารณ์จากบุคคลอื่น ๆ ในทุก ๆ ด้านด้วยใจกว้าง ทั้งนี้เพื่อความสำเร็จของการแสดง จะนำไปสู่การพัฒนาตนเองและองค์กร

ส่วนของการแสดง วันที่ใช้ในการจัดแสดง ควรเป็น วันศุกร์ วันเสาร์ วันอาทิตย์ และวันหยุดนักขัตฤกษ์ เพราะผู้ชมส่วนใหญ่ จะใช้เวลาในช่วงวันหยุดเข้ามาชมการแสดง เวลาในการทำ

การแสดงควรแบ่งออกเป็นสองช่วง เวลา 14.00 น. และ 19.00 น. เพราะจะสามารถขยายฐานผู้ชมได้มายิ่งขึ้น ส่วนการคัดเลือกนักแสดงนั้น หากมีผู้เชี่ยวชาญเฉพาะทางด้านนาฏศิลป์เป็นผู้คัดเลือกจะสามารถได้ผู้แสดงที่มีความเหมาะสมในบทบาทที่ได้รับ การฝึกซ้อมเพื่อเป็นการฝึกฝนทักษะและพัฒนาฝีมือของนักแสดง จะต้องอยู่ภายใต้การควบคุมอย่างเข้มงวดจริงจังจากคณะครูและผู้เชี่ยวชาญเท่านั้น การแสดงจึงจะมีความสวยงามและมีความพร้อมเพรียงกัน ส่วนการออกแบบบรรยากาศ แสง สี เสียง เทคนิคที่ทันสมัย สวยงาม เหมาะสมกับรูปแบบการแสดงโขน จำเป็นจะต้องมีผู้มีความรู้ทางด้านการออกแบบศิลป์ทั้งทางไทยและสากล การจัดลำดับของฉากการแสดงไม่มากไม่น้อยเกินไป ระยะเวลาที่ในการแสดงโขน 1 ชั่วโมง 30 นาที กระชับ สนุกสนาน และต่อเนื่อง จะทำให้ผู้ชมไม่เบื่อในการชมการแสดง เพลงที่ใช้ในการบรรเลง ควรใช้นักร้อง นักพากย์ที่มีความเชี่ยวชาญ และมีการฝึกซ้อมเป็นอย่างดี จึงจะทำให้บทเพลงมีความไพเราะพร้อมเพียงและมีคุณภาพมากยิ่งขึ้น การเลือกใช้เครื่องแต่งกายในการแสดงนั้น ควรเลือกใช้เครื่องแต่งกายที่มีความสวยงามวิจิตตามขนบธรรมเนียมประเพณีดั้งเดิมและเหมาะสมกับการแสดง การแสดงโขนที่ไม่ได้ปรับเปลี่ยนรูปแบบการแสดงมากจนเกินไปจะทำให้ตรงกับความคาดหวังของผู้ชมก่อนเข้าชมการจะสร้างความประทับใจ และให้ประโยชน์แก่ผู้ชมในการชมการแสดง ควรทำให้ผู้ชมมีความรู้สึกร่วมระหว่างชมการแสดงโดยการสอดแทรกแง่คิดคติสอนใจในการแสดงไว้ด้วย การใช้สื่อประชาสัมพันธ์ด้วย เอกสาร แผ่นพับ บอร์ดประชาสัมพันธ์ ด้วยข้อมูลที่เป็นประโยชน์และมีความครบถ้วน ใช้ภาษาที่เข้าใจง่าย จะทำให้ผู้ชมเข้าใจถึงการแสดงมายิ่งขึ้น สถานที่ที่ใช้จัดการแสดงนั้นต้องมีความพร้อม เหมาะสม สะอาด สวยงาม มีสิ่งอำนวยความสะดวกแก่ผู้เข้าชมอย่างครบครัน ทั้งในเรื่องที่จอดรถที่กว้างขวาง มีร้านอาหารที่เปิดให้บริการอยู่ไม่ไกลจากที่แสดง และความปลอดภัย พนักงานต้อนรับที่มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี จะสร้างความน่าประทับใจ ผู้ชมเป็นอย่างมาก

ในการผลิตการแสดงในแต่ละครั้งถือว่าผู้ร่วมงานฝ่ายต่าง ๆ มีความสำคัญเท่าเทียมกัน ทุกคนต้องทำงานร่วมกันเป็นทีม มีความเป็นนำหนึ่งใจเดียวกัน การผลิตการแสดงที่ได้ทีมงานที่ดี มีวินัย รู้จักหน้าที่ของตัวเองเป็นอย่างดี มีการวางแผนที่ดี และการดำเนินการอย่างเป็นระบบย่อมทำให้ได้ผลงานที่ประสบความสำเร็จและบรรลุเป้าหมายที่วางไว้โดยง่ายดาย

งานวิจัยนี้ให้ประโยชน์แก่ ผู้บริหาร คณะทีมงาน จัดการแสดง โขน เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการพัฒนาบริหารการแสดงที่ยั้งยืนอย่างมีประสิทธิภาพ

สรุปผลการวิจัย

จากผลการวิจัยเรื่องการจัดการแสดงโขน: กรณีโรงมหรสพหลวงศาลาเฉลิมกรุง ผู้วิจัยขอสรุปผลการวิจัยตามหัวข้อดังต่อไปนี้

1. จากการวิจัยพบว่า การเก็บรวบรวมประวัติการจัดการแสดงโขนของโรงมหรสพหลวงศาลาเฉลิมกรุง ผู้วิจัยได้ค้นคว้าหาข้อมูลจากการจัดการแสดงโขน มีการแสดงโขนทั้งหมด 3 ครั้ง

ครั้งที่ 1 วันที่ 14 ธันวาคม พ.ศ. 2536 โขนจิตนฤมิต เรื่อง รามเกียรติ์ ตอนยกรบ

ผู้รับผิดชอบโครงการจัดการแสดง บริษัทเฉลิมกรุงมณีทัศน์ จำกัด โดยคุณมานิต รัตนสุวรรณ ผู้ควบคุมการแสดง นราพงษ์ จรัสศรี มีวัตถุประสงค์ในการจัดแสดง เพื่องานเฉลิมฉลองครบรอบ 70 ปีศาลาเฉลิมกรุง มีการนำเสนอโขนในรูปแบบ อนุรักษ์ และพัฒนาประเภทการแสดง การแสดงนี้เรียกว่า “โขนจินตนฤมิต” มีความหมายว่าการสร้างสรรค์จินตนาการให้เป็นภาพความจริง โดยใช้เทคนิคพิเศษ จินตนฤมิต ละคร ดนตรี สไลด์มัลติวิชั่น นักแสดงวิทยาลัยนาฏศิลป์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ราคาบัตรเข้าชม 700, 500 และ 100 บาท สำหรับนักเรียน และนักศึกษาที่แต่งเครื่องแบบ และคนไทยได้รับส่วนลด 20 เปอร์เซ็นต์ จัดการแสดงในวันอังคารและพฤหัสบดี เวลา 20.00 น. วิธีการนำเสนอ โดยนำโขนมาประยุกต์เข้ากับเทคโนโลยีสมัยใหม่ เป็นการแสดงในลักษณะประกอบแสง สี เสียง และเทคนิคพิเศษ เพื่อเสริมอรรถรสแห่งการชมโขนให้มีจินตนาการที่สมจริงยิ่งขึ้น โดยตัดทอนบทให้กระชับมากขึ้น บทพากย์บทร้องน้อยลง การดำเนินเรื่องจะใช้ดนตรีและท่าทางของผู้แสดงเป็นตัวบอกให้ทราบว่าขณะนี้กำลัง ทำอะไรอยู่ ดำเนินเรื่องราวไปถึงไหน และระดับการใช้ระบบฉากแสงเลเซอร์ ดรายไอซ์ และแสงสีสมัยใหม่มาช่วยทำให้เกิดความสมจริงมากขึ้น แต่ยังคงยึดถือแนวแบบแผนของการแสดงนาฏศิลป์โขนไว้ดังเดิม “โขนจินตนฤมิต” คือ การผสานเอาเทคโนโลยีเข้ากับศิลปะการแสดงไทย ที่มีความอ่อนช้อยงดงาม ซึ่งนับว่าเป็นแง่มุมที่คล้ายกับความคิดในการออกแบบ อาคารศาลาเฉลิมกรุง ที่มีการผสานเทคโนโลยีทางด้านสถาปัตยกรรมในรูปแบบตะวันตกกับศิลปกรรมไทยไว้ด้วยกันอย่างเหมาะสม ทั้งสองความคิด ทั้งสองแง่มุมล้วนได้รับการสร้างสรรค์มาจากความรู้สึก ที่ต้องการนำเทคโนโลยีอันมีประโยชน์มาผสานใช้กับศิลปะไทยเพื่อส่งเสริมคุณค่า ความเป็นไทยให้มีความโดดเด่นน่าภาคภูมิขึ้น และมีความทันสมัยในประโยชน์ใช้สอยของเทคโนโลยีเป็นส่วนช่วยเสริม

ครั้งที่ 2 วันที่ 3 ธันวาคม พ.ศ. 2548 ตอน พระจักราวตาร

ผู้รับผิดชอบโครงการจัดการแสดง บริษัท ศิลป์ศิริโขนละคร จำกัด โดย คณิต คุณาวุฒิ และผศ.พรรัตน์ ดำรุง วัตถุประสงค์ เพื่อเฉลิมพระเกียรติในวาระที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงครองสิริราชสมบัติครบ 60 ปี ใน พ.ศ. 2549 การแสดงรอบปฐมทัศน์ วันที่ 3 ธันวาคม

พ.ศ. 2548 จัดการแสดงทุกวันพฤหัสบดี วันศุกร์ และวันเสาร์ เวลา 20.30 น. ส่วน วันจันทร์ วันอังคาร วันพุธ จะเปิดกว้างไว้จัดการแสดงรอบพิเศษสำหรับ นักเรียน นิสิต นักศึกษา โดยจัดแสดงตั้งแต่งเวลา 14.00 น. นักแสดง เป็นนักศึกษาและเยาวชนจากหลายสถาบัน เช่น สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ วิทยาลัยนาฏศิลป์ ประเด็นในการนำเสนอ การแสดงโขนศาลาเฉลิมกรุง เนื้อหาในแต่ละตอนมีนัยที่สื่อถึงการเคารพเทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์ สอดแทรกคติคำสอน ในเรื่องธรรมะย่อมชนะอธรรม ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว ยกย่องสรรเสริญคุณงามความดี ซื่อสัตย์ จงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์ และกตัญญูกตเวทีต่อแผ่นดิน

ครั้งที่ 3 วันที่ 26 ธันวาคม พ.ศ. 2550 ตอน หนุมานชาญกำแหง

วัตถุประสงค์ เพื่อเฉลิมพระเกียรติในวาระที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงครองสิริราชสมบัติครบ 60 ปี เวลาการแสดง 19.30 น. ถึง 21.00 น. (1 ชั่วโมง 30 นาที) บัตร ราคา 1,200 1,000 และ 800 บาท คนไทยลด 50 % ประเด็นในการนำเสนอ คือหนุมานที่มีความจงรักภักดีต่อพระราม เปรียบเสมอข้าราชบริพารที่มีความจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์ มีผู้รับผิดชอบการจัดการแสดง แบ่งออกเป็น 3 ช่วง ดังนี้

ช่วงที่1 (การผลิตและควบคุมการแสดง) พ.ศ. 2549 บริษัท ศิลป์ศิริโขนละคร จำกัด โดย อาจารย์คณิต คุณาวุฒิ และรศ.พรรัตน์ ดำรุง

ช่วงที่2 (ควบคุมการแสดง) พ.ศ. 2550 ดร.ไพโรจน์ ทองคำสุก

ช่วงที่3 (ควบคุมการแสดง) พ.ศ. 2551 จนถึงปัจจุบัน อาจารย์เฉลิมศักดิ์ ปัญญาวัติวงศ์

ประเภทโขนที่ใช้ในการแสดง โขนกลางแปลง โขนหน้าจอ โขนฉาก โขนโรงใน และโขนชักรอก นักแสดงส่วนใหญ่จะใช้นักแสดงชุดเดิมในชุดพระจักราวจาร และ มีการคัดเลือกนักแสดงเพิ่มเติม โดยคณาจารย์และผู้เชี่ยวชาญจากกรมศิลปากร นักแสดงแบ่งออกเป็น 4 ฝ่าย ได้แก่ ฝ่ายพระ 4 คน ฝ่ายนาง 10 คน ฝ่ายยักษ์ 15 คน ฝ่ายลิง 20 คน ตัวสำรองฝ่ายละ 5 คน ยกเว้นฝ่ายพระมีตัวสำรอง 2 คน เครื่องแต่งกายของตัวโขนต้นแบบมาจากเครื่องทรงของกษัตริย์ในสมัยกรุงศรีอยุธยาโดยศึกษาข้อมูลจากการบันทึกของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ภาพการแสดงโขนแบบโบราณในหอจดหมายเหตุแห่งชาติ และเครื่องแต่งกายโขนแบบดั้งเดิมที่จัดแสดงในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติซึ่งมีลักษณะเด่นคือ มีแขนและเสื้อเกาะคนละสี ประดับเลื่อมไหม สีเงิน สีทอง เน้นลายละเอียดของลวดลายผ้าปักและตัดเย็บอย่างประณีตบรรจง วิธีการแต่งหน้า รูปแบบการแต่งหน้าที่ไม่เหมือนกับการแสดงนาฏศิลป์ไทยทั่วไป คือการแต่งหน้าโดยกรีดอายไลเนอร์บนชั้นตาเพียงเส้นเดียวเท่านั้น เมื่อเห็นแล้วสามารถทราบได้ทันทีว่าเป็นการแต่งหน้าของโขนศาลาเฉลิมกรุง ซึ่งนับได้ว่าเป็นเอกลักษณ์ที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งในการแสดงโขนศาลาเฉลิมกรุง

2. แบบแผนการจัดการแสดงโขนของโรงมหรสพหลวงศาลาเฉลิมกรุงในปัจจุบัน ชุด หนุมานชาญกำแหง จากการวิเคราะห์ แบบสัมภาษณ์ กลุ่มที่ 1 สำหรับ ผู้บริหารจัดการแสดง ผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ เป็นผู้จัดการแสดง เพศหญิง กลุ่มที่ 2 ทีมงานฝ่ายต่าง ๆ ได้แก่ ผู้กำกับการแสดง ผู้ช่วยผู้กำกับการแสดง ผู้ดูแลนักแสดงฝ่ายพระ ผู้ดูแลนักแสดงฝ่ายนาง ผู้ดูแลเครื่องแต่งกาย ผลการวิจัยพบว่า มีผู้รับผิดชอบการจัดการแสดงแบ่งออกเป็น 3 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 (การผลิตและควบคุมการแสดง) พ.ศ. 2549

บริษัทเฉลิมกรุงมณีทัศน์ จำกัด เป็นผู้ดูแลโรงมหรสพหลวงศาลาเฉลิมกรุง ได้ว่าจ้างให้ บริษัท ศิลป์ศิริโขนละคร จำกัด โดย คณิต คุณาวุฒิ ผู้อำนวยการผลิต และ รศ.พรรัตน์ ดำรุง ผู้อำนวยการแสดง เป็นผู้ดูแลในส่วนของการจัดแสดงโขน (Organizing) ในโครงการ เฉลิมพระเกียรติในวาระที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงครองสิริราชสมบัติครบ 60 ปี หน้าที่ของ บริษัท ศิลป์ศิริโขนละคร จำกัด มีหน้าที่ในส่วนของการแสดงเท่านั้น บริษัท ศิลป์ศิริโขนละคร จำกัด จัดเป็นองค์หนึ่ง ประกอบด้วยคุณลักษณะขององค์การ 3 ประการ คือ มีการรวมตัวตั้งแต่ 2 คนขึ้นไปมีการทำงานเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน และดำเนินการเพื่อบรรลุเป้าหมายสูงสุดที่วางเอาไว้ตามวัตถุประสงค์ของโขนศาลาเฉลิมกรุง ในการสืบสารการแสดงนาฏศิลป์ชั้นสูงของไทย มีการบริหารงานตามหลักการบริหารงานต่าง ๆ ดังนี้

ส่วนองค์การการจัดการแสดง บริษัท ศิลป์ศิริโขนละคร จำกัด มีการวางแผนกำหนดวิธีการปฏิบัติงาน เพื่อสืบสารและเผยแพร่การแสดงนาฏศิลป์ชั้นสูงของไทย ตามนโยบายของโรงมหรสพหลวงศาลาเฉลิมกรุง มีการแบ่งความรับผิดชอบ โดยจัดโครงสร้าง การจัดการเป็นแบบองค์กรผลิตละครเวที (Theatre Company) คือ มีผู้บริหารดำรงตำแหน่งบริหารการแสดง (Executive Director) เป็นผู้กำหนดทิศทางด้านนโยบายการเงิน การจัดการ และผู้กำกับฝ่ายศิลป์ (Artistic Director) ผู้กำหนดทิศทางและนโยบายของการแสดงและข้อเกี่ยวข้องเชิงศิลป์ในส่วนของการแสดง (Production) ทั้งหมด โดยมีผู้ช่วยผู้อำนวยการสร้าง (Production Manager) เป็นผู้จัดการด้านการปฏิบัติงาน ฝ่ายทีมงาน ทางบริษัท ศิลป์ศิริโขนละคร จำกัด ได้คัดเลือกศิลปินที่มีชื่อเสียงและมีประสบการณ์ในแต่ฝ่าย เข้าร่วมทำงาน มีคณาจารย์ศิลปินจากกรมศิลปากร เป็นผู้คัดเลือกนักแสดง ฝ่ายผู้ควบคุมการผลิต (Production Manager) จะเป็นฝ่ายมอบหมายงานให้ผู้กำกับเวที (Stage Manager) เป็นผู้ประสานงานกับทุกฝ่ายทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพสอดคล้องกัน โดยจำเป็นที่จะต้องเข้าใจพฤติกรรมของพนักงานแต่ละคนหรือกลุ่มคน เพื่อให้สามารถควบคุมบังคับบัญชาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

- **ในขั้นตอนการเตรียมการ** ศิลป์ศิริโขนละคร จำกัด ได้แสวงหาผู้ร่วมงาน จากผู้ที่มีความสามารถเฉพาะทาง เกี่ยวกับการจัดการแสดงโขน และได้รับเงินทุนงบประมาณจาก บริษัท เฉลิมกรุงมณีทัศน์ ระยะ เวลาการดำเนินการ 6 เดือนก่อนเริ่มการจัดแสดง

- **ขั้นตอนการผลิตการแสดง**

ระยะเตรียมงาน ทางบริษัท ศิลป์ศิริโขนละคร จำกัด มีการจัดให้พบกันระหว่างหัวหน้าฝ่ายต่าง ๆ ได้แก่ ผู้อำนวยการแสดง ผู้กำกับการแสดง ผู้กำกับเวที ผู้ออกแบบฉาก ผู้ออกแบบเสื้อผ้าตัวละคร และผู้ควบคุมฝ่ายเทคนิค การพบปะเพื่อแนะนำตัวผู้เป็นหัวหน้าฝ่ายต่าง ๆ และสื่อสารข้อมูลรับการแจกแจง รายละเอียดต่าง ๆ ในหน้าที่ของตน เมื่อทุกฝ่ายงานทราบเนื้องานของตนเป็นที่เรียบร้อยแล้วจึงแยกย้ายไปดำเนินงานตามหน้าที่ของตน ในขณะที่งานของฝ่ายต่าง ๆ กำลังดำเนินงานอยู่ และมีการสรุปในที่ประชุม ผู้กำกับการแสดงจะดูและนักแสดงซ้อมตามแผนงานที่วางไว้

ระยะการดำเนินการ มีการเตรียมวัตถุดิบ ได้แก่

1. **การเตรียมบท** เขียนโดย ดร.ไพโรจน์ ทองคำสุก ตอนที่คัดเลือกมาคือ หนุมานชาญกำแหง เป็นตอนพิเศษที่เรียบเรียงขึ้นใหม่อย่างมีศิลปะโดยอิงตามเค้าโครงเดิมแต่นำมาปรับปรุงโครงบทและเนื้อหาให้สั้น กระชับโดยมีความคิดหลัก (Theme) ในการนำเสนอคือ หนุมานเป็นตัวแทนของทหารหาญหรือข้าราชบริพารผู้ซื่อสัตย์จงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์ โดยแบ่งฉากในการแสดงออกเป็น 8 ฉาก และหลังจาก อ.เฉลิมศักดิ์ ปัญญวัตวงศ์ เป็นผู้กำกับการแสดง ได้เพิ่มตอนการแสดงอีก 2 ตอนคือตอนหนุมานเจอมัจฉานุ และหนุมานพบไมรยราพ รวบเป็น 10 ตอนดังนี้

ฉากที่ 1 กำเนิดหนุมานชาญกำแหง (www.Thaiticketmajor.com)

พระพายได้รับบัญชาจากองค์พระอิศวร ให้นำพลังแห่งพระองค์และเทพอาวุธอันได้แก่ จักร คทา และตรีไปซัดใส่ปากนางสวาหะที่ถูกนางอัจนาสาปให้ยืนตีนเดียวเหนี่ยวกินลมอยู่ยังเขาพนมจักรวาลเพื่อให้เกิดวานรผู้มีฤทธิ์อันจะเป็นข้าทหารของพระราม และประทานนามว่า “หนุมาน” หนุมานถือกำเนิดโดยเผ่นออกมาจากปากนางสวาหะ นางสวาหะสั่งหนุมานไว้ว่า เมื่อพบผู้ที่มองเห็นรูปกายที่มีกุณฑล ขนเพชร เขี้ยวแก้ว ผู้นั้นคือพระนารายณ์อวตารมาเป็นพระราม ให้ถวายตัวเป็นข้าทหาร

ภาพที่ 5-4 ฉากกำเนิดหนุมานชาญกำแหง (www.Thaiticketmajor.com)

ฉากที่ 2 วานรอ่อนแรงด้วยต้องสาป

หนุมานเมื่อลามารดามาแล้ว ก็เที่ยวไปในอากาศด้วยพลังฤทธิ์ ไปพบสวนพระอุมา ก็เข้าไปหักผลไม้กินและเล่นสนุกด้วยยังเยาว์วัย พระอุมามาพบก็โกรธสาปให้อ่อนกำลังฤทธิ์ หนุมานพอรู้ว่าเป็น สวนพระอุมาก็เข้าไปขออภัย พระอุมาเกิดสงสารจึงผ่อนผันให้ โดยเมื่อใดที่หนุมานพบ พระนารายณ์ซึ่งอวตารมาเป็นพระราม และลูบหัวจรดหางหนุมานสามครั้งกำลังฤทธิ์หนุมานก็จักคืนมาดังเดิม

ภาพที่ 5-5 ฉากวานรอ่อนแรงด้วยต้องสาป (www.Thaiticketmajor.com)

ฉากที่ 3 ขุนทหารรับอาสาสืบหนทาง

เมื่อมาอยู่กับพระรามตามที่มารดาสั่งไว้และได้ฤทธิ์กำลังกลับคืนมาตามคำพระอุมาแล้วหนุมานก็รับอาสาพระรามที่จะเป็นผู้สืบหาหนทางไปกรุงลงกา

ภาพที่ 5-6 ฉากขุนทหารรับอาสาสืบหนทาง (www.Thaiticketmajor.com)

ฉากที่ 4 ช่วยสีดา-ล้างสหัสกุมาร

เมื่อไปถึงกรุงลงกา หนุมานเข้าไปพบหญิงนางหนึ่งกำลังจะผูกคอตาย เมื่อรู้ว่าเป็นนางสีดา หนุมานเข้าไปช่วยไว้และอาสาพานางกลับไปโดยให้นั่งไปบนผ่ามือ นางสีดาเกรงจะมีผู้ติฉินนินทา ด้วยยักษ์ลักนางมาแต่จะให้ลิงพากลับไป นางให้หนุมานกลับไปทูลเชิญพระรามเสด็จข้ามสมุทรมารับตัวนาง ก่อนหนุมานจะกลับได้เข้าหักสวน และฆ่าสหัสกุมาร ลูกของทศกัณฐ์จนตายทั้งหมด

ภาพที่ 5-7 ฉากช่วยสีดา–ล้างสหัสกุมาร (www.Thaiticketmajor.com)

ฉากที่ 5 ขุนทหารถมศิลา จับมัจฉาอรทัย

พระรามให้เหล่าทหารจองถนนถมสาครข้ามไปกรุงลงกา แต่ถมศิลาลงไปเท่าใดก็ไม่ตื้นเป็นถนนสักที หนุมานลงไปดูใต้น้ำ พบนางสุพรรณมัจฉาบัญชาเหล่าบริวารปลาให้คาบก้อนศิลา ไปทิ้งตามคำสั่งของทศกัณฐ์ที่จะขัดขวางการสร้างถนนครั้งนี้ หนุมานเข้าจับนางสุพรรณมัจฉาและได้นางเป็นเมีย บอกนางสุพรรณมัจฉาให้สั่งบริวารนำศิลามาทิ้งที่เดิม การจองถนนจึงแล้วเสร็จ กองทัพพระรามข้ามฝั่งไปลงกาได้

ภาพที่ 5-8 ฉากขุนทหารถมศิลา จับมัจฉาอรทัย (www.Thaiticketmajor.com)

ฉากที่ 6 ตอนหนุมานเจอมัจฉานุ (ตอนใหม่)

หนุมานต้องต่อสู้กับมัจฉานุผู้รักษาสระ หนุมานจับมัจฉานุ ได้หลายครั้งแต่ฆ่าไม่ตาย หนุมานรู้สึกสงสัยจึงได้ซักไซร้ไต่ถาม ก็ทราบความว่ามัจฉานุเป็นลูกนางสุพรรณมัจฉา และบอกว่าบิดาของตน คือหนุมานทหารเอกของพระรามมีฤทธิ์สามารถนิมิตกายให้มีสี่หน้าแปดมือ และหาวเป็นดาวเป็นเดือนได้ หนุมานจึงนิมิตกายหาวเป็นดาวเป็นเดือนให้ดู สองพ่อลูกจึงได้รู้จักกัน หนุมานถามถึงทางลงไปเมืองบาดาล มัจฉานุเป็นผู้ที่ซื่อสัตย์กตัญญูต่อมัยราพณ์ ไม่ยอมบอกโดยตรงเพียงแต่บอกว่าหนุมานมุ่งหน้ามาทางไหนก็ให้ไปทางนั้น หนุมานก็รู้ได้ด้วยไวปัญญาจึงลาลูกชาย

ฉากที่7 หนุมานพบมัยราพณ์ (ตอนใหม่)

เมื่อเหาะมาถึงดงตาลพร้อมกันแล้ว ต่างให้สัตย์ปฏิญาณต่อกันว่าจะปฏิบัติ ตามสัญญาทุกประการ โดยมัยราพณ์เป็นผู้ลงมือตีก่อนเพราะเป็นเจ้าของสถานที่ ส่วนหนุมานเป็นผู้ตีภายหลัง หนุมานแย้งว่ามัยราพณ์เป็นฝ่ายได้เปรียบเพราะตีก่อนจึงควร เป็นผู้ถอนต้นตาลมา มัยราพณ์รับคำ

และไปถอนต้นตาลสามต้นมาตีเกลียวเป็นกระบอง ส่วนหนุมานก็อ่านคาถาเสกฝุ่นผงทาตัวให้อยู่ยงคงกระพัน แล้วนอนลงให้มัยราพณ์ตี มัยราพณ์รวบรวมกำลังทั้งหมดตีหนุมานด้วยกระบองตาลพันเกลียว ครบสามครั้ง กระบองสะท้อนกลับมาทุกครั้ง มัยราพณ์ตกใจและรู้ว่าตัวเองจะต้องตาย แต่ด้วย ขัตติยมานะจึงปฏิบัติตามสัญญานอนลงให้หนุมานตีจนครบสามที มัยราพณ์ก็ถึงแก่ความตาย

ฉากที่ 8 ลวงเอาดวงใจทศกัณฐ์

หนุมานอาสาพระรามมาลวงเอาดวงใจทศกัณฐ์ที่ฝากไว้กับพระฤษีโคบุตร และแสร้งลวงให้พระฤษีพาไปฝากตัวกับทศกัณฐ์ และชวนทศกัณฐ์ออกไปรบกับพระรามกลางสนาม

ภาพที่ 5-9 ลวงเอาดวงใจทศกัณฐ์ (www.Thaiticketmajor.com)

ฉากที่ 9 กุมภัณฑ์พ่ายแพ้หนุมาน

เมื่อออกไปรบกลางสนาม หนุมานก็เหาะขึ้นตามที่นัดไว้กับองคต เพื่อเอากล่องดวงใจที่ลวงมาได้มาส่งให้ ทศกัณฐ์เห็นว่าเสียรู้หนุมาน ทั้งอาย ทั้งโกรธ ยกทัพกลับเข้าลงกาโดยจะออกมาสู้กันให้ตายไปข้างหนึ่งในวันหน้า

ภาพที่ 5-10 ฉากกุมภัณฑ์พ่ายแพ้หนุมาน (www.Thaiticketmajor.com)

ฉากที่ 10 ขุนทหารครองพารา

เมื่อเสร็จศึกกรุงลงกา หนุมานได้รับบำเหน็จจากพระรามให้สมญาศักดิ์เป็นพระยาอนุชิตจักรกฤษณ์พิพรรธพงศา ได้ครองกรุงอยุธยากึ่งหนึ่ง แต่การครองกรุงอยุธยาสูงเกินศักดิ์ไป หนุมานถวายคืน พระรามจึงประทานเมืองนพบุรีให้กับหนุมาน

ภาพที่ 5-11 ฉากขุนทหารครองพารา (www.Thaiticketmajor.com)

2. **การออกแบบเครื่องแต่งกาย** คือเครื่องแต่งกายของตัวโขนต้นแบบมาจากเครื่องทรงของกษัตริย์ในสมัยกรุงศรีอยุธยาโดยศึกษาข้อมูลจากการบันทึกของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาดำรงราชานุภาพ และภาพการแสดงโขนแบบโบราณในหอจดหมายเหตุแห่งชาติ และเครื่องแต่งกายโขนแบบดั้งเดิมที่จัดแสดงในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติซึ่งมีลักษณะเด่นคือ มีแขนและเสื้อเกราะคนละสี

3. **การออกแบบการแต่งหน้า** นำวิธีการแบบโบราณมาใช้ซึ่งของโบราณจะแต่งหน้าขาวนวลงาม การเขียนคิ้ว ปากตา นำต้นแบบมาจากลวดลายบนหัวโขน

4. **การฝึกซ้อมนักแสดง** มีการฝึกซ้อมทุกวันเสาร์เวลา 15.00 น ถึงเวลา17.00 น. ณ ศาลาเฉลิมกรุง ภายใต้การฝึกซ้อมอย่างเข้มงวดและจริงจังของคณะครูและคณะอาจารย์จากกรมศิลปากร ฝ่ายพระ การควบคุมฝึกซ้อมโดย อ. ไพฑูรย์ เข้มแข็ง ฝ่ายนาง ควบคุมการฝึกซ้อมโดย อ. บุญนาค ทรรทรานนท์ ฝ่ายยักษ์ ควบคุมการฝึกซ้อมโดย อ. ประดิษฐ์ ศิลปะสมบัติ ฝ่ายลิง ควบคุมการฝึกซ้อมโดย อ.วิโรจน์ อยู่สวัสดิ์ แบ่งการฝึกซ้อมเป็น 3 ระยะ

ระยะแรกเป็นการปรับพื้นฐาน ปรับพละกำลัง และฝึกกระบวนท่าเบื้องต้น คือ ตบเข่าถองเอว เต้นเสา ถีบเหลี่ยม ฉีกขา หกคะเมน และแม่ท่า ระยะที่สอง ฝึกท่าเต้นท่ารำต่าง ๆ ที่สำคัญตามแต่ประเภทของตัวละครเมื่อเริ่มชำนาญดีแล้วจึงจะหัดเต้นและรำให้เข้ากัน ระยะสุดท้ายคือการฝึกซ้อมบนเวที พร้อมเทคนิคแสงสี เสียง ดนตรีประกอบ ฉาก

ผู้แสดงจะต้องฝึกหัดการเคลื่อนไหวจริงบนเวทีเท่านั้น องค์ประกอบทุกส่วนสอดรับพอดีกัน ดังนั้น จังหวะ ตำแหน่งและทิศทางการเคลื่อนไหวของผู้แสดงจึงต้องแม่นยำเพื่อลดข้อผิดพลาด

5. **ส่วนสร้างสรรค์** ทุกฝ่ายนำชิ้นงานที่ได้รับมอบหมายมาประกอบเข้าด้วยกัน นำเสื้อผ้ามาให้ผู้แสดงลองใส่ซ้อมเพื่อปรับปรุง ดูภาพรวมแต่ละฉาก นำผู้แสดงมาฝึกซ้อมรวมกันทีละฉาก จนแสดงได้ตลอดทั้งเรื่อง และการนำฉาก งานเครื่องแต่งกาย แสง สี เสียง เทคนิคพิเศษรวมกัน เพื่อซ้อมให้เกิดความราบรื่นตลอดทั้งเรื่องตั้งแต่ต้นจนจบ มีคิวที่แม่นยำในทุกขั้นตอน โดยจัดเป็นการซ้อมรวมของทุกฝ่าย เพื่อดูความเรียบร้อย กลมกลื่น สวยงาม จากนั้นจะเป็นการซ้อมใหญ่ เป็นการซ้อมที่ฝ่ายต่าง ๆ

เมื่อมีความพร้อมและความสมบูรณ์แบบมีการดำเนินงานเสมือนจริงทุกประการทั้งทางด้านฉาก แสง เสียง เทคนิคและเสื้อผ้า มีการจับเวลาอย่างละเอียดทุกช่วง ก่อนการแสดงรอบปฐมทัศน์ และการแสดงจริง

- **การแสดงรอบปฐมทัศน์** โรงมหรสพหลวงศาลาเฉลิมกรุงเปิดโอกาสให้สื่อมวลชนได้เข้าชมการแสดง เพื่อนำคำวิจารณ์ลงพิมพ์ และเป็นโอกาส ให้ทีมงานสามารถแก้ไขข้อบกพร่องของการแสดงให้ดีและเหมาะสมมากยิ่งขึ้นก่อนการแสดงจริง

- **การแสดงจริง** ผู้ร่วมงานทุกคนทำหน้าที่เข้าประจำการที่ พร้อมปฏิบัติการตามที่ได้รับมอบหมาย เพื่อให้การแสดงเกิดประสิทธิภาพและความสำเร็จของวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ ตัวนักแสดงไม่ค่อยมีการผิดพลาดกับการแสดง เพราะมีการซ้อมเป็นอย่างดี แต่ฝ่ายเทคนิค จะมีการผิดคิวอยู่เสมอ

- **การประเมินผล** บริษัท ศิลป์ศิริโขนละคร จำกัด มีการประเมินภายในจากกลุ่มผู้จัด แต่ไม่มีการประเมินจากกลุ่มผู้ชมหรือกลุ่มเป้าหมาย

บริษัท ศิลป์ศิริโขนละคร จำกัด มีผู้บริหารที่มีความรู้ความเข้าใจ ในการจัดแสดงได้ดี มีเวลาเพียงพอในการบริหาร เพราะถูกว่าจ้างให้ทำการจัดการแสดงมาโดยเฉพาะ จึงมีเวลาในการควบคุมดูแล สั่งการเพื่อให้งานบรรลุเป้าหมายที่วางเอาไว้ ในส่วนนักแสดง ส่วนใหญ่เป็นนักเรียนหรือนักศึกษาที่ยังไม่จบการศึกษา จึงไม่สามารถมาซ้อมการแสดงตามเวลาที่กำหนด บริษัท ศิลป์ศิริโขนละคร จำกัด ได้คัดเลือกทีมงานแต่ละฝ่ายที่มีคุณภาพ มีทักษะ มีความรู้ ความสามารถเฉพาะทาง จึงทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ลักษณะของงานการแสดงในช่วงแรกมีลักษณะงานเชิงสร้างสรรค์ เพื่อให้ได้การแสดงที่สวยงาม และตรงตามแผนที่วางไว้ จึงจำเป็นต้องดูแลควบคุมการทำงานอย่างใกล้ชิด ส่วนในช่วงการแสดงนั้นเป็นงานที่เป็นกิจวัตรประจำวัน คือการทำซ้ำ ๆ กัน จึงเกิดความเบื่อหน่ายในการซ้อมต่อนักแสดง การควบคุมส่วนทีมงาน มีการจัดการประชุมคณะทำงานส่วนการแสดง มีการจัดการประชุมนักแสดงบริษัท ศิลป์ศิริโขนละคร จำกัด มีการติดต่อประสานงาน ระหว่างทีมงาน นักแสดง และ เฉลิมกรุงมณีทัศน์ จำกัด ตลอดเวลา จึงทำให้ไม่เป็นอุปสรรคในการทำงาน เมื่อส่วนของการผลิตเสร็จสิ้นลง และได้เริ่มเปิดการแสดงโขน ตอน หนุมานชาญกำแหง บริษัท ศิลป์ศิริโขนละคร จำกัด ได้ยุติการทำงานให้กับ บริษัทเฉลิมกรุงมณีทัศน์ จำกัด

ระยะที่ 2 (ควบคุมการแสดง) พ.ศ. 2550

บริษัทเฉลิมกรุงมณีทัศน์ จำกัด ได้มอบหมายให้ ดร.ไพโรจน์ ทองคำสุก เป็นผู้ควบคุมการแสดง และผู้กำกับการแสดง มีหน้าที่ควบคุมการแสดงให้ราบรื่นและมีประสิทธิภาพ คอยแก้ไขปัญหาสถานการณ์ขณะมีการแสดง

ส่วนการแสดง มีการเปลี่ยนฉากที่ใช้ในการแสดงคือต้นไม้ที่แต่เดิมจะมีต้นไม้ที่เขียนเป็นลายไทยแสดงเป็นเพียงสัญลักษณ์ ปรับให้เป็นต้นไม้ที่มีใบ ดูคล้ายของจริงมากกว่าเดิม จึงทำให้การเคลื่อนที่ของนักแสดงต้องย้ายตำแหน่งไปบ้าง ลดบทบาทของนักแสดงออกไป

หลังจาก บริษัท ศิลป์ศิริโขนละคร จำกัดออกประมาณ5 เดือน ดร.ไพโรจน์ ทองคำสุก ได้ยุติการทำงานให้กับ บริษัทเฉลิมกรุงมณีทัศน์

ระยะที่3 พ.ศ. 2551-ปัจจุบัน

เมื่อ ดร.ไพโรจน์ ทองคำสุก ได้ยุติการทำงานให้กับ บริษัทเฉลิมกรุงมณีทัศน์ จำกัด บริษัทเฉลิมกรุงมณีทัศน์ จำกัด ได้มอบหมายให้ อ.เฉลิมศักดิ์ ปัญญาวัดวงศ์ เป็นผู้ควบคุมการแสดงและผู้กำกับการแสดง มีหน้าที่ควบคุมการแสดงให้ราบรื่นและมีประสิทธิภาพ คอยแก้ไขปัญหาสถานการณ์ขณะมีการแสดง โดยมีการแต่งตั้งผู้ดูแลนักแสดง ฝ่ายพระ นาง ยักษ์ ลิง อย่างไม่เป็น

ทางการ คอยดูแลนักแสดง ลา ขาด ป่วย จดรายชื่อ เพื่อทำค่าใช้จ่าย นักแสดง ค่าใช้จ่ายจะรับกับบริษัทเฉลิมกรุงมณีทัศน์ โดยตรง

ส่วนการแสดง มีการเพิ่มตอนการแสดงจากเดิม 8 ฉาก ปัจจุบัน 10 ฉาก ฉากที่เพิ่มคือ ตอนหนุมานเจอมัจฉานุ ในฉากที่ 6 และ หนุมานพบไมยราพ ในฉากที่ 7

3. แนวทางการพัฒนาด้านการจัดการแสดงโขนของศาลาเฉลิมกรุง วิเคราะห์ข้อมูลจากผู้ชมการแสดง ตอนที่ 1 ข้อมูลของสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม

- ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ร้อยละ 59.00 และเพศชาย ร้อยละ 41.00
- ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่อายุระหว่าง 31-40 ร้อยละ58.00 และอายุระหว่าง 21-30 ปี ร้อยละ 35.00 อายุ 41 ปีขึ้นไป ร้อยละ 6.00 อายุต่ำกว่า 20 ปี ร้อยละ1.00 ตามลำดับ
- ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีการศึกษาอยู่ในระดับต่ำกว่าปริญญาตรี ร้อยละ 51.00 ปริญญาตรี ร้อยละ 43.00
- ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีรายได้ต่ำกว่า 10,000บาท ร้อยละ 72.00 และมีรายได้ระหว่าง 10,000-20,000 บาท ร้อยละ 19.00
- ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นนักเรียน และนักศึกษา ร้อยละ 78.40 และอาจารย์มหาวิทยาลัย ร้อยละ 2.90

ตอนที่ 2 ความคิดเห็นในภาพรวมลักษณะการเข้าชม/ ร่วมกิจกรรม พบว่าการรับทราบข้อมูลการจัดกิจกรรมทางด้านศิลปะการแสดง จากเพื่อน ร้อยละ 33.80 การเข้าชม/ ร่วมกิจกรรมทางด้านศิลปะการแสดง ไม่แน่นอน ร้อยละ 60.40 หน่วยงานที่รับผิดชอบ หรือมีส่วนที่เกี่ยวข้องกับการจัดกิจกรรมด้านศิลปะการแสดง ควรมีการจัดกิจกรรม เดือนละครั้ง ร้อยละ 29.00 และไม่แน่นอน ร้อยละ 29.00 ความนิยมเข้าร่วมกิจกรรม ทางด้านศิลปะการแสดง ประเภทต่าง ๆ ร้อยละ 54.80 และในครั้งต่อไป อยากให้ผู้จัด จัดการแสดงโขนในตอน นางลอย ร้อยละ16.43

ตอนที่ 3 พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามมีพอใจมากที่สุด ความพอใจมาก และความพอใจน้อยในการชมแสดงโขน ณ โรงมหรสพหลวงศาลาเฉลิมกรุง โดยจัดเรียงลำดับความพอใจดังต่อไปนี้

เครื่องแต่งกายที่ใช้ในการแสดง มีความสวยงามวิจิตตามขนบธรรมเนียมประเพณีดั้งเดิม เหมาะสมกับชุดการแสดงในแต่ละชุด (ค่าเฉลี่ย 4.19) สถานที่ ที่ใช้จัดการแสดงมีความพร้อม เหมาะสม สะอาด สวยงาม มีสิ่งอำนวยความสะดวกแก่ผู้เข้าชมอย่างครบครัน (ค่าเฉลี่ย 4.19) ข้อมูล เอกสาร แผ่นพับประชาสัมพันธ์ บอร์ดประชาสัมพันธ์ วีดีทัศน์ ที่ให้บริการมีความครบถ้วน สามารถให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ เป็นภาษาที่เข้าใจง่าย (ค่าเฉลี่ย 4.12) การจัดลำดับของฉาก

การแสดง 10 ฉาก ไม่มากไม่น้อยเกินไป กระชับ สนุกสนาน มีความเหมาะสม และต่อเนื่อง ทำให้ผู้ชมไม่เบื่อในการชมการแสดง (ค่าเฉลี่ย 4.10) ส่วนการออกแบบ บรรยากาศ แสง สี เสียง เทคนิคที่ทันสมัย สวยงาม เหมาะสมกับการแสดงโขน (ค่าเฉลี่ย 4.08) พนักงานต้อนรับมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี สร้างความน่าประทับใจ เอื้อประโยชน์และสร้างความสะดวกให้แก่ผู้ชมก่อนเข้าชมการแสดง (ค่าเฉลี่ย 4.05) ระยะเวลาที่ในการแสดง 1 ชั่วโมง 30 นาที ไม่มากและไม่น้อยจนเกินไป (ค่าเฉลี่ย 4.03) เพลงที่ใช้ในการบรรเลง ใช้นักร้อง นักพากย์ ที่มีความเชี่ยวชาญ และมีการฝึกซ้อมเป็นอย่างดี จึงทำให้การพากย์มีอรรถรส และมีคุณภาพมากยิ่งขึ้น (ค่าเฉลี่ย 4.03) การแสดงโขนที่ไม่ได้ปรับเปลี่ยนมีรูปแบบการแสดงมากเกินไป ทำให้ตรงกับความคาดหวังของผู้ชม (ค่าเฉลี่ย 4.03) ประโยชน์จากการเข้าชมการแสดง โดยการทำให้ผู้ชมมีความรู้สึกร่วมระหว่างชมการแสดงมีแง่คิดคติสอนใจสอดแทรกในการแสดงไว้ด้วย (ค่าเฉลี่ย 4.02) มีผู้เชี่ยวชาญเฉพาะทาง ด้านนาฏศิลป์เป็นผู้คัดเลือก จึงได้ผู้แสดงที่มีความเหมาะสม ในแต่ละบทบาทที่ได้รับ (ค่าเฉลี่ย 3.95) มีการฝึกฝนทักษะและพัฒนาฝีมือของนักแสดง ภายใต้การควบคุมอย่างเข้มงวดจริงจังจากคณะครูและผู้เชี่ยวชาญ การแสดงจึงมีความสวยงามและมีความพร้อมเพรียงกัน ส่วนการคัดเลือกนักแสดงนั้น (ค่าเฉลี่ย 3.89) วันการจัดแสดงในวันศุกร์ และวันเสาร์ เวลา 19.30 น.วันที่ใช้ในการจัดการแสดงน้อยไป เวลาทำการแสดงดึกเกินไป (ค่าเฉลี่ย 2.48) ค่าใช้จ่ายที่ใช้เพื่อการเข้าชมการแสดง มีส่วนลดให้ผู้ที่โทรมาสอบถามเท่านั้น (ค่าเฉลี่ย 2.48)

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาเปรียบเทียบการแสดงโขนในสถานที่อื่น ๆ เช่น โรงละครแห่งชาติ อุทยาน ร. 2
2. ควรศึกษาความพึงพอใจผู้ชมโขนในชุมชนเมืองและชุมชนระดับภูมิภาค

บรรณานุกรม

กระทรวงวัฒนธรรม. (2550). *แผนแม่บทวัฒนธรรมแห่งชาติ (2550-2559).* กรุงเทพฯ: สำนักนโยบายและยุทธ์ศาสตร์ สำนักปลัดกระทรวงวัฒนธรรม.

กุลวดี เจริญศรี. (2552). *อุตสหกรรมความคิดสร้างสรรค์ทางวัฒนธรรม.* วันที่ค้นข้อมูล 30 มกราคม 2552, เข้าถึงได้จาก www.vcharkarn.com

กฤษรา (ซูไรมาน) วริศราภูริชา. (2551). *งานฉากละคร 1* (พิมพ์ครั้งที่5). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

โขน-ศาลาเฉลิมกรุง. (2552). วันที่ค้นข้อมูล 18 มกราคม 2552, เข้าถึงได้จาก www.salachalermkrung.com

โขนศาลาเฉลิมกรุง ชุดหนุมานชาญกำแหง. (2552). วันที่ค้นข้อมูล 5 กุมภาพันธ์ 2552, เข้าถึงได้จาก www.pantip.com

โครงการโขน-ศาลาเฉลิมกรุง ชุดหนุมานชาญกำแหง. (2552). *โขนรามเกียรติ์.* วันที่ค้นข้อมูล 7 กุมภาพันธ์ 2552, เข้าถึงได้จาก www. Thaiticketmajor.com

เจตนิพัทธ์ สาสิงห์. (2545). *การใช้ประโยชน์และความพึงพอใจที่ได้รับของผู้ชมโขน.* วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชานิเทศศาสตร์ธุรกิจ, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.

ณฐภรณ์ รัตนชัยวงศ์. (2550). *พื้นฐานศิลปะการละคร: งานสร้างละครเวที.* กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.

ทิพยรัตน์ หาญสืบสาย. (2550). *การประชุมสหประชาชาติว่าด้วยการค้าและการพัฒนา.* วันที่ค้นข้อมูล 30 มกราคม 2552, เข้าถึงได้จาก www. http://go.microsoft.com/fwlink

ธรรมจักร พรหมพ้วย. (2550). *รำไทย ไม่มีใครดู.* วันที่ค้นข้อมูล 30 มกราคม 2552, เข้าถึงได้จาก www.thaidance.com

ธนิต อยู่โพธิ์. (2543). *ตำนานโขนหลวงและนามบรรดาศักดิ์โขนหลวงรัชการที่ 6* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: กองวรรณกรรมและประวัติศาสตร์.

_____. (2551). *โขน* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: องค์การค้าของคุรุสภา.

ธนาทิพ ฉัตรภูมิ. (2547). *ตำนานโรงหนัง.* กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์เวลาดี.

นงค์นุช ไพรพิบูลยกิจ. (2542). *โขน.* กรุงเทพฯ: เอส.ที.พี เวิลด์มีเดีย.

นิพนธ์ ศศิธร. (2523). *การจัดระเบียบองค์กร: ปัจจุบันและอนาคต.* กรุงเทพฯ: พิฆเณศ.

ประชุม รอดประเสริฐ. (2535). *นโยบายการวางแผน: หลักการและทฤษฎี*. กรุงเทพฯ: เนติกุลการพิมพ์.

พยอม วงศ์สารศรี. (2530). *การบริหารทรัพยากรมนุษย์*. กรุงเทพฯ: คณะวิทยาการจัดการ สถาบันราชภัฏสวนดุสิต.

ลัดดา พนัสนอก. (2542). *สุนทรียะทางนาฏศิลป์ไทย*. สกลนคร: คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ สถาบันราชภัฏสกลนคร.

วรนาถ โอนอ่อน. (2551). *ความพึงพอใจต่อการใช้บริการโรงละครเมืองไทยรัชดาลัย เธียเตอร์ ศูนย์การค้า เอสพลานาด*. วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการจัดการ, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

สุภาภรณ์ อัษฎมงคล. (2537). *โขนไฮเทค ใหม่ผสานมือกับเก่า*. ไทยรัฐ 11 กุมภาพันธ์ 2537, หน้า 33.

สุรพล วิรุฬห์รักษ์. (2544). *หลักการแสดงนาฏยศิลป์ปริทรรศน์*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

เสรี วงษ์มณฑา. (2542). *กลยุทธ์การตลาด*. กรุงเทพฯ: ธีระฟิล์มและไซเท็กซ.

อนันต์ เกตุวงศ์. (2532). *หลักและเทคนิคการวางแผน*. กรุงเทพฯ: บริษัท บงกช.

อรวรรณ ขมวัฒนา. (2544). *รำไทยในศตวรรษที่ 2 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์*. กรุงเทพฯ: โครงการตำราวิทยาศาสตร์อุตสาหกรรม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

อังคาร กัลป์ยาณพงศ์. (2548). *โขนศาลาเฉลิมกรุง*. กรุงเทพฯ: บริษัท ดาวฤกษ์ คอมมูนิเคชั่นส์ จำกัด.

อุทัย หิรัญโต. (2523). *หลักการบริหารงานส่วนบุคคล*. กรุงเทพฯ: เจ้าพระยาการพิมพ์.

อุทัยวรรณ อัครวุฒิ. (2540). *การจัดการ*. กรุงเทพฯ: หจก. มณฑลการพิมพ์ กระทรวงศึกษาธิการ.

Daft, R. L. (1986). *Organization Theory and Design* (2nd ed.). New York: West Publishing.

Gibson, J. L. (2000). *Organizations: Behavior,Structure,Processes*. Boston: Irwin.

Koontz, H. D., Donnell, C. and Weihrich, H. (1982). *Essential of Management* (3rd ed.). New York: McGraw-Hill.

Pearce and Robinson. (1989). *Management.* New York: McGraw-Hill.

Terry, G. R. (1978). *Supervision*. Illinois: Irwin.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

ตัวอย่างแบบสัมภาษณ์และแบบสอบถาม ผู้จัดการแสดงและทีมงาน จัดการแสดง และผู้ชมโขน โรงมหรสพหลวงศาลาเฉลิมกรุง

แบบสัมภาษณ์ผู้บริหารจัดการแสดงโขน ศาลาเฉลิมกรุง

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

สถานที่เก็บข้อมูล

.....

.....

เวลา.....

ผู้สัมภาษณ์.....

---

1. ส่วนที่ 1 ข้อมูลประวัติทั่วไป

ID 001

วันเกิด: วัน.....วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....ปัจจุบันอายุ.....ปี

สัญชาติ.....เชื้อชาติ.....ศาสนา.....

ที่อยู่ปัจจุบัน: บ้านเลขที่.....หมู่ที่.....ซอย.....ถนน.....
ตำบล/แขวง..... อำเภอ/เขต.....
จังหวัด.....รหัสไปรษณีย์.....

2. ส่วนที่ 2 ประวัติการทำงาน

สถานที่ทำงาน: ..... หน้าที่:……..
หมู่ที่.....ซอย.....ถนน.....
ตำบล/แขวง.....อำเภอ/เขต.....
จังหวัด.....รหัสไปรษณีย์.....
โทรศัพท์.....โทรสาร.....

ประสบการณ์การจัดการแสดง .....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

3. ส่วนที่ 3 คำถาม

3.1 ความเป็นมา

3.1.1 บริษัทของท่านมีโครงสร้างอย่างไร

3.1.2 บริษัทของท่านเชื่อมต่อกับโรงมหรสพหลวงศาลาเฉลิมกรุงได้อย่างไร

3.1.3 องค์การบริหารงานในปัจจุบัน

- บริษัทของท่านรับผิดชอบส่วนใดบ้างในการจัดแสดงโขนในครั้งนี้

- ท่านมีหน้าที่รับผิดชอบส่วนใดบ้าง

3.2 ส่วนงานจัดการแสดง เลือกตามความเหมาะสมอย่างไร

3.2.1 มีตำแหน่งใดบ้าง

- ฝ่ายสร้างสรรค์ (ผู้กำกับการแสดง ผู้ช่วยผู้กำกับการแสดง ฝ่ายนักแสดง ฝ่ายนักดนตรี ฝ่ายเครื่องแต่งกาย) - ฝ่ายเทคนิค (ฝ่ายฉาก ฝ่ายแสง ฝ่ายเสียง)

3.2.2 รายรับมาจากไหน

3.2.3 มีลักษณะการจ้างงานเป็นอย่างไร

3.3.1.2 กลุ่มเป้าหมายหลักเป็นกลุ่มใด และจะได้รับประโยชน์ ใดบ้าง

3.3.1.3 สถานที่หรือบริเวณอยู่ที่ไหนห่างไกลจากชุมชนกลุ่มเป้าหมายหรือไม่ การคมนาคมสะดวกมากน้อยเพียงใด

- ทำเลที่ตั้งเหมาะสมหรือไม่อย่างไร

3.3.1.4 ตารางการทำงาน ระยะเวลาการทำงาน

3.3.1.5 วัน เวลาที่ใช้ในการจัดการแสดง

3.3.1.6 ระยะเวลาที่ใช้ในการแสดง

3.3.1.7 ราคาบัตรค่าเข้าชมการแสดง

3.4. ช่วงเวลาการเตรียมงาน

3.4.1 การคัดเลือก ตอน การแสดง

3.4.1.1 การคัดเลือก ตอน การแสดง เลือกจากอะไร มีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์หรือนโยบายขององค์กรหรือไม่

3.4.1.2 บทที่ใช้ในการแสดง

3.4.1.3 ความน่าสนใจ หรือจุดเด่น ในตอน การแสดง

3.4.1.4 ข้อดีการเลือกการแสดง ตอนนี้ ในการทำงาน

3.4.1.5 ข้อเสียการเลือกการแสดง ตอนนี้ ในการทำงาน

3.4.1.6 วิธีการนำเสนอ รูปแบบการแสดง แบ่งออกเป็นกี่ฉาก ในแต่ละฉากเป็นอย่างไร

3.4.1.7 กลยุทธ์ในการนำเสนอ

3.4.1.8 การออกแบบฉาก

3.4.1.9 การออกแบบเครื่องแต่งกาย

3.4.1.10 การออกแบบการแต่งหน้า

3.4.1.11 การออกแบบเทคนิคพิเศษแต่งๆ

3.4.2 การคัดเลือกนักแสดง

3.4.2.1 การคัดเลือกนักแสดง แบ่งอย่างไร

3.4.2.2 ใครเป็นผู้ตัดสิน

3.4.2.3 คำนึงถึงอะไรเป็นหลัก เวลา เงิน

3.4.2.4 ปัญหาในการคัดเลือกการแสดง

3.4.3 ช่วงเวลาเตรียมงาน เจ้าหน้าที่แต่ละฝ่ายเตรียมงานอย่างไร

- ฝ่ายสร้างสรรค์ - ฝ่ายเทคนิค

3.4.4 ปัญหาของเจ้าหน้าที่ฝ่ายต่าง ๆ ในช่วงเวลาการเตรียมงาน

3.5 ช่วงเวลาซ้อมการแสดง

3.5.1 ช่วงเวลาซ้อมการแสดง เจ้าหน้าที่แต่ละฝ่ายเตรียมงานอย่างไร

- ฝ่ายสร้างสรรค์ - ฝ่ายเทคนิค

3.6 ช่วงเวลาการแสดงจริง

3.6.1 ช่วงเวลาการแสดง เจ้าหน้าที่แต่ละฝ่ายเตรียมงานอย่างไร

- ฝ่ายสร้างสรรค์ - ฝ่ายเทคนิค

3.6.2 ปัญหาของเจ้าหน้าที่ฝ่ายต่าง ๆ ในช่วงเวลาการแสดงจริง

3.7 จากการวางแผน มีการดำเนินงานตามแผนหรือไม่

3.8 จากการวางแผนงานการแสดงโขนครั้งที่แล้วกับครั้งนี้แตกต่างกันอย่างไร

3.9 มีการวางแผนโครงการ หรือดำเนินงานในปีหน้าแล้วหรือไม่

3.10 มีการสนับสนุนให้บุคลากรพัฒนาศักยภาพ/ ความก้าวหน้าของตนเองทุกสายงานอย่างต่อเนื่องหรือไม่ อย่างไร

3.11 มีการติดตาม ประเมินผล หรือไม่ อย่างไร

- ส่วนทีมงาน และการแสดง

– ส่วนผู้ชม

3.12 การจัดการแสดงทัวร์ วางแผนการดำเนินงานอย่างไร

- ในประเทศ

- ต่างประเทศ

3.13 บทบาทและหน้าที่ของ โขน ศาลาเฉลิมกรุง

3.13.1 บทบาทต่อสังคมวงการเดียวกัน

3.13.2 บทบาทต่อสังคมนอกวงการ

3.14 ข้อเสนอแนะอื่น ๆ

แบบสัมภาษณ์ เจ้าหน้าที่ฝ่ายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับองค์กรการจัดการแสดง (ผู้กำกับการแสดงและผู้ช่วยผู้กำกับการแสดง)

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

สถานที่เก็บข้อมูล

.....

.....

เวลา.....

ผู้สัมภาษณ์.....

---

1. ข้อมูลประวัติทั่วไป

ID 002, ID 003

วันเกิด: วัน.....วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....ปัจจุบันอายุ.....ปี

สถานที่เกิด.....

สัญชาติ.....เชื้อชาติ.....ศาสนา.....

ที่อยู่ปัจจุบัน: บ้านเลขที่.....หมู่ที่.....ซอย.....ถนน.....

ตำบล/แขวง..... อำเภอ/เขต.....

จังหวัด.....รหัสไปรษณีย์.....

2. ประวัติด้านการทำงาน

ความเชี่ยวชาญ :.....

สถานที่ทำงาน: .....

หมู่ที่.....ซอย.....ถนน.....

ตำบล/แขวง.....อำเภอ/เขต.....

จังหวัด.....รหัสไปรษณีย์.....

ประสบการณ์การทำงาน .....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

3. ส่วนที่ 3 คำถาม

3.1 หน้าที่ที่ท่านได้รับมอบหมาย

3.2 การทำงาน ลักษณะการทำงานที่ศาลาเฉลิมกรุง งานหลักหรืองานพิเศษ

3.3 เวลาในการทำงาน

3.4 ขอบเขตของงานที่รับผิดชอบ

3.5 บุคลากรหลัก และบุคลากรร่วมงาน ที่ต้องรับผิดชอบจำนวนเท่าไหร่ มีใครบ้างและแต่ละคนมีงานอะไร

3.6 สายบังคับบัญชาข้างบนและข้างล่างว่างานขึ้นตรงกับใคร และตัวเราบังคับบัญชาใคร

3.7 รายได้รับจากไหน

3.8 จุดเด่น เวลาทำงาน ในหน้าที่ของท่าน

3.8.1 การใช้ท่ารำในโขนศาลาเฉลิมกรุง มีความแตกต่างจาก การแสดงโขนในที่อื่นอย่างไร

3.8.2 การออกแบบท่ารำในแต่ละฉากต้องทำตามอะไร

3.8.3 ความสามารถของนักแสดง มีความเกี่ยวข้องกับการออกแบบท่ารำหรือไม่อย่างไร

3.8.4 ท่ารำในฉากใดที่ต้องใช้ความสามารถของนักแสดงมากที่สุด

3.9 ปัญหาอุปสรรคในช่วงเวลาการทำงาน เตรียมงาน ซ้อม แสดงจริง

3.10 ในฐานะคนทำงานท่านประทับใจฉากการแสดงใดมากที่สุด เพราะเหตุใด

3.11 ในฐานะผู้ชมท่านประทับใจฉากการแสดงใดมากที่สุด เพราะเหตุใด

3.12 ความคิดเห็นอื่น ๆ เกี่ยวกับการแสดง

3.13 ความคิดเห็นอื่น ๆ เกี่ยวกับองค์กร

แบบสัมภาษณ์ เจ้าหน้าที่ฝ่ายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับองค์กรการจัดการแสดง
(ผู้ดูแลเครื่องแต่งกาย)

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

สถานที่เก็บข้อมูล

.....

.....

เวลา.....

ผู้สัมภาษณ์.....

---

1. ข้อมูลประวัติทั่วไป

ID 004

วันเกิด: วัน.....วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....ปัจจุบันอายุ.....ปี

สถานที่เกิด.....

สัญชาติ.....เชื้อชาติ.....ศาสนา.....

ที่อยู่ปัจจุบัน: บ้านเลขที่.....หมู่ที่.....ซอย.....ถนน.....

ตำบล/แขวง..... อำเภอ/เขต.....

จังหวัด.....รหัสไปรษณีย์.....

2. ประวัติด้านการทำงาน

ความเชี่ยวชาญ :.....

สถานที่ทำงาน: .....

หมู่ที่.....ซอย.....ถนน.....

ตำบล/แขวง.....อำเภอ/เขต.....

จังหวัด.....รหัสไปรษณีย์.....

ประสบการณ์การทำงาน .....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

3. ส่วนที่ 3 คำถาม

3.1 หน้าที่ที่ท่านได้รับมอบหมาย

3.2 การทำงาน ลักษณะการทำงานที่ศาลาเฉลิมกรุง งานหลักหรืองานพิเศษ

3.3 เวลาในการทำงาน

3.4 ขอบเขตของงานที่รับผิดชอบ

3.5 บุคลากรหลัก และบุคลากรร่วมงาน ที่ต้องรับผิดชอบจำนวนเท่าไหร่ มีใครบ้างและแต่ละคนมีงานอะไร

3.6 สายบังคับบัญชาข้างบนและข้างล่างว่างานขึ้นตรงกับใคร และตัวเราบังคับบัญชาใคร

3.7 รายได้รับจากไหน

3.8 จุดเด่น เวลาทำงาน ในหน้าที่ของท่าน

3.8.1 ขั้นตอนการจัดเตรียมเครื่องแต่งกายในโขนศาลาเฉลิมกรุง เช่า หรือทำใหม่

3.8.2 ลักษณะเด่นสำหรับเครื่องแต่งกายในโขนศาลาเฉลิมกรุง

3.9 ปัญหาอุปสรรคในช่วงเวลาการทำงาน เตรียมงาน ซ้อม แสดงจริง

3.10 ในฐานะคนทำงานท่านประทับใจฉากการแสดงใดมากที่สุด เพราะเหตุใด

3.11 ในฐานะผู้ชมท่านประทับใจฉากการแสดงใดมากที่สุด เพราะเหตุใด

3.12 ความคิดเห็นอื่น ๆ เกี่ยวกับการแสดง

3.13 ความคิดเห็นอื่น ๆ เกี่ยวกับองค์กร

แบบสัมภาษณ์ เจ้าหน้าที่ฝ่ายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับองค์กรการจัดการแสดง (ฝ่ายดูแลนักแสดง)

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

สถานที่เก็บข้อมูล

.....

.....

เวลา.....

ผู้สัมภาษณ์.....

---

1. ข้อมูลประวัติทั่วไป

ID 005, ID 006

วันเกิด: วัน.....วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....ปัจจุบันอายุ.....ปี

สถานที่เกิด.....

สัญชาติ.....เชื้อชาติ.....ศาสนา.....

ที่อยู่ปัจจุบัน: บ้านเลขที่.....หมู่ที่.....ซอย.....ถนน.....

ตำบล/แขวง..... อำเภอ/เขต.....

จังหวัด.....รหัสไปรษณีย์.....

2. ประวัติด้านการทำงาน

ความเชี่ยวชาญ :.....

สถานที่ทำงาน: .....

หมู่ที่.....ซอย.....ถนน.....

ตำบล/แขวง.....อำเภอ/เขต.....

จังหวัด.....รหัสไปรษณีย์.....

ประสบการณ์การทำงาน .....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

3. ส่วนที่ 3 คำถาม

3.1 หน้าที่ที่ท่านได้รับมอบหมาย

3.2 2 การทำงาน ลักษณะการทำงานที่ศาลาเฉลิมกรุง งานหลักหรืองานพิเศษ

3.3 เวลาในการทำงาน

3.4 ขอบเขตของงานที่รับผิดชอบ

3.5 บุคลากรหลัก และบุคลากรร่วมงาน ที่ต้องรับผิดชอบจำนวนเท่าไหร่ มีใครบ้างและแต่ละคนมีงานอะไร

3.6 สายบังคับบัญชาข้างบนและข้างล่างว่างานขึ้นตรงกับใคร และตัวเราบังคับบัญชาใคร

3.7 รายได้รับจากไหน

3.8 จุดเด่น เวลาทำงาน ในหน้าที่ของท่าน

3.9 ปัญหาอุปสรรคในช่วงเวลาการทำงาน เตรียมงาน ซ้อม แสดงจริง

3.10 ในฐานะคนทำงานท่านประทับใจฉากการแสดงใดมากที่สุด เพราะเหตุใด

3.11 ในฐานะผู้ชมท่านประทับใจฉากการแสดงใดมากที่สุด เพราะเหตุใด

3.12 ความคิดเห็นอื่น ๆ เกี่ยวกับการแสดง

3.13 ความคิดเห็นอื่น ๆ เกี่ยวกับองค์กร

แบบสอบถามความคิดเห็น

การแสดงงาน .....

ณ .....

วัน ..... ที่ ..... เดือน ..... พ.ศ. .....

คำอธิบาย ขอความอนุเคราะห์จากผู้ชมการแสดงทุกท่านตอบแบบสอบถามและส่งคืนเจ้าหน้าที่ โดยใส่เครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่ตรงกับข้อมูลส่วนตัวและระดับความคิดเห็นของท่าน โดยข้อมูลดังกล่าวจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการจัดการแสดงของหน่วยงานในโอกาสต่อ ๆ ไป

ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคล

1. เพศ

☐ ชาย ☐ หญิง

2. อายุ

☐ ต่ำกว่า 20 ปี ☐ 21 – 30 ปี ☐ 31 – 40 ปี

☐ ตั้งแต่ 41 ปีขึ้นไป

3. ระดับการศึกษา

☐ ต่ำกว่าปริญญาตรี ☐ ปริญญาตรี

☐ สูงกว่าปริญญาตรี

4. รายได้

☐ ต่ำกว่า 10,000 บาท ☐ 10,000-20,000 บาท

☐ ตั้งแต่ 20,000 บาทขึ้นไป

5. อาชีพ

☐ นักเรียน / นักศึกษา ☐ ข้าราชการ / รัฐวิสาหกิจ

☐ บริษัทเอกชน ☐ อาชีพส่วนตัว

☐ อื่นๆ โปรดระบุ .....

ตอนที่ 2 ลักษณะการเข้าชม/ ร่วมกิจกรรม

1. โดยปกติท่านรับทราบข้อมูลการจัดกิจกรรมทางด้านศิลปการแสดง ในครั้งต่าง ๆ จากแหล่งใด (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

☐ ป้ายโฆษณา ☐ Internet ☐ เพื่อน
☐ หนังสือพิมพ์ ☐ วิทยุกระจายเสียง ☐ แผ่นพับประชาสัมพันธ์
☐ อื่นๆ โปรดระบุ .....

2. ท่านมีโอกาสเข้าชม / ร่วมกิจกรรม ทางด้านศิลปการแสดง บ่อยครั้งเพียงใด

☐ อาทิตย์ละ 1 ครั้ง ☐ เดือนละ 1 ครั้ง ☐ เดือนละ 2-3 ครั้ง
☐ 2-3 เดือนครั้ง ☐ ไม่แน่นอน อื่น ๆ โปรดระบุ .....

3. ท่านคิดว่าหน่วยงานที่รับผิดชอบ หรือมีส่วนที่เกี่ยวข้องกับ กับการจัดกิจกรรมด้านศิลปการแสดง ควรมีการจัดกิจกรรมบ่อยครั้งเพียงใด

☐ อาทิตย์ละ 1 ครั้ง ☐ เดือนละ 1 ครั้ง ☐ เดือนละ 2-3 ครั้ง
☐ 2-3 เดือนครั้ง ☐ ไม่แน่นอน ☐ อื่นๆโปรดระบุ .....

4. ท่านนิยมเข้าร่วมกิจกรรมทางด้านศิลปการแสดง ประเภทใดมากที่สุด

☐ การจัดการแสดงประเภทต่างๆ ☐ การอบรม
☐ การจัดประกวด ☐ อื่นๆ โปรดระบุ .....

5. ในครั้งต่อไป ท่านอยากให้ผู้จัด จัดการแสดงโขนตอนใด โปรดระบุ

1.....

2 .....

3.....

ตอนที่ 3 ระดับความพึงพอใจ และทัศนคติต่อจัดการแสดง

ข้อความ	ระดับความคิดเห็น				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
1.ท่านคิดว่า วัน เวลาที่ใช้ในการจัดการแสดง มีความเหมาะสม					
2.ท่านคิดว่าระยะเวลาที่ใช้ในการจัดแสดง มีความเหมาะสมไม่มากและน้อยจนเกินไป					
3.ท่านรู้สึกว่าการแสดงที่ท่านชม ผู้แสดง แสดงได้อย่างสวยงามและมีความพร้อมเพียงกัน					
4.ท่านรู้สึกว่าผู้แสดงแต่ละคนมีความเหมาะสม ในแต่ละบทบาทที่ได้รับ					
5.ท่านคิดว่าการแสดงมีการออกแบบ จัดตกแต่ง เวที และมี แสง สี เสียง ประกอบ ที่สวยงาม เหมาะสมกับรูปแบบการแสดง					
6.ท่านคิดว่าลำดับของฉากการแสดงมีความเหมาะสม และต่อเนื่อง					
7.ท่านรู้สึกว่าการบรรเลง และการขับร้อง มีความไพเราะและพร้อมเพียง					
8.ท่านรู้สึกว่าเครื่องแต่งกายที่ใช้ในการแสดง มีความสวยงามเหมาะสมกับชุดการแสดง ในแต่ละชุด					
9.การแสดงที่ท่านได้ชมมีรูปแบบการแสดงและ การบรรเลงตรงกับความคาดหวังก่อนเข้าชมของ ท่าน					
10.ท่านมีความประทับใจ และได้รับประโยชน์ จากการเข้าชมการแสดง					
11.ท่านคิดว่าพิธีกร หรือผู้ดำเนินรายการมีการใช้ ภาษาที่ถูกต้องเหมาะสม และชวนให้ติดตาม					

ข้อความ	ระดับความคิดเห็น				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
13.ท่านคิดว่าสถานที่ที่ใช้จัดการแสดง มีความพร้อมและเหมาะสมในการจัดการแสดง					
14.ท่านรู้สึกว่าการให้การต้อนรับของผู้จัดการแสดงมีความน่าประทับใจ เอื้อประโยชน์และสร้างความสะดวกให้แก่ท่านในการเข้าชมการแสดง					
15.ท่านรู้สึกว่าค่าใช้จ่ายที่ท่านใช้เพื่อการเข้าชมการแสดงมีความเหมาะสมกับความประทับใจและประโยชน์ที่ท่านได้รับ					

ตอนที่ 4 ข้อเสนอแนะ/ ความคิดเห็นอื่น ๆ

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....